

พระคาถา

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕

คือพระคาถาเรื่องพระราชพงศาวดารย่อ

กรุงรัตนโกสินทร์

พินิจการในรัชกาลที่ ๕

๖๖๖ พระคาถาสรรเสริญพระบรมวงศานุวงศ์

น

๑๕๑.๓๑๑

๑๖ ๑๙๖๖

พระ คาถา

พระ ราชนิพนธ์ ใน รัชกาล ที่ ๔

คือ พระ คาถา เรื่อง พระราช พงษาวดาร ย่อ

กรุง รัตน โกสินทร์

พิสดาร ใน รัชกาล ที่ ๔

แต่ พระ คาถา ตำนาน พระ แก้ว มรกต

แต่ พระ คาถา สรรเสริญ พระ ธรรม วินัย

พิมพ์ แจก ใน การ ศพ

เจ้าจอม มารดา เที่ยง

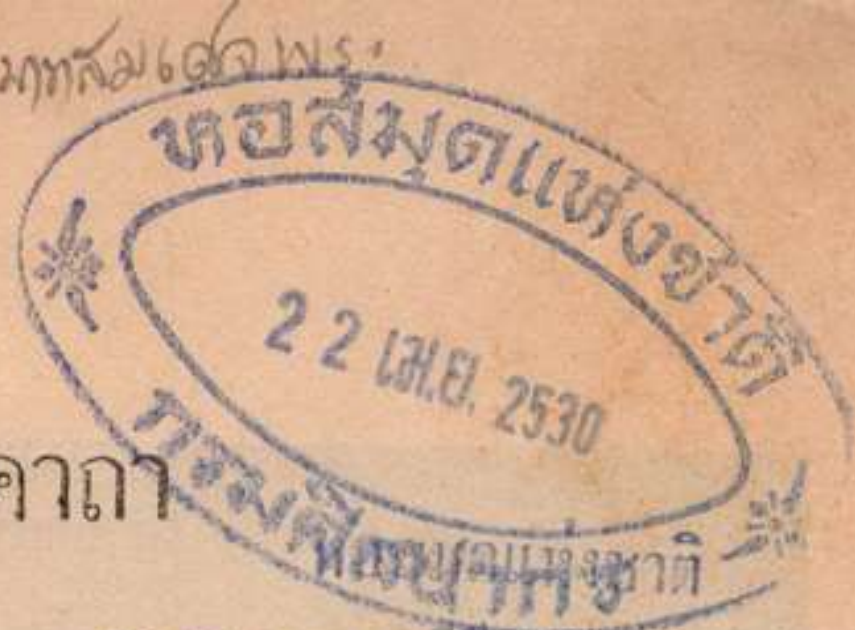
พ.ศ. ๒๔๕๗

โรง พิมพ์ บำรุง นกต กิจ

คอมเกล้าเสด็จอยู่แน่, / พระบาทสมเด็จพระ

พระ คาถา

พระ ราช นิพนธ์ ใน ~~รัชกาลที่ ๕~~ ^{ดุสิตบุรี} ~~จังหวัดเพชรบุรี~~

คือ พระ คาถา เรื่อง พระราช พงษ์าวตาร ข้อ

กรุง รัตน โกสินทร์

พิสดาร ใน รัชกาลที่ ๕

แต่ พระ คาถา ทำนาน พระ แก้ว มรกต

แต่ พระ คาถา สรรเสริญ พระ ธรรม วินัย

พิมพ์ แจกใน การ ศพ

เจ้าจอม มารดา เที่ยง

พ.ศ. ๒๔๕๗

โรง พิมพ์ บำรุง นกต กิจ

เลขห้อง จป.

959.311

เลขหมู่ จ 196 พ

เลขทะเบียน น.มอ 5. 5485

เจ้าจอม มารดาเที่ยง รัชกาลที่ ๔ ท.จ.ว, ร.ร.ด, ๒

พ.ศ. ๒๓๗๔ — พ.ศ. ๒๔๕๖

รูป นเดิมพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถ่าย

คำนำ

หนังสือเรื่องนี้ เป็น ภาษาภาษามคธ พระราชนิพนธ์ ใน พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงไว้ และมีคำแปล เป็น ภาษาไทย
ตาม รูปโวหาร ใน ภาษา มคธ เพราะ ฉนั้น จึงไม่ สนิท ความ ใน ภาษาไทย
เป็น แต่ พอ อ่าน ได้ ความ พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เป็น เอกอรรคมหา อุดม บัณฑิตย์ ได้ ทรง พระราช นิพนธ์ พระ คาถา
ทั้งหลายไว้ เป็น อัน มาก ที่ เป็น หลัก ฐาน สวด ส่าย ใน ราชการ ก็มี
เช่น น โมกรัฐฐกคาถา หรือ ที่ เรียก น โม ๘ บท แลรัตนคตยปภาวา
ภิกษาจนคาถา ที่ ขึ้น ต้น ว่า อะระหัง สัมมา สัมพุทโธ พระสังฆ ได้ สวด
เริ่ม ต้น แล ลง ท้าย พระปริตร อยู่ใน ราชการ บัดนี้ เป็น ต้น แล ที่ พระสังฆ
สวด นมัสการ อยู่ เสมอ ก็มี เช่น คาถา ประณาม พระรัตน ไตรย ท้าย ทำ
วัตร เข้า ขึ้น ต้น ว่า พุทโธ สุตฺตโธ ภาวะนามะ หันณะ โว เป็น ต้น แล ที่
ใช้ ใน ราชการ ทำ พระราช พิธี ต่าง ๆ ก็มี เช่น คาถา อธิฐาน นำ พระ
พิพัฒน์ศัทยา ที่ กรม ราช บัณฑิตย์ ทำ ใน พระราช พิธี ศรี สัจ ปานการ
เป็น ต้น แล ทรง แกะ ไช คาถา ของ เต็ม เช่น คาถา นมัสการ พระพุทธเจ้า
ใน อดีตกาล ขึ้น ต้น ว่า สัมพุทฺธะ ที่ พระสังฆ สวด อยู่ ทรง แกะ ไช
ขึ้น ใหม่ ก็มี แล คาถา แล คง พระพุทธ คุณ ต่าง ๆ ก็ ทรง ไว้ หลาย แห่ง
แล คาถา เบตเตต ต่าง ๆ อีก หลาย อย่าง ที่ สุต จน วิถี ลง ยันตร์ ปฐุมัง
ของ เก้า ทรง แกะ ไช เป็น พระ คาถา ที่ ถูก ถ้วน ด้วย อรรถ พยัญชน ก็มี
จะ พรรณา พระราช นิพนธ์ คาถา ให้ หมด นั้น ไม่ คดออก ได้

ใน การ ที่ นำ คาทา เรื่อง นี้ มา ลง พิมพ์ นี้ เพราะ พระ เจ้าบรมวงศ์เธอ
 ซึ่ง เป็น พระ โอรสธิดา ใน เจ้าจอม มารดา เทียง มี พระ ประสงค์ จะ พิมพ์
 หนังสือ แจก ใน งาน ศพ เจ้าจอม มารดา เทียง โปรด ให้ กรรมการ ทอ พระ
 สุ่มต วชิรญาณ จัด หา หนังสือ ที่ จะ ลง พิมพ์ กรรมการ เห็น ว่า คาทา
 พระราช นิพนธ์ ใน พระบาท ส้มเต๋จ พระจอม เกด้า เจ้า อยู่ หัว ทรง ใ้
 ตี ตี มี อยู่ มาก จึง เด็ด ออก มา ลง พิมพ์ ๓ เรื่อง เรื่อง ที่ ๑ เป็น พระราช
 พงษาวดาร ย่อ กรุง รัตน โกสินทร์ แต่ ว่า ด้วย พระราช จรรยา แต่
 การ บำเพ็ญ พระราช กุศล ต่าง ๆ ตลอด ปี เป็น เรื่อง ที่ ชวน ให้ รลึก ถึง
 พระเดช พระคุณ พระบาท ส้มเต๋จ พระเจ้า อยู่ หัว ใน อดีตกาล ตลอด มา
 จน บัจจุบัน นี้ เรื่อง ที่ ๒ เป็น คำ นาน พระมหา มณี รัตน ปริมากร แก้ว
 มรกต ซึ่ง เป็น อรรถ บุษนัย วัตถุ แต่ เป็น สรี ของ กรุง รัตน โกสินทร์
 เป็น เรื่อง ที่ ชวน ให้ รลึก ถึง คุณ พระ รัตน ไตรย แต่ พระบรม เตชานุภาพ
 แห่ง พระบาท ส้มเต๋จ พระเจ้า อยู่ หัว ใน พระบรม ราชวงศ์ นี้ พระคทา
 ทั้ง สอง เรื่อง นี้ เดิม ทรง ใ้ แต่ ใน ภาษา มคอ บัณฑิตย ผู้ มี นาม อยู่ ที่
 เริ่ม เรื่อง ของ หนังสือ นั้น ได้ แปล เป็น สยาม ภาษา เพื่อ ผู้ ที่ ไม่ ได้
 ศึกษา มคอ ภาษา จะ ได้ อ่าน เข้าใจ เรื่อง ที่ ๓ เป็น เรื่อง ทรง สรรเสริญ
 ชรรณ วินัย สัตถุ ศาสตร์ ทรง ใ้ แต่ ครั้ง ยัง ทรง ผนวช ส้มเต๋จ พระ
 สัมมราช วัตราช ประดิษฐ์ ได้ นำ มา แปล แต่ง ประกอบ กับ พระสูตร
 เป็น กถา มรรค เทศนา เพื่อ ให้ เกิด ความ เต็มใจ ใน พระธรรม คำสั่งสอน
 ของ พระพุทธ เจ้า เห็น ว่า ควร จะ นำ เทศนา ที่ ท่าน แต่ง เป็น เรื่อง เดี่ยว

(๓)

กัน กับคาถา นั้น มาตงไว้ด้วยกัน จึงได้นำมาตงทั้งหมด หนังสือ
ทั้ง สาม เรื่อง นี้ เป็นเหตุให้ ผู้อ่าน บังเกิด กุศลจิตร์ สัมคอร เป็น ของ
แจกใน การ ศัพท์ได้ อย่าง หนึ่ง เพื่อ อุทิศ ส่วน กุศล แก่ ท่าน ผู้ ไปปร โลก
ถ้าเปรียบความ ว่า ท่าน เจ้าจอม มารดา เทียง มี ญาณ วิถี ที่ จะ ทราบ
ได้เหมือน ดัง เมื่อ มีชีวิต อยู่ ว่าได้นำ พระราชนิพนธ์ ใน พระบาท สัมเด็จ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มา พิมพ์ แจกใน การ ที่ เกี่ยว เนื่อง ด้วย ตัว ท่าน
เช่น การ ศัพท์ นี้ แล้ว ท่าน คง จะ เห็น ชอบ แล ยินดี อนุ โมทนา เพราะ
เหตุว่า ท่าน เป็นผู้ จงรัก รักดี ใน พระบาท สัมเด็จ พระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว
ดัง จะมีความ ปราบกฏ ใน ประวัติ ของ ท่าน ที่ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรม พระตำรง ราชานุภาพ ทรง เรียบเรียง อัน ตง พิมพ์ ต่อไป นี้ แล้ว
ขอ อำนวย ผลิต แห่ง กุศล อัน เกิด แต่ การ จำหน่าย หนังสือ นี้ จึง เป็น
ปัจจุ ปการะ แก่ ท่าน เจ้าจอม มารดา เทียง ให้ ประสพ อธิวิบุลย ผลิต
เจริญ เกียรติคุณ สืบไป ตลอด กาล นาน เทอญ

สมเด็จพระพนธ์

หอ พระสมุท วชิรญาณ

วัน อาทิตย์ ที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

ประวัติ เจ้าจอม มารดา เทียง

เจ้าจอมมารดาเทียง เกิดเมื่อ ณ วัน อังคาร เดือน ๕ แรมแปดค่ำ
ปีเถาะ จดศักราช ๑๑๙๓ ตรงกับวันที่ ๒๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๗๔
เป็นธิดาของ พระยาอภัยนริศกามาตย์ (ตึก) ข้าหลวงเดิมในพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชชยายกลายเป็นมารดา ท่าน
เป็นพี่เจ้าจอมมารดาชุ่ม มารดาของ ข้าพเจ้า แต่เป็นพี่เจ้าจอมมารดา
ในรัชกาลที่ ๕ อีก ๒ คน คือ เจ้าจอมมารดาทับทิม ของ กรม
หลวงนครไชยศรีสุรเดช พระองค์เจ้าหญิงประเวศวรสมัย กรมหมื่น
สิงหวิกรมเกรียงไกร แต่เจ้าจอมมารดาแฉะ ของ พระองค์เจ้าชาย
เชษฐาธิราช ประดิษฐ (ซึ่งสิ้นพระชนม์เสียแต่ยังทรงพระเยาว์) พระองค์
เจ้าหญิงอภัยนริศปชา พระองค์เจ้าหญิงทิพยาลังการ เพราะฉะนั้น
ท่านจึงเป็นแม่ของเจ้านายซึ่งออกพระนามมาแต่ แด่ทั้งตัว
ข้าพเจ้า ด้วย

สกุลของเจ้าจอมมารดาเทียง แต่เหตุที่พระยาอภัยนริศกามาตย์
จะเป็นข้าหลวงเดิมในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น มี
เรื่องราวได้ทราบมาดังนี้ คือ ผู้เป็นบรรพบุรุษต้นสกุลวงศ์ฝ่ายบิดา
ของท่าน ชื่อ หลวงวัง (บุญชู) ชาวเมืองสุวรรณโคตร ได้รับราชการ
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แด่ได้โดยเสด็จการ

สงคราม หมาย คราว เมื่อ พระองค์ เด็ดใจ ผ่าน พิภพ ทรง พระกรุณา
โปรด ให้ ถูก ขุน ปลูกษา บำเหน็จ ความ ชอบ ข้าราชการ ซึ่ง ได้ ต้นของ
พระเดช พระคุณ ใน พระองค์ มา แต่ ก่อน จึง มี ชื่อ หลวง วัง นี้ อยู่ใน
พวก ผู้ ที่ มี บำเหน็จ ความ ชอบ คน ๑ ทรง พระกรุณา โปรดเกล้า ฯ
ตั้ง ให้ เป็น พระจันทราทิศย์ แล้ว เดือน เป็น พระยาจันทราทิศย์ เจ้ากรม
ต้นม พลเรือน ปราบกฏ นาม อยู่ใน หนังสือ พระราชวิจารณ์ (หน้า ๓๘๐)
ซึ่ง พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้า อยู่หัว ทรง พระราชนิพนธ์ นั้น พระ
ยาจันทราทิศย์ (บุญชู) มี บุตร หลาย คน บุตร ชาย คน ๑ ชื่อ เตียง
คง จะ ได้ ถวาย ตัว เป็น มหาเด็ก ใน รัชกาล ที่ ๑ แต่ เห็น จะ ไม่ได้ ทำ
ราชการ จึง ไม่ ปรากฏ ว่า มี ยศ บรรดาศักดิ์ อย่างไร ทั้ง ใน รัชกาล ที่ ๑
แฉะ รัชกาล ที่ ๒ จนถึง รัชกาล ที่ ๓ กรม พระราชวัง บวรมหาศักดิ
พลเสพ จึง ทรง ตั้ง ให้ เป็น จมื่น อินทร ประพาศ ใน กรมวัง ฝ่าย พระ
ราชวัง บวร โดย ได้ ทรง พระเมตตา มา แต่ ก่อน จมื่น อินทร ประพาศ
(เตียง) มี ภรรยา ชื่อ ขำ ซึ่ง ต่อ มา ได้ เป็น ท้าว มั่งดี มี บุตร คือ
พระยา อัมพันตริกา มาศย์ (ดิศ) ที่ เป็น บิดา ของ เจ้า จอม มารดา เทียง
พระยาจันทราทิศย์ (บุญชู) มี อายุ อยู่ มา จน รัชกาล ที่ ๒ เมื่อ
งาน พระราชพิธี ตั้ง สรง พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้า อยู่หัว พระยา
จันทราทิศย์ จึง นำ พระยา อัมพันตริกา มาศย์ (ดิศ) ผู้ หาดาน ถวาย ตัว
เป็น มหาเด็ก ใน พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้า อยู่หัว ตั้ง แต่ อายุ ได้
๗ ขวบ เมื่อ ถวาย ตัว แล้ว ก็ เข้า ไป อยู่ ให้ ทรง ใช้น รอย ตั้ง แต่ ยัง

เปนข้า ๒ เจ้า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบ
 เรื่องนี้ จึงทรงพระกรุณาไว้วางพระราชหฤทัยในความจงรักภักดี
 ของพระยาอภัยนันทริกา มาศย์ (ดิศ) มาตั้งแต่ยังทรงผนวช ความ
 ชอบ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีรับสั่งเกล้าให้
 ข้าพเจ้าฟังเองว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเคยรับสั่งว่า
 ข้าหลวงเดิม นน มีมาก ห่าง บาง ชิด บาง แต่ผู้ที่ได้เคยทรงเห็นหน้า
 ใจแล้ว ว่าเป็นคน ซื่อตรง จงรักภักดี คอใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
 จริง ๆ นั้นไม่กี่คนนัก พระยาอภัยนันทริกา มาศย์ (ดิศ) นี้คน ๑
 อยู่ในจำพวกที่ได้เคยทรงเห็นความซื่อสัตย์ มาแต่ก่อนแล้ว ด้วย
 เหตุตั้งกล่าวมานี้ เมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาอภัยนันทริกา มาศย์ (ดิศ) รับราชการ
 ในกรมวัง แรกเป็น นายเสด็จร รักษาปลัดวัง อยู่ ๓ เดือน แล้ว
 เดือน เป็น จมื่น จงภักดี องค์ขวา อยู่ในตำแหน่ง นบพิเศษ แล้วก็ได้
 เป็น พระยาบำเรอภักดี ได้รับพระราชทาน พานทอง ฟังมาเดือน
 เป็น พระยาอภัยนันทริกา มาศย์ จางวางต้นมพลเรือน เมื่อในรัชกาลที่ ๕
 เมื่อ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แรกเสด็จผ่านพิภพ เมื่อ
 บัญญัติจุลศักราช ๑๒๑๓ พ.ศ. ๒๓๕๔ ก่อนพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
 เสด็จประทับอยู่ที่ พลับพลาที่โรงแสงใน (คือตรงที่สร้างพระที่นั่ง
 ภาณุมาศจารุญทุกวันนี้) มีรับสั่งแก่พระยาอภัยนันทริกา มาศย์ (ดิศ)
 แต่ยังเป็นมหาดเล็ก ให้นำบรรดาบุตร มาถวายตัว เพื่อจะได้ทรง

พระกรุณาชุบเกล้า ๆ เที่ยงให้สัมพันธ์กับความชอบของบิดา พระยา
 อภัยนันทริกาภคย์ (ดีศ) เวทานั้นมีแต่บิดา ซึ่งเจ้าจอมมารดา
 เที่ยงเป็น คนใหญ่ จึงนำมาถวายตัวทำราชการ ฝ่ายใน เจ้าจอม
 มารดา เที่ยงได้ มีบรรดาศักดิ์เป็น เจ้าจอม ตั้งแต่ พระบาท สมเด็จพระ
 จอมเจ้า อยู่หัว ยัง เสด็จ ประทับ อยู่ พลับ พลา ครั้น เสด็จ เสด็จ ถึง ถวดยราช
 สมบัติบรมราชาภิเศกแล้ว ถึง ปีชวดจุลศักราช ๑๒๑๔ พ.ศ. ๒๓๙๕
 เจ้าจอมมารดา เที่ยง มี พระเจ้า ลูกเธอ จึงทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ๆ
 ให้เป็น พระ สนมเอก แต่นั้นมา

เจ้าจอมมารดา เที่ยง มี พระเจ้า ลูกเธอ ชาย หญิง รวม ๑๐

พระองค์ คือ

ที่ ๑ พระองค์เจ้าหญิง โฉมฉายดี ศรีรัตนราชชิตา เป็น พระองค์
 ใหญ่ ได้ทรง รับ พระสุพรรณบัตร ในรัชกาลที่ ๕ เป็น กรมหลวง
 สวรรคต สิริเชษฐา พระองค์ ๑

ที่ ๒ พระองค์เจ้าชาย เสวตร วรธาดา พระราชทาน พระนามนี้
 ด้วย ประสูติ ประจวบเวลาได้ นาง พระยา ช่าง เฝือก มาสู่ พระบารมี แต่
 พระเจ้า ลูกเธอ พระองค์ นี้ สิ้น พระชนม์ เสีย แต่ ยัง ทรง เยาว์ พระองค์ ๑

ที่ ๓ พระองค์เจ้าหญิง ศรี นาค สวาทิ พัง สิ้น พระชนม์ ก่อนเจ้าจอม
 มารดา เที่ยง ถึง อดสูกรรม ๖ เดือน พระองค์ ๑

ที่ ๔ พระองค์เจ้าชายกมลธำศ เสด็จสวรร ได้ทรง รับ พระสุพรรณบัตร
 ในรัชกาลที่ ๕ เป็น กรมหมื่น ราชศักดิ์ดี สโมธรร พระองค์ ๑

ที่ ๕ พระองค์เจ้าหญิง กนกวรรณ เดชา พระองค์ ๑

ที่ ๖ พระองค์เจ้าหญิง สัน พระชนม์เสีย แต่ยังไม่ได้รับพระราชทาน
พระนาม พระองค์ ๑

ที่ ๗ พระองค์เจ้าชายไชยานุชิต ได้ทรง รับ พระสุพรรณบัตร ใน
รัชกาลที่ ๕ เป็น กรมหมื่น พงชาติศรีมหิป พระองค์ ๑

ที่ ๘ พระองค์เจ้าหญิง แชนไซดวง พระองค์ ๑

ที่ ๙ พระองค์เจ้าชาย จรูญฤทธิเดช สันพระชนม์เสีย แต่ยังไม่ทรงพระ
เยาว์ พระองค์ ๑

ที่ ๑๐ พระองค์เจ้าหญิง พวง สร้อย ๑

เมื่อ เจ้าจอมมารดาเที่ยง เป็น พระสนมเอก อยู่ในรัชกาลที่ ๔ นั้น
ตามที่ ข้าพเจ้าได้ ทราบ ความ มา ท่าน ทรง คุณ ด้มบัติ ซึ่ง ควร นับ ว่า
เป็น อย่าง สำคัญ ๓ ประการ คือ ความ มั่น คง ต่อหน้า ที่ ถึง
จะ เห็น ยาก ลำบาก ลึก เพียงไร ท่าน ก็ ไม่ ทอด ทิ้ง หน้า ที่ ของ ท่าน
นี้ ประการ ๑ ท่าน เอาใจ ใส่ ใน พระราชธุระ ซึ่ง พระบาท ด้มเด็จ
พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง ใช้ สร้อย ด้วย ความ จง รัก รัก กัด พาก
เพียร ให้ ได้ ดัง พระราช ประสงค์ นี้ ประการ ๑ ท่าน ฮารี ฝืน ฝืน แก่
บรรดา ผู้ ซึ่ง พระบาท ด้มเด็จ พระ จอมเกล้าเจ้า อยู่หัว ทรง ชูบ ด้มเด็จ โดย
เฉพาะ ที่ ไร ผู้ ด้มเด็จ กัด ท่าน ตั้งใจ อุปการะ นับ เป็น เบื้อง ต้น ตั้ง แต่ พระ
ราชโอรสธิดา มิ ได้ เตือก พระองค์ ตลอดจน มา จน ด้มเด็จ การ ผู้ ใหญ่ ผู้ น้อย

เป็นอันมาก ทั้งฝ่ายหน้าและฝ่ายในนี้ ประการ ๑ พระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเจ้าอยู่หัว ทรง ประจักษ์แจ้งคุณสมบัติของท่าน คึงกล่าวมานี้
 ประกอบกับที่ ท่าน ^{เจ้า} จอมมารดา ^{ชั้น} ใหญ่ แต่เป็นเหล่าข้าหลวง
 เต็มมา ^{จึง} ทรง พระกรุณา ชุบเลี้ยง เจ้าจอมมารดาเที่ยง ในที่เจ้าจอม
 มารดา ^{ผู้} ใหญ่ ซึ่ง ทรงไว้วาง พระราชฤทัย ได้บังคับบัญชา
 การห้องเครื่องต้น เป็น ^{ผู้} ตั้งเครื่อง แต่ทรงใช้สร้อยการ
 เบื้องซ้ายต่าง ๆ อีกเป็นอันมาก ตลอดจนการที่เนื่องด้วยฝ่ายหน้า
 ยกตัวอย่างดังเวลาเมื่อ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระ
 ราชธุระจะให้ทอดความ อย่างไรใน ส่วนพระองค์ หรืออันเป็นการฝ่าย
 ในแก่ พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็มักรับสั่งใช้ให้เจ้า
 จอมมารดา เที่ยงขึ้นไปเผ่ากราบทูล พระราชธุระถึง พระบรมราชวัง ส่วนพระ
 บาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เวลามีพระราชธุระอย่างไรในส่วนพระ
 องค์ ที่จะให้กราบบังคมทูลแก่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 เมื่อเสด็จลงมา ยัง พระบรมมหาราชวัง บางทีก็มีรับสั่งให้เข้ามาบอก
 เจ้าจอมมารดาเที่ยง ออกไปเผ่าที่ห้องพระโรง ให้นำความตามพระราชธุระ
 เข้ามากราบบังคมทูลแก่ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เอง ๆ
 แม้ข้าราชการผู้ใหญ่ เช่น สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เมื่อ
 ยังเป็นเจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ ที่สมุหพระกลาโหม เมื่อ พระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ จะทรงไต่ถามพระ

ราชระ ก่อน เวลา เสด็จ ออก บางทีก็โปรดให้เจ้าจอม มารดา เที่ยง ออก
 ไป ตาม ท่าน เปน เจ้าจอม มารดา คน ๑ ซึ่ง พระ ราชทาน พระ
 บรมราชานุญาตให้เข้า นอก ออกในได้ โดยที่ ทรงไว้วาง พระ ราชหฤทัยว่า
 เปน ผู้ใหญ่ เช่น เมื่อครั้ง พระเจ้าดุกยาเธอ กรมหมื่น มเหศวรศิววิลาส
 ประชวร พอ ทรง ทราบ ว่า พระ อากาหมัก ก็รับสั่งให้เจ้าจอม
 มารดา เที่ยง เปน ผู้เชิญ พระ กระแส รับสั่ง ออก ไป กำกับ ตรวจตรา การรักษา
 พระยาบาด ถึง ที่วัง กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส คตอด มา จน เวลาสิ้น พระชนม์
 แต่ใน ส่วนพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เจ้าจอม มารดา
 เที่ยง ได้ มีความจง รักภักดี มาโดย เฉพาะ พระ องค์ ตั้ง แต่ ยัง ทรง พระ เยาว์
 จน เมื่อ ทรง พระเจริญ เสด็จ ออกไป อยู่ ณ พระตำหนัก ส่วน กุหลาบ ท่าน
 ก็ ยัง ติด ตาม ออก ไป เฝ้า แหน่นของ พระเดช พระคุณ โดย ความรัก โกร๋ อยู่
 เด่นอมมิ ได้ขาด

เมื่อว่าโดยย่อ ยศศักดิ์ ตาม ดั้งการ แลศฤงฆาร บรโองการ อย่างไร
 ซึ่ง ผู้มี อุดมภาพ เช่น เจ้าจอม มารดา เที่ยง จะ พึง ประดับ ท่านได้ ประดับ
 ยศศักดิ์ศฤงฆาร นั้น ๆ เต็มที่ ทุก อย่าง เมื่อใน รัชกาลที่ ๔ ถ้าหากว่า
 เจ้าจอม มารดา เที่ยง ถึง อดัญกรรมเสีย แต่ใน รัชกาล นั้น บางทีก็ จะ
 ปรากฏว่า ท่านได้เคย เปน คน สำคัญ มี ยศศักดิ์ แล ชื่อ เสียง ใน ราชการ
 ที่ ๔ คน ๑ แต่จะมี ได้ ปรากฏ คุณ สมบัติ อย่าง อื่น ซึ่ง มีใน ตัว ท่าน
 นอกจาก ที่ กล่าว มา แล้ว ที่ สำคัญ คือ คุณ สมบัติ ใน ทาง ธรรม อัน
 นักปราชญ์ ทั้งหลาย มี สมเด็จพระ บรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้า เปน ต้น

ย่อมสรรเสริญ ว่า เป็น อนุสัย ของ บัณฑิตชน ความจริง อำนาจ
 วาสนา ของ เจ้าจอมมารดาเที่ยง ที่มี ใน รัชกาลที่ ๔ ตั้งพระนามาแล้ว
 ถ้าคิด ดูโดย ขรรคมาโลก ก็ย่อมจะ แลเห็นได้ ว่า เป็น อำนาจ
 วาสนาชนิด ๑ ซึ่ง จำต้องมี เวลาหมด แลได้หมดไป โดยทันที เหมือน กับ
 ไฟดับ เมื่อ พระบาท สมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้า อยู่หัว สวรรคต ถ้า
 หาก ว่า ท่าน เป็น ผู้ดูอำนาจ แก่โลก ธรรม ความเดือดร้อน ที่ถูกผันแปร
 แต่ที่ สูง สุดใน อนาคต ลง มา เป็น เพียง เจ้าจอมมารดา ที่ล่วง รัชกาลไป แล้ว
 ก็ จะ เป็น เหตุให้เกิด ความ โทมนัส เดือด ร้อน อยู่ช้านาน มิใช่ น้อย แต่
 ที่ท่าน มา ประสพ พบ วิป โยค ทุกข์ อย่าง รุน แรง กลับ ทำให้ แลเห็น คุณ
 สมบัติ ของ ท่าน อีก อย่าง ๑ ซึ่ง ยัง มิได้ปรากฏ มาแต่ก่อน กล่าว คือ
 ความรู้ ทำโลก ธรรม ท่าน มิได้ แสดง วิปปฏิสาร เดือด ร้อน อย่าง หนึ่ง
 อย่างใด ให้ปรากฏ ความ อาลัย ถึง ตาถ แลยศ ที่เคย มีมา พอถวาย
 พระเพลิง พระบรมศพ พระบาท สมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้า อยู่หัว แล้ว ท่าน ก็
 กราบ ถวาย บังคม ลา ออก มา อยู่ วิ่ง ลรมหิณ ราชภัทศ์ โมสร บ้าง กรม
 หิณ พงศา ศิศร มหิป บ้าง เข้าไป อยู่กับ พระบิดา ของ ท่าน ที่ใน พระบรม
 มหา ราชวัง บ้าง บางที่ ท่าน ก็ มา อยู่กับ ขาพเจ้า ผู้เป็น หลาน ขาพเจ้า
 จึง รู้ อชญา ไครย ของ ท่าน ใน ตอน หลัง หนีต เจน ว่าท่าน มิได้ มีความ
 ต้อง การ อย่างใด นอก จาก ปราถนา ความ สงบ สงัด กายใจ กับที่ จะ
 บำเพ็ญ การ กุศล อธิศีล ผล ถวาย ส่นองพระเดชพระคุณ ใน พระบาท สมเด็จพระ
 พระ จอมเกล้าเจ้า อยู่หัว ตาม กำนั่ง

ถ้าหากว่า อธิษฐานไฉน ของ เจ้าจอมมารดาเที่ยง ในเวลาดังนั้น ท่าน
 ออกมาอยู่ นอก พระบรมมหาราชวัง ในรัชกาลที่ ๕ จะมีอย่างไร ซึ่ง
 แสดง ความฮา โดย ต่อ หน หลัง ก็ จะ เห็น ได้ แต่ ที่ ท่าน ไม่ สิ้น กังวล ใน
 อุปการ กิจ แก่ พระราช โอรส ธิดา ตลอดจน พระราช นัดนา ใน พระบาท
 สมเด็จ พระ จอม เกตุ เจ้า อยู่ หัว แม้ ท่าน ไม่ มี กำ ตั้ง แด หน้า ที่ ๆ จะ
 สิ้น ของ พระเดช พระคุณ ได้ อย่างอื่น เวลาดัง นั้น พระราช โอรส แด สมเด็จ
 พระ ราช ธิดา ใน พระบาท สมเด็จ พระจุลจอม เกตุ เจ้า อยู่ หัว ประสูติ ท่าน
 ก็ อุดหนุน เข้า ไป เฝ้า เยี่ยม เยียน เชย ชม ทุก พระองค์ มา ด้วย ความ รัก
 ใคร่ ใน พระ อุก ไศ สุธาคราช นัดนา ของ พระ บาท สมเด็จ พระ จอม เกตุ เจ้า
 อยู่ หัว ความ ขอบ น เมื่อนั้น ข้าพเจ้า จะ เรียบ เรียง ประวัต ของ เจ้าจอม มารดา
 เที่ยง คราว นี้ ได้ สืบ กระ แล รับ สั่ง ของ สมเด็จ พระบรมราชินีนาถ พระ
 บรมราชชนนี ว่า เพราะ เหตุ ที่ เหตุ เจ้า จอม มารดา เที่ยง อุดหนุน เข้า ไป ช่วย
 พิทักษ์ รักษา สมเด็จ พระ ราช โอรส ธิดา เวลาดัง นั้น ทุก พระองค์ โดย ลำดับ
 มา สมเด็จ พระราช โอรส ธิดา ของ พระองค์ ชั้น ที่ มี พระชันษา ทรง ทราบ
 ความ ได้ ก็ คือ พระบาท สมเด็จ พระมงกุฎ เกตุ เจ้า อยู่ หัว เป็นต้น แด
 สมเด็จ พระเจ้า น้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรม หลวง พิศณุ โสภ ประชานารถ ได้
 ทรง คำนึง เคย จน มี พระหฤทัย รัก ใคร่ เจ้า จอม มารดา เที่ยง มา แต่ ยัง ทรง พระ
 เยาว์ ส่วน เจ้า จอม มารดา เที่ยง นั้น ก็ มีความ จงรักภักดี จึง เป็น ผู้ ที่ สนิท
 สนม ใน สมเด็จ พระราช โอรส ธิดา มา แพบ ทุก พระองค์ ความ ชม ของ

๒๐

ท่านมีอีก ครัง ๑ เมื่อ บัญญ พ.ศ. ๒๔๓๐ ครัง นั้น ส้มเต๋จ พระเจ้าลูกเธอ
 ใน ส้มเต๋จ พระบรมราชินีนาถ ประชวร เนื่องกัน ในคราวเดียวหมดทั้ง ๕
 พระองค์ ที่มี อยู่ใน เวลานั้น เจ้าจอมมารดาเที่ยง เข้า ไป เยี่ยม ประชวร
 เมื่อ ส้มเต๋จ พระเจ้าลูกเธอ ทอด พระเนตร เห็น เจ้าจอมมารดาเที่ยง ซึ่ง
 เปน ผู้ซึ่ง ทรงโปรด ปราน ดัง กล่าว มาแล้ว มีพระ ประสงค์ จะ ให้ท่าน
 อยู่ รักษา พยาบาล ท่าน ก็ รับ อยู่ ช่วย พักษ์ รักษา โดย เต็มกำลัง ทั้ง
 เวลา ที่ ท่าน มีความ ทุพถภาพ เบียด เบี้ยว อยู่บ้าง แล้ว ใน คราว นั้น
 แม่ ได้ จด การ รักษา พยาบาล ส้มเต๋จ พระเจ้าลูกเธอ โดย กวดขัน ส้มเต๋จ
 พระเจ้าลูกเธอ ใน ส้มเต๋จ พระบรมราชินีนาถ ก็ ต้น พระชนม์ คือ ๆ กัน มา
 ถึง ๔ พระองค์ ทั้ง ส้มเต๋จ เจ้าฟ้าหญิง ที่ ประสูติ ใหม่ อีก พระองค์ ๑
 คง เหลือ อยู่ใน ครัง นั้น แต่ พระบาท ส้มเต๋จ พระเจ้า อยู่หัว ใน รัชกาล
 บัดยบนั้น พระองค์ ๑ กับ ส้มเต๋จ พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า กรมหลวง
 พิศณุโลก ประชานารถ พระองค์ ๑ พระบาท ส้มเต๋จ พระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว แล ส้มเต๋จ พระบรมราชินีนาถ ต้อง ทรง พระปริวิตก แล ได้
 ทรง ประสับ ความเศร้า โศรก ส่ำหัด อยู่ ตลอด เวลา หดหาย เดือน เมื่อ ทรง
 รุก ถึง คุณูปการ ของ เจ้าจอมมารดาเที่ยง ที่ได้ ยุดำห์ เข้าไป ประจำ
 รักษา พยาบาล ส้มเต๋จ พระเจ้าลูกเธอ ใน ครัง นั้น จึง มี พระราช ประสงค์
 ที่ จะ ทรง อุปการะ ตอบแทนคุณ ของ เจ้าจอมมารดาเที่ยง อยู่ มิได้ ขาด นอก
 จาก การ ถิ่นของ พระเศษ พระศุน ใน อุปการ กิจ ดัง กล่าว มาแล้ว ท่าน

มิได้พอใจจะไปอยู่ที่ประชุมชน ใน การงาน หน้าที่ใด ๆ แม้ ใน ราชการ ถ้า
 ไม่จำเป็น แล้ว ท่าน ก็ไม่ไป เวลา ท่าน มีกิจ ธุระ ต้อง ไปไหน ใคร จะ
 เคารพ นอบ น้อมต่อ ท่าน หรือ จะ เพิกเฉยเสีย หรือ แม้ ที่สุด จะ เติมนํกราย
 ท่านไปโดย ปราศ จาก ความเคารพ ท่าน ก็เป็น อุเบกขามีได้ ถ้อโทษ ให้
 เกิด เหว กรรม แก่ ผู้หนึ่ง ผู้ใด ท่าน รักษา วิชา ไศรย อย่าง นี้ มา ตลอด
 อายุ ของ ท่าน

แต่ ส่วน พระบาท ธรรมเด็จ พระจุลจอม เสด็จ เจ้า อยู่หัว นั้น พระองค์
 มิได้ ทรง เปลี่ยนแปลง พระราช อธิบาย ไศรย ต่อ เจ้า จอม มารดา เทียง ตลอด รัชกาล
 เวลา ท่าน ได้ เฝ้า แหน เมื่อใด ก็ ทรง แสดง พระ อธิบาย ไศรย ทรง พระกรุณา
 สนิทสนม เหมือน กับ เมื่อ ก่อน แล้ว ราชย์ เวลา มี โอกาส ที่ จะ พระราชทาน
 เกียรติยศ แก่ ท่านใด ก็ มิได้ ทรง ละทิ้ง ยก ตัว อย่าง ดัง เมื่อ ทรง สร้าง
 เครื่อง ราช อธิบาย วรรณ ทัตย จุลจอม เสด็จ เจ้า ไศรย ซึ่งมี สาย สพาย ชน ก็
 พระราชทาน แก่ เจ้า จอม มารดา เทียง คน เดียว ใน เจ้า จอม มารดา รัชกาล ที่ ๔
 ซึ่ง มิได้ ทำ ราชการ เช่น ตัว ท่าน แด ต่อ มา พระราชทาน รัตน วรรณ รัชกาล
 ที่ ๔ ชั้น ที่ ๒ เป็น เกียรติยศ อีก อย่าง ๑

เจ้า จอม มารดา เทียง ได้ สร้าง วัด น้อย ที่ บาง เชน ดัง แต่ ใน รัชกาล ที่ ๔
 วัด ๑ การ มา สำเร็จ ธรรมเด็จ พระเจ้า บรมวงษ เสด็จ กรม พระยาวชิรญาณ
 วโรรส ทรง รับ เป็น พระธุระ ผูก พัก สติมา เมื่อ ใน รัชกาล ที่ ๕ แด พระบาท
 ธรรมเด็จ พระจุล จอม เสด็จ เจ้า อยู่หัว ทรง พระกรุณา โปรด เสด็จ ๑ พระ

ราชทาน นามว่า วัดมัทสนันตการาม เป็น วัด พระสังฆ ฝ้ายธรรมยุติกา
การ กุศล อย่าง อื่น ๆ ท่าน ได้ บำเพ็ญ มา เนื่อง นิศัย เป็น อเนก ปริยาย ท่าน
มัก พอใจ ไป บำเพ็ญ การ กุศล มี สมาทาน อุโบสถ คีต เป็นต้น ที่ วัด
มกุฏ กษัตริย์ มาก กว่า ที่ อื่น

เจ้าจอมมารดา เทียง ทูต ภา พต ด้วย ความ ชรา เบียด เบย ฟ้า มา หมาย ปี อากา
ทรุด ลง เมื่อ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ กรมหมื่น พงชาติ ศรมหิป ภา
ท่าน แปร ด้ ถาน ออก ไป อยู่ เมือง ราชบุรี กับ หม่อมเจ้า ชาย ฤทธิเดช ด้ มุห
เทศาภิบาล มณฑล ราชบุรี ผู้ เป็น หลาน เมื่อ ท่าน ออก ไป อยู่ คราว
หลัง นี้ ประจวบ เวลา พระบาท ด้ มเด็จพระมงกุฎ เกด้า เจ้า อยู่ หัว ด้ ด้ ด้
ออก ไป ประพาศ เมือง ราชบุรี ได้ ทรง พระอุสาหะ ด้ ด้ ด้ ไป เยี่ยม ถึง แพบ
ท่าน พัก อยู่ โดย ทรง พระกรุณา เป็น เหตุ ให้ บังเกิด ความ บิด ยินดี แก่
ท่าน จน อากา ทรุด ชัน ได้ คราว ๑ แต่ เพราะ ท่าน ชรา อายุ มาก
อากา พน ชัน คราว ๑ แลว ก็ ทรุด ลง อีก ค่อง ภา กลับ เข้า มา กรุง เทพ ๆ
พระ โอรส ชิดา แด ญาตี วงษ์ ของ ท่าน มา ช่วย กัน รักษา พยาบาล อยู่ ที่
วัง กรมหมื่น พงชาติ ศรมหิป แล เมื่อ ด้ มเด็จพระบรมราชินีนาถ พระ บรม
ราชชนนี ได้ ทรง ทราบ ว่า เจ้าจอม มารดา เทียง บ่วย อากา มาก ทรง
พระอนุสร คำนี้ ถึง คุณ ประการ ของ เจ้าจอม มารดา เทียง ที่ ได้ มี แก่ พระองค์
มา แต่ ยัง ทรง พระเยาว์ ทั้ง ที่ ท่าน ได้ รัก ใคร แด รักษา พยาบาล พระราช
โอรส แด พระราช ชิดา มา แต่ ก่อน คัง พรรณา มา แลว จึง ทรง พระ

กรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน อุปการกิจเกื้อกูลใน การ รักษา พยาบาล
 เจ้าจอมมารดาเที่ยง ทุก ๆ อย่าง ซึ่ง จะ ทรง ดำรง พระราชทานได้ ท่าน
 บัญชี มา จน วัน ศุกร์ เดือน ยี่ แรม สิบสาม ค่ำ ปี ฉลุจตุศักราช ๑๒๗๕ ทรง
 กับวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๖ เวลา ย่ำรุ่ง ๑๗ นาที ถึง อดัญ
 กรรมกำหนด อายุได้ ๘๒ ปี ๑ เดือน ๖ วัน ขณะนั้น ประจวบเวลา
 พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ เที่ยบ มณฑล หัวเมือง มิได้เสด็จ อยู่
 ใน กรุงเทพฯ ฯ ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน โภชชู ทรง ศพ
 แด เครื่อง ประดับ กับ ของ พระราชทาน ทำ บุญ ตาม บรรดาศักดิ์ เมื่อ ทำ
 บุญ ๗ วัน ๕๐ วัน พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังไม่เสด็จ กลับ
 สมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี ทรง พระอู่สาหะเสด็จไป
 บำเพ็ญ พระราชกุศล ทั้ง ๒ คราว แด ทรง พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
 พระราชทาน กำไล ช่วย พระ โอรสธิดา ของ เจ้าจอมมารดาเที่ยง ใน การ
 ทุก อย่าง มิได้บอกพระองค์ เมื่อ ทำบุญ ๑๐๐ วัน เสด็จ ทั้ง พระบาท สมเด็จพระ
 พระเจ้า อยู่หัว แด สมเด็จพระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนี
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง พระบัญชา ชาว พระราชทาน เป็น เกียรติยศ
 พิเศษ โดย ทรง เคารพ ต่อ คุณ ความดี ของ เจ้าจอมมารดาเที่ยง ที่
 ท่านได้ สำนอง พระเดช พระคุณ มาตั้งแต่ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
 แด ที่ ท่าน มีความจงรักภักดี ต่อ ได้ มา ถอง รุติ พระ บาท เณาะ พระ องค์

ตั้ง แต่ ยิง ทรง พระเยาว์ มา   จึงได้ ทรง พระกรุณา ยก ย่อง เกียรติยศ ท่าน
ถึง เพียง นี้

อนึ่งใน การ ศพ เจ้าจอมมารดาเที่ยง   นับ ตั้ง แต่ วันที่ ท่าน ถึง อดสู
กรรมมา   พระราชโอรส ธิดา   ทั้งใน พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้า อยู่ หัว   แต่ พระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้า อยู่ หัว   แต่ พระ
เจ้า ลูก เชนใน พระบาท สมเด็จพระบรม เสด็จ เจ้า อยู่ หัว   ทั้ง หม่อมเจ้าที่
เป็น ราช นัดดาใน พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า อยู่ หัว   ได้ ทรง
บำเพ็ญ พระ กุศล อุทิศ ผล ประทาน แก่ ท่าน เป็น อัน มาก   แต่ ยังมี ข้าราชการ
การ ซึ่ง เคย ส่นอง พระเดช พระคุณ มาใน รัชกาลที่ ๔   ทั้ง ผู้ที่ สืบ เชื้อ สาย
มา แต่ ข้าราชการใน รัชกาลที่ ๔   ซึ่ง ที่จริง น้อย คน ที่ จะ รู้จัก ตัว ท่าน
ได้ บำเพ็ญ การ กุศล ให้ แก่ ท่าน ก็ มาก   ที่ เจ้าจอมมารดาเที่ยงได้ มี
เกียรติยศใน ที่ สุด อายุ ของ ท่าน ดัง แดง มา นี้   เป็น เหตุ ให้ บรรดา พระ
โอรสธิดาพากัน รู้ คึก ขอบ พระเดช พระคุณ แด่ ชอบใจ เป็น อัน มาก   จึง
มี พระ ประสงค์ ให้ ขาพเจ้า แดงดวง ใจ ใน ท้าย คำ นำ นี้ ด้วยโดย เฉพาะ

ขาพเจ้า ขอ โอกาส แดงดวง ความเป็น ส่วนตัว ใจ ข้าง ท้าย ประวัต นี สัก น้อย
หนึ่ง   ด้วย ขาพเจ้าผู้ เรียบ เรียง ประวัต ของ เจ้าจอมมารดาเที่ยง   เป็น
หุดาน อัน สนิท   แต่ มีความ รุกก ถึง คุณ ประการ ที่ ท่าน ได้ มี แก่ มารดา
แต่ ตัว ขาพเจ้า อยู่ เป็น อัน มาก   ขอ ความ ที่ ขาพเจ้า กล่าว   ตั้ง ใจ จะ
กล่าว แต่ ที่ ทราบ ว่า เป็น ความ จริง   มิได้ มี ประสงค์ จะ ยก ย่อง คุณ ความ

(๒๐)

ดี ของ ท่าน ให้ เกิน ไป แต่ บาง ที่ หน้า ใจ ของ ข้าพเจ้า จะ พา ให้ หลง ก่อ ราว
เกิน ไป กว่า เหตุ ไต บาง แม่ ท่าน ผู้ ไต ไต อ่าง ปรว วด นั แต่ รู้ ด้ ก ว่า
คำ ที่ ข้าพเจ้า พรว ณา คุณ ความ ดี ของ เจ้าจอม มว วดา เทียง แห่ง ไต เกิน กว่า
ที่ จรง ไป ก็ ขอ จง ให้ อภัย แก่ ข้าพเจ้า เพราะ เผอ ญ มา เปน ทั้ง หตา น
ที่ รัก ท่าน แต่ เปน กรรม การ หอ พระ ส้มุด วชิร ญา ณ ยัน มี ด้ วน ชู ระ
ทำ หนังสือ แจก ใน การ ศพ ของ ท่าน จึง เปน ยัน ยาก ที่ จะ แยก หน้า ใจ
ให้ ขาด กัน เปน คน ตะ แพน ก ด้

ตั้งของพยานศพ

หอ พระ ส้มุด วชิร ญา ณ

วันที่ ๒๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๗

คทา พระราชพงษาวดารกรุงรัตนโกสินทร์สังเขป

เป็นพระราชนิพนธ์ในรัชการที่ ๔ ทรงเป็นคทาไว้

หตวงญาณวิจิตร นามเดิม นายดีทธี ปริญญา แปลภาษาไทย

บุพเพ รตนโกสินทร์—

มหินทา โยชฌิยา อัย

ราชธานี สุตัมปณณา

วิสาธา ปฐเกทนี

อาวคธา ตีหิ ราชหิ

อิทธา นิศา สุตันฐิตา.

ในกาลก่อน พระราชธานี ชื่อรัตน

โกสินทร์ มหินทรา โยทธยานี เป็น

เมืองสัมบูรณ์ตั้งแต่ กว่างขวาง เป็น

เมืองยังหมุ่ข้าศึก ให้แตกพ่ายไป อัน

พระราชดำม พระองค์ ได้ปกครองมา

แล้ว เป็นเมืองอันตั้งมั่นดีและมั่นคง

บริบูรณ์ไปด้วยน้ำแด่อารวณ.

งาหิ ดัฟฟปฐูเมน

วราณาจักกธารินา

จักกกรัปรมณาถ—

นาเมน ดัชิตารินา

เทวทวาราวคัสสิริ—

อัยชฌิยาภิธานิยา

มรัมมวเต วิณฐุสุยา

ไปราณราชธานีย

มหาชนั ดังคเหตวา

มหาเสนี ชยวหิ .

ดังกทตมตวา มรัมเมหิปี

อัญญบัจจนิ เกหิปี

ยุทธ กัตวา ชยั ดัทธา

บัตวา อิตัสสิริยิ ตโต

พาง โกกนาม กุญยาน—

เทเส มโนรเม อิช

สมททา วิทฐุเต

แทจริงพระราชธานี

กรินเมือ

พระราชธานี เก้ามี่ชื่อว่า

เทพทวาร

วัดศรีอยุธยา พินาศไปแล้วในอำนาจ

แห่งพม่า

อันพระราชพระองค์

ก่อนกว่า พระราชทั้งปวง

ผู้ทรงไว้

ซึ่งอาณาจักร

อันประเสริฐมีชาติกอัน

ชนะตแล้ว

ทรงพระนามว่า จักรกัรบม

นารถ

ถือเอาพร้อมซึ่งชนหมู่ใหญ่

รวบรวมเข้า

ให้เป็นเสนาใหญ่ นำมา

ซึ่งความชนะ

แล้ว จึงกระทำซึ่งยุทธ

สงคราม

ด้วยพม่า แต่ ชาติกทั้งหลาย

อัน

ได้ไชยชนะแล้ว

ภายหลังถึง

ซึ่งความเป็นอิศร

ให้สร้างแล้วใน

ประเทศ

เป็นสวนเป็นที่รื่นรมย์ใจ

มีชื่อว่า บางกอกนี้

เป็นที่มั่นในที่ไม

ไถดแต่ทะเล

เป็นที่มั่นคงไม้ และผล

ไม่ ถึงพร้อมตแล้ว

เป็นที่ประชุมการ

คัสตา รตนปฎิมา
ฮารกชฎีฐานตาย หิ
คัสตาเยว อัย โกโต
ฮัสยาทโกส โกวีย.

คโค จ มังคตต์เตน
สัทเรน สิริเซตต์โค
ดัพพจกกว พินทาน์
มหินท์สทโกส อัย
มหาราชา เหวรูป—
รตนส์ล้าภิหาร โก.

นคถเยว หิ อัญญเณส
ฮัสสรานัมบี กตลจ
ฮักส สุปุญญเซตต์
อนัมมรตนิ สก.

พระราชธานี เป็นตั้งพระคตังนี้ ของ
พระรัตนปฎิมา นันันเทียว ชื่อว่า
เป็นราวกะฝักแห่ง ฮาธุช มีตาบเป็นคัน
ก็ เพราะความที่ แห่ง พระราชธานี นัน เป็น
ที่รักษาไว้ ซึ่งพระรัตนปฎิมา นัน.

ก็ในลำดับนั้น พระราชาผู้เป็นใหญ่
ผู้ทรงไว้เฉพาะ ซึ่งรัตน มีอย่างนี้ เป็น
รูป พระองค์นี้ ชื่อว่าเป็น ผู้เช้นกับ
ด้วย พระอินทร์ ผู้เป็นใหญ่กว่า พระอินทร์
ทั้งหลายใน จักรวาล์ ทั้งสิ้น เพราะ
ความที่ แห่ง รัตนัน เป็นตั้ง ไร่นา แห่ง
ศิริ โดย ความสำเร็จ ด้วย ความที่
แห่ง รัตนัน เป็นมงคล.

แท้จริง (รัตน มีอย่างนี้ เป็นรูปนั้น)
เป็น ตั้ง ไร่นา แห่ง บุญดีเช่นนี้ ไม่มี
แฉวกแต่เดียว แม้แก่ พระราชาผู้ อิศร
ทั้งหลาย อื่น ใน พระราชธานี ไหม.

อัยยัจ โข ราชธานี
คัสเสวรูปราชโน.

ก็พระราชธานี นแด ของ พระราชา
ผู้ มอย่างนี้ เป็นรูป พระองค์ นั้น.

เอวี่ รตนโกดีนท์—
มทินท์ทาโยชฌิยา อิติ
นามิ อนีวคตติท ขว
อิมิสต์ดา ราชธานียา.

ชื่อของ พระราชธานี มีความเป็น
ชื่อ สำเร็จแล้ว เป็นไป ตามเนื้อ
ความอย่างนี้ ว่า รตนโกดีนท์ มทิน
ทราโยทชยา คังนี้.

คัม ยิท อรหโต สัมมา—
สัมพุทฺธสฺส สิริมโต
คัสเสวมหากิ ภควโต
สุจ รณ นพ พุคฺคัสสปี
ดาสันตฺตานุสาเรน
อิธ บัคคภูทิตฺติ โน
นิตฺติ นันตฺตาสาการิ
มัทธเจริ อโนปม
มทินตคคคณิกขณิท—
ม ยมา คัม โนหร
ปริสฺสุทฺธ ชมณสฺวาริ

พระเจดีย์ คือ พิมพ์ รูปเปรียบ เป็น
ของ มีด้า ระ แหม่น หนา บริสฺสุทฺธ เป็น
ของ น้าวกิ เกิน สำเร็จแล้ว ด้วยก้อน
แก้ว อันเลิศ ใหญ่ ไม่มีที่เปรียบ เป็น
ของ อัจฉรยฺย ใหญ่นั้น มีอาการ เช่น
กับ ด้วย อาการ ทรง นัง แล้ว ของ พระ
ผู้ มี พระ ภากยฺย ผู้ พระ อรหันตฺ สัมมา สัม
พุทฺธเจ้า ผู้ มศีร ของเรา ทั้งหลาย
แม่ เสด็จ ปรีนพาน นานตแล้ว ยังมี
พระ เกียรติกุณแผ่ไป ในประเทศสยาม
นี้ ด้วยความ ระลึก ตาม ชิง คำ สังกตชน

ปฎิมาพิมพ์ เจตีย์
 สัพพัตถ์เถว มรกฎ—
 รตนันตี สุปากฏ
 สยามานี คิลกัฏค
 อเนกธา ปลังสิค.

พระองค์นั้น ปราบกฏด้วยดีแล้ว ใน
 ประเทศทั้งปวง นั้นเทียบ ว่าพระ
 แก้วมรกฎดังนี้ เปนยอด ของชาว
 สยามทั้งหลาย (อัน นานา ประเทศ)
 สรรเสริญแล้ว โดย ประการ มิใช่
 อย่างเดียว.

เดหิ คีหิปลังสาเมก—
 ราชสมบัติตราฐภ
 อเนนาบี ประเมนท์—
 มหามกุฏราชินา
 นานามหัทษะภณเฑหิ
 วชัทธเดหุคครุคคิ
 นานาวิชาศครตน—
 ราชเดหิ คถาตถา
 อุตคตยานูรูปะหิ
 อถังกาเรหิ มณังคค
 ปริงคคเดหิ คคังคคค
 คณค โมคูนมัจจเย

พระเจ้าเจตีย์ เปน ที่เฉลิม อุดมเลิศ เกิด
 แล้ว แก่ ชาว สยาม ทั้ง หลาย เปน ตั้ง
 เขตแดน แห่ง ศิริ ใน ที่ เปน ที่ เสวย
 แด ที่ เปน ที่ บรรทม ของ พระราชา ไม่
 มีเขตแดนอื่นเหมือน อันพระราชาทรง
 พระนามว่าพระประเมณฑรมหามกุฏ แม้
 พระองค์ นั้น ทรง ประดับ แล้วย ด้วย
 เครื่องประดับ ทั้งหลาย อันเจริญ แล้ว
 ด้วย มหัทษะภณต่างๆ อัน แต่ง แล้วย
 ด้วย แก้วเลิศ มี อย่าง ต่าง ๆ อัน ส้มควรว
 แก่ ฤคดู สัม อัน เปดียน แล้วย ด้วย ประการ
 นั้น ๆ สัน สัม ครัง ใน กาล เปน ที่

อาคณเณยยะที สักการ—
ภันเตเหวบุโสภิต์
รมมณเณย สิริรัตน—
พุทธารามะ สุมังคเด
ชนโสวณณมยมี
กุกาเว อตังกเต
ฐบิต์ สัพพวัตถุหิ
นิพทช สัมปฐุชิต์
วณทค สัพพทิสาส์
นิवासีหิ สทาอบี
อนเนเกหียาคตาคเตหิ
ราชเสฏฐุนิเวสเน
โอฬาริกานัญชนานัน
รูปโฆลัมปมาณินัน
สัมปสาทกร พุทช—
ดาสเน สัตถทิสัสนา
ชรมานโก จักขมาว
อัสมี นคเว ปติฐฐิต์

๗
สิ้นไป แห่ง ฤๅ ทั้ง หตาย นั้น ๆ งตงาม
แล้ว ด้วย เกรื่อ สัก การ ทั้ง หตาย อัน จะ
นับ มิได้ ทเดียว ประดิษฐาน อยู่ ด้วย
ดี แล้ว ใน กุกาการ อัน ประดับ แล้ว
ดำ เร็จ แล้ว ด้วย ทอง ทับ ใน พระ ศรี รัตน
พุทธาราม เปน มงคตอัน บุคคต พัง รนรมย์
บุชาเฉภาะ ด้วย ดี แล้ว เหนอง นิจ ด้วย วัตถุ
ทั้ง หตาย ทั้ง ปวง ยิ่ง เกิน กว่า พระราชา
ผู้ ถึง แล้ว ซึ่ง ความ เปน เอกราช ใน สยาม
ทั้ง สาม พระองค์ นั้น และ เปน ที่ อัน
ชนทั้ง หตาย ผู้ อยู่ ใน ทิศ ทั้ง ปวง มิ ไซ้ พวก
เดียว มา ไหว้ แล้ว ใน นิเวศ์ อัน ประเสริฐ
ของ พระราชา และ เปน ที่ กระทำ ชน
ทั้ง หตาย ซึ่ง เปน คน หยาบ มี ประมาณ ใน
รูป แด มี ประมาณ ใน เลียง ก็ กัก ก้อง ให้
เลื่อมใส ด้วย ดี ใน พระ พุทธ สาส์นา ด้วย

อุทิศมัญญ์ ปณิตมัญญ์
พหุชนาภิธานี
ราชโภกาสัยภต—
ฉวีเขตต์มตาทิต์
สยามานมคคคตม—
คิตกษชชาติเจตย.

ยัตตเกตุ ปเทเตตุ
อัสมี ปถวมณฺจเต
ตัสส เทวาติเทวัสส
นิพพานมคคเทตีโน
สเทวกัสส โลกัสส
จกฺขุภตัสส คาทิโน
มหตาเยว อิตถาย
ปติฏฺฐหติ สานน

สัพเพสฺสึ ปเทเตตุ
ปเทเต ยตถ กิตฺถจิ
ฉนฺนภตาทิมหฺนต—
มณฺกชณฺจทมยํ สุก
อิตถ อมฺพทชพมพ

การ แดเห็น ซึ่ง พระ ศาสตร์ดา และ เปน
ที่ สูง สุด ด้วย ประณิต ด้วย อนฺชน เปน อน
มาก นับ ถ้อย ทั่ว ตั้ง อยู่ แดว ใน พระ
นคร น เหมือน ตั้ง พระ พุทธ เจา ผู้ ม จกษ
ยัง ทรง พระชนม อยู่.

คำดัง สอน ของ พระ พุทธ เจา ผู้ เปน เทวดา
ยิ่ง กว่า เทวดา ผู้ แดตั้ง ซึ่ง หน ทาง
แห่ง พระ นฤพาน แก่ โลก กับ ทั้ง เทวดา
ผู้ เปน ดวงจกษ ผู้ มี คุณ เช่น นั้น พระ องค์
นั้น ย่อม ตั้ง อยู่ เฉพาะ เพื่อ ประโยชน์
ใหญ่ ที่ เดียว ใน มณฑล แห่ง แผ่นดิน น
ใน ประเทศ ทั้ง หาย มี ประมาณ เท่า ไค.

พระ สัม พุทธ พิมพ ดำเรจ แดว ด้วย
กอน แกว เปน แห่ง ใหญ่ เกิน งาม ไม่มี
สิ่ง เสมอ ไม่มี ส่วน เปรียบ อนฺชน บคคต
พึง ซึ่ง ไม่ ไค นำ มา ซึ่ง ความ พิศวง
เช่น นี้ บรรดา ใน ประเทศ ทั้ง หาย

วิษัชนิติ นโน สุก
อดม อัมปฎิภาค
อตุลย์ วิมหายาห.

อิเชวาติ มทัชเชว
อศคเจจจจว ทิฐิติ.

ได จไซ ปฐโม ราชา
ดาตมัตตูปการ โภ
จกกกรปรมนาถ-
นามนบี สุกัตโต
นภ โภฏิกราชาติ
วุดโต สยามเมหิ ปายโต
อิมัตต ราชวัตตัต
มุดภูโต สุปพิโต
ตัตตวัตตวัตตทานิ
รัชช กาวเรสิ อัมมโต.

แม้ ทั้งปวง อัน เรา ทั้งหลายไม่ได้ ยินเลย
ว่ามี อยู่ใน ที่ ไหน ใน ประเทศใด.

ความเป็น เจตีย์อัน เดิศแท้ เป็น ของ
อศักรรย์ใหญ่เกิน บ่อมตั้ง อยู่ใน
ประเทศสยามนี้ แห่ง เดียว.

ก็ พระราชาพระ องค์ แรกนั้น แด เป็น
ผู้บำรุง พระ ดาตนา ปรากฏด้วยดี
แล้ว แม้ โดย พระนามว่า จักรกร
บรมนารถ อัน ชาวสยาม ทั้ง หลาย
กต่าง แล้ว โดย มา กว่า พระเจ้านภ โภฏิก
ราช (พระพุทธ ขอด พ้าจุฟ้าโลก) ตั้ง นี้
เป็น ต้น เติม ของ พระราช วงษ์ นี้ อัน
ชน ทั้งหลาย บูชา ด้วยดี แล้ว ยัง คน
ให้กระทำแล้ว ซึ่งความเป็นพระราชา โดย
ธรรม สัน ษ ทั้ง หลาย ยี่สิบ ยี่ ด้วย
นี้ เจ็ด.

คัสลามรินทยานาม
ราชเทวี สหาคตา.

พระราช เทวี ของ พระราชา พระ องค์ นั้น
ที่ เล็ด เจ มา แดว พร้อม กัน ทรง พระ นาม
ว่า พระอมรินทร์ ราชเทวี.

ยัสสา อาตุ ปุเร ชาตา
ทเว ราชวโรธสา.

พระ ราช โอรส ผู้ ประเสริฐ ของ พระ ราช
เทวี พระ องค์ ไต เต่า เกิด มี แดว ใน
กาด ก่อน ลอง พระ องค์.

เยส เซญ โฐ มเหสสร—
สุนทโรเทวอ วิสสุโต
ยสโต ตัทธนาเมน
มิตราบี สุปชิต
ยวราชฐานันตรมท
บัจฉาอ สุาบีโต อหุ.

บรรดา พระ ราช โอรส ผู้ ประเสริฐ ลอง
พระ องค์ ไต เต่า พระ ราช โอรส
ผู้ ประเสริฐ พระ องค์ ใหญ่ แม้น
พระ ราช บิดา บุชา ตี แดว ด้วย พระ นาม
อื่น ได้ แดว โดย พระ ยศ ปราบ ฏ แดว ว่า
พระ มเหส รสนทร ตั้ง นแท้ จริง ภาย หลัง
เป้น ผู้ อื่น พระ ราช บิดา ทรง ตั้ง ไว้ ใน
ที่ สุานันตร เป้น พระ ยวราช เทียว.

ชินันคุโต มหาราชา
คัสสครชัส อักตโน
ชัมเมน รัชชทายาท—

พระ ราช ผู้ เป้น ใหญ่ ทรง พระ ชรา แดว
ทรง มอ บราช สัมบัติ พระ ราช ทาน แก่ พระ
ยวราช ผู้ เป้น พระ ราช โอรส ผู้ ประเสริฐ

ภคัสดี ยวราชโน
 รัชช นียยาทียิต์วาน
 ตโค ฮาดี ทิวังคโค.
 ตโค โส เปติกั รัชช
 สทินัน สัมปฏิจ์ฉิย
 มุทธาวลีโก หัต์วาน
 รัชช กาวเรลี รัชมโค
 ปรมิส์สรราชวโร
 เหว สกฏนามโค
 สัพพกมินทัก โคคบี
 สยามภาส่าย ฮัต์ถโค
 สัตตกชิตาภิธาโนบี
 บัณเณสฺ วาเนสฺ ๑.

ของ พระองค์นั้น ให้เป็นผู้รับรัชชทายาท
 โดย ธรรมเนียมแล้ว ภาย หลังเสด็จ สวรรคต
 แต่ นั้น พระยวราช นั้นได้รับราช
 สัมบัติเป็น ของ พระราช บิดา ได้มูรธา
 ภิศกแล้ว (ได้เป็น พระเจ้าแผ่นดิน
 แล้ว) ยังคนให้กระทำแล้ว ซึ่ง
 ความ เป็น พระราชา โดย ธรรมเนียม
 พระ นาม อัน บุคคล กำหนด พร้อมแล้ว
 ใน ถ้อย คำใน หนังสือทั้งหลาย โดย
 พระนาม เป็น ภาษา สังกฤต อย่าง นี้ ว่า
 พระเจ้า ปรมิส์ สรราช ผู้ ประเสริฐ ดังนี้
 ด้วย โดย เนื้อความของ ภาษาสยามแม่
 ว่า พระเจ้า สัพพกมินทักคราช (พระ
 พุทธเลิศล้ำ นภาโดย) ดังนี้ ด้วย.

สเก รัชเช ปฏิธัธา
 สัพพวงคเสคกญ์ชเว
 คโยเยว สห คณิเต
 เสทาหิ กรณหิบี
 ทิวหิ ปุพเพ บิตุ รัชเช
 สัทธาหิ ปุญญเตชธา.

ได้ เณการ แล้ว ซึ่ง ช่างเผือก ถ้วน ทั้งกาย
 ล้าม ช่างใน รัชกาล ของ พระองค์ นับ
 เข้ากับ แม่ด้วย ช่างเผือกที่ ได้แล้ว
 ใน ก่อน ใน รัชกาล ของ พระราช
 บิดา ล้อม ช่าง ด้วย พระ บุญญเตชธา
 นุภาพ.

คณินมคค บัญเจเตต—
 คชินทสามิโกคบี
 คคค คคค คคคคคคค
 ยาวชชามิ สวิตส์โต.

เหตุนี้ มีพระนามอัน ชน กล่าว
 แลไว้ในที่นั้น ๆ ว่าพระเจ้า บัญเจเตต
 คชินทร ดังนี้บ้าง ปราภฏสืบ มาจน
 ทุกวันนี้.

เทวี ปญญรตาวิตส์—
 สหตส์นค สวิหยา
 สชาคา สมานวิตส์
 คคคคคคค รัญญโย สหาคคา.

พระเทวีของ พระราชานี้ เป็น นาง
 กษัตริย์เกิดคแต่ร่วมพระวงศ์กัน เด็ดจ
 มาแล้วพร้อมกัน ทรงพระนามว่า
 สหตส์นค (พระพันวรรษา) ผู้ยนิค้แล้ว
 โนบุญ (หมายพระนามเดิม) ดังนี้.

ธ่า จิริ อวิชาทา
 อัญญเฐ พหุเกตส์บี
 ราชปคคคคคค ชาคคคคคค
 โอโรชานบี กจจคคคคค
 บังฉา มชฉนิมวยตส์มี
 ทเว ราชวโรวเส
 สุก์เชโวภโต สชาคค
 วิชายคควา อคคคคคค ธ่า.

พระราชเทวีนั้น ไม่มีพระราชโอรส
 ประสูตแล้ว สันกาล นาน เทียว
 ครั้นเมื่อ พระราชบุตร ทั้งหลาย อื่น เกิด
 จากครรภ์แม่ของพระคณมทั้งหลาย แม่
 มีมากแล้ว จึง ประสูต พระราช
 โอรสผู้ประเสริฐของ พระองค์ หมดจค
 แล้ว เทียว เกิดค้แล้วแต่ พระราชบิดา
 และ พระราชมารดา ทั้ง สองฝ่าย ได้
 แลไว้ใน มชฉนิมวยใน ภาย หลัง.

เคตุ เชฏฐโก มกุฏ—
สัมมตวังนามโก
อิศเรศร์รังษติ
นาโม คัสส กณัฐโก.

ใน พระ ราช โอรส ผู้ ประเดริฐ ทั้งสอง พระ
องค์ นั้น พระ ราช โอรส ผู้ ประเดริฐ
พระ องค์ ใหญ่ ทรง พระ นาม ว่า มกุฏ
สัมมตวังชากุมาร พระ ราช โอรส ผู้
ประเดริฐ พระองค์ น้อย ของ พระ ราช โอรส
ผู้ ประเดริฐ พระองค์ ใหญ่นั้น ทรง พระ
นาม ว่า อิศเรศร์ รังษติ ราชกุมาร.

รณฺโณ ไควโร ชชาโต
สัพเพสเสฏฐโก รโส
เชฏฐา ชินฺทิน ทนาโม
มหาบญฺโณ มหัพฺพโต
บิกุโน ชินฺณกาตมฺหิ
กัจจันนฺยากริ ปายโต.

ก็ พระ ราช โอรส ผู้ ใหญ่ กว่า พระ ราช โอรส
ทั้ง ปวง เกิด แล้ว จาก พระ ต้นม ของ พระ
ราชา เทียว ทรง พระ นาม ว่า พระ เจษฏา
ชินตินทร์ ราชกุมาร มี พระ บัญญา ใหญ่
มี พระ กำลัง ใหญ่ ใน กาด แห่ง พระ ราช
บิดา ทรง พระ ชรา แล้ว ได้ กระทำ ราชกิจ โดย
มาก.

ราชา โส ทุติโย รัชเช
ฐิโต วัสสันนิ โส พัส
มุฏฐิ ฐิ จากุทิกชเรน
สกา รัชชัมปิ กัสสจ

พระ ราชา ที่ สอง พระ องค์ นั้น ตั้ง อยู่ แล้ว
ใน ราช ต้นม บัด นั้น บัด ทั้ง หตาย ดิบ ยิง
ด้วย บิ หก อัน พระ ชรา โรค เกิด แต่ ชาติ
ประ หนึ่ง อสรพิษ ทั้ง ดี ถูก ุค ของ แล้ว ไม่ ทัน

อสนีนิยยาทยัตวาน
วิปป์เมว ทิวังคโค

ได้มอบแม่ ซึ่งราชสมบัติ ของ พระองค์ พระ
ราชทาน แก่ผู้ใด ก็เสด็จสวรรคต โดย
พลัน เทียว.

คโค ปุเร กิณฺญจิกาดิ
เทเวียา เซฏฺฐูปคฺคโค
สัมมตฺตํ โทว ทิสฺสวาน
ตฺตํพิ เซฏฺฐูกภาทร
เวมาตฺตํ อภิกุญฺย
กโรนฺตํ พตฺตํ อปี
บิตฺตุ ราชสมบิ บัดเถนฺตํ
มหาชเนน มานิตํ
ตฺตํตกฺเขตฺตวา อโนกาตํ
ทหฺรตฺตํ อตฺตโน
ชาตฺติยา วิสฺตติวตฺตํ โส
หฺตฺตวา โมกฺกํ อเปกฺกชฺย
อาปฺจจิตฺตํวาว บิทร
บัพฺพชฺชูปคโค อห
ภิกฺขุณาเมน วชิร
ญาโน อัย โยติ ปากโฏ.

ใน กาด ก่อน แต่ กาดนี้ พระราชโอรส
ผู้ประเสริฐ พระองค์ใหญ่ ของ พระราชเทวี
เมื่อ ทรงพิจารณา ถึง กาดอันหนึ่ง เทียว ทรง
เห็น ซึ่ง พระราชบุตร ผู้ พชาย พระองค์ใหญ่
กว่า พระราชบุตร ทั้ง ปวง อัน ชน หมู่
ใหญ่ นับถือ แลว ปราถนา อยู่ แม่ ซึ่ง ราช
สมบัติ ของ พระราชบิดา ครอบงำเดี่ยว
ซึ่ง พระราชบุตร ต่าง พระมารตาก็กัน กระ
ทำ อยู่แม่ โดย พระกำตัง แลว ทรง
กำหนด ซึ่ง กาด ไซ้ โส กาค ของ พระองค์ ยิง
ทรง พระเยาว์ อยู่ เทียว พระองค์ มี พระ
ชนม์ พรรษาได้ ยี่สิบปี แต่ พระชาติ ทรงเห็น
ซึ่ง บรรพชา เปน ที่ พ้นไปได้ จึง กราบ ทูล
ลา พระราชบิดา เข้าไป ถึง แลว ซึ่ง บรรพชา
มี พระนาม ปรากฎ โดย พระนาม ของ ภิกษุ
ว่า พระผู้เปนเจ้า วชิรญาณ ดังนี้.

คตัมมัญญะ ภิกขุชฏาเคว
ราชา อาลี ทิวังคโค

ก็ ครั้น เมื่อ พระ ราชโอรส ผู้ ประเสริฐ พระ
องค์ ใหญ่ นั้น เปน ภิกษุ แล้ว พระราช
บิดาก็ เล็ด ใจ ด้ วรรคต.

คโค ตู เชฏฐุกยัยยัสส
อาณภาววเส จูตา
พหวมัจจา ปาวิตัสสา
นาครา เนกมาบี จ
มรมมาทปจจนเกหิ
สุเชน วัฏฐุรกกัชนิ
เปกขมานา สัมบัสสันคา
วัณเณ โณ คิ สัพพเชฏฐุกิ
ปุตติ อิติมคยาทหิ
สัมบณัน อสมัน ตทา
ปฏิกัเช นิวาเรตุ
สมคัง สุมหัพพต
ทุเวปี รัชชทายาเท
ราชปุตตวเร จูเต
สุท โขภโค สุชาเตปี

ก็ ใน เวลานั้น แม่ ใหญ่ อำมาตย์ ราช
บริษัท และ ชาวพระนคร ชาว นิคม ทั้ง หตาย
เปน อัน มาก ที่ ตั้ง อยู่ แล้ว ใน อำนาจ
แห่ง อาณภาพ ของ พระ ราช บุตร พระ องค์
ใหญ่ เมื่อ พิจารณา ดู ซึ่ง การ รักษา
พระ ราช อาณาเขต โดย ความ คู้ช ปราศ
จาก ข้าศึก มี พม่า เปน ตน ก็ พร้อ ม กัน
เห็น ซึ่ง พระราชบุตร ของ พระราชา พระองค์
ใหญ่ กว่า พระ ราชบุตร ทั้ง ปวง ถึง พร้อ ม
แล้ว ด้วย พระ คุณ ทั้ง หตาย มี พระ บัญญา
แต่ ความรู้ เปน ตน หา ผู้ เต็ม อมี ได้ แต่ มี
พระ ก่า ตั้ง ใหญ่ ด้วย คี่ สามารถ เพื่อ จะ
ห้าม เสีย ซึ่ง ปฏิบักษ์ ทั้ง หตาย ใน เวลานั้น
ก็ ก่า ด้ ด้ ด้ เสีย ซึ่ง พระราชบุตร ผู้ ประเสริฐ
หมด ใจด แม่ เกิด คี่ แล้ว แต่ พระ ราช

อติถกมม อนาคติย
เอกโต สุตาคมเปต
ราชปคต มหัตถก
เชฏฐาธิปคินทนาม
รัชเชว อภิสัญจิต.

พหูเกปี อนิจฉนเต
อสิภยัย ตถา ตถา
คโต มุทฺชาวสิคฺโต โส
หุตฺวา ปรมจฺมมโก
เขวํ สกฺกนาเมน
วุคฺโตเยว คหิ คหิ
สุวณฺณปาสาทิโกติ
สิโรนิสินฺนโกติปิ
สฺยามภาติกนาเมหิ
ปวคฺโต อคฺถมคฺคโต.

บิตา และ พระ ราชมารดา ทั้ง สอง ฝ่าย ซึ่ง
ตั้ง อยู่แล้ว ใน ที่ ควร แก่ รัชชทายาท มิ ได้
ถือเอา แล้ว แม่ ทั้ง สอง พระ องค์ จึง อภิเศก
ซึ่ง พระ ราชบุตร พระ องค์ ใหญ่ ทรง พระ
นาม ว่า เจษฎาธิปคินทร แม่ เกิด ตี แล้ว
แต่ พระ ราช บิตา ฝ่าย เดียว พระ องค์
นั้น ใน ราช สัมบัติ เดียว.

พระ ราชบุตร พระ องค์ ใหญ่ นั้น ครอบ
งำ เสีย ซึ่ง พระ ราชบุตร ที่ ไม่ พอ พระ ไทย ทั้ง
หลาย แม่ เปน อัน มาก ด้วย ประการ
นั้น ๆ ภายหลัง เปน ผู้ ได้ มุรธาภิเศก แล้ว
อัน บุคคต กถาว แล้ว โดย พระ นาม เปน
ภาษา สังกฤต อย่าง นี้ ว่า พระ เจ้า บรม
ขรรมิกราช ดัง นี้ นั้น เทียว และ อัน บุคคต
กถาว แล้ว ใน ที่ นั้น ๆ โดย มาตรฐาน ว่า เนื้อ
ความ ด้วย พระ นาม ทั้ง หลาย เปน ภาษา สยาม
ว่า พระ เจ้า สุวณฺณปาสาทิกราช (พระ
เจ้า ปราสาท ทอง) ดัง นี้ บ้าง ว่า พระ เจ้า
สิโรนิสินนกราช (พระ นัง เกิด เจ้า อยู่ หัว)
ดัง นี้ บ้าง.

อินตัม ราชวงอินท
เอว โส คติโย อห.

พระราชาพระ องค์ นั้น เป็น พระราชา
ที่ ๓ ใน พระราชวงษ นั้น ด้วย ประการ
ดังนี้.

โส สัพเพสมี ญาตัม
สัมาวาภาสิ สกห
สัมาว ราชกิจจานิ
ปวัตเตสิ สการโว
สักราญาณาตัสมีนโน
ปสันโน พุทธสาสนเน
พหุ วิหารเว ภาเวตวา
สัปณเเต มโนรม
เคส สัพพิสส สัมสส
นิจจ บัจจยทายโก
สัพพทา ภิกขุสสัมส
อุบฺภูรัฐยติ อากินา
นเยน วจนณิตพิ โพอ
ยถาภุจฺจกุณเหิ โส.

พระราชาที่สามพระ องค์ นั้น ได้กระ
ทำแล้ว ซึ่ง ความสงเคราะห์ แก่พระ ญาต
ทั้งหลาย แม้ทั้ง ปวงโดยชอบเทียว เป็น
ผู้ไป กับ ด้วย ความ เคารพ กระทำ ราช
กิจ ทั้งหลาย ให้เป็นไปที่ แล้วโดยชอบเทียว
เป็นผู้ ถึง พร้อม แล้ว ด้วย พระคุณทั้งหลาย
มี พระ ศรัทธา และ พระ ญาณ เป็น ต้น เป็น
ผู้เต็มใจ แล้วใน พระพุทธสาสนา ให้กระ
ทำแล้ว ซึ่ง วิหาร ทั้งหลาย เป็นอันมาก ประ
ณีศติ แล้ว เป็น ที่ รื่นรมย์ใจ เป็น ผู้มี
พระคุณ อันบุคคลพึง สรรเสริญ ด้วย พระ
คุณ ตามเหตุที่ได้เป็น แล้ว โดย นัยมี
คำ ว่า พระ องค์ เป็น ผู้ พระ ราช ทาน
บัจจย เป็นนิตย์ แก่พระสงฆ์ ทั้งปวง ใน วิหาร
ทั้งหลาย นั้น เป็นผู้อุปฐาก แก่พระ ภิกษุ
สงฆ์ ใน กาดทั้ง ปวง ดังนี้ เป็นต้น เทียว.

ยโต โส เอก โค ชาโต
โอมโก มาตุบักชโต
นภถ คัสถ มหาเทว
กาจ สหาลิสศคกา.

พระราชาที่สาม พระองค์นั้น พระองค์
เป็นเอกโตชาติ มีความเป็นผู้หมดจด
เกิดแล้วแต่ฝ่ายของพระราชบิดาฝ่าย
เดียว ชื่อว่าเป็นโอมะกะชน เพราะ
ฝ่ายของพระมารดา เหตุใดเหตุตั้ง
นั้น พระมหาเทวี พระนางโต พระนางหนึ่ง
ซึ่งโตอีกแล้วพร้อมกัน ของพระ
ราชานั้นจึงไม่มี.

อกา สทา อภิริตี
โฮโรเชเทว เกวถ.

พระราชาพระองค์นั้น ได้กระทำแล้ว
ซึ่งความอภิมย์เสมอ ด้วยพระศนม
ทั้งหลายอย่าง เดียว นั้น เทียว.

อตฺตโน ปนฺตีรเชตุ
นิพพตฺเตสุ พหุสฺสปี
เยถึ เทว วา ตโย วาปี
บียา ทพฺหาลิมานิตา
เตวปฺปปญฺญา อัมปายู
ธิบฺบิ กาลกตาว เต.

ก็ครั้นเมื่อพระราชบุตรทั้งหลายของพระ
องค์แม่เกิดมากแล้ว บรรดาพระราช
บุตรทั้งหลายเหล่านี้ พระราชบุตรที่
เป็นที่รักเป็นที่พอพระทัยอย่างยิ่ง ทั้งหลาย
แม้สองสามพระองค์เหล่านี้ล้วนแต่เป็น
ผู้มีบุญน้อย มีอายุน้อย กระทำกาถกิริยา
เสียโดยพถันเทียว.

เคน โธ อักคโน ปุคต—
 ธิคูน อวิวิทมน
 สัตตักเขตวา วิจินน์ ไค
 ทายชช อภรทชตุ
 สมันถ อักคโน ปุคต
 เอกมบี นาททถา ตทา.

ด้วยเหตุ นั้น พระราชา พระ องค์ นั้น
 เมื่อ ทรง ตั้งเกศ เตือก ซึ่ง พระราชบุตร และ
 พระราชธิดา ทั้งหลาย ของ พระองค์ ซึ่ง เปน
 ผู้เจริญยิ่ง ไม่ทรง เห็น เคย ใน กาล นั้น
 ซึ่ง พระราชบุตร แล พระราชธิดา ผู้ดำ
 มารด เพื่จะ รักษา เณาะ ซึ่ง รัชชทายาท ได้
 แม่ สัก พระองค์ เดียว.

คัสสาเหตุ ทูเว ปุคตา
 ภีย โย เคนาภิมานิตา
 ปยุคตา ราชกิจเจตุ
 ยถาถามิว ราชีนา
 อัญญมัญญ วิโตเมนนตา
 สกานภาวมานิโน
 กโรนิตา ราชกิจจามิ
 ทุพพตาทิกเว รตา
 สามักคิยมโนเปตา
 อโก เซฏฐาปจายน

พระราชบุตร ทั้งหลาย ของ พระองค์ ของพระ
 ราชานัน อันพระราชานัน นับถือ เณาะ
 โดยยิ่ง แล้ว ประ กอบ แล้ว ใน ราชกิจ
 ทั้งหลาย โดย สมนควร แล ก่าตั้ง เทียว แก่ง
 แยัง ซึ่ง กัน แด กัน อยู่มีมา นะ ใน อานุภาพ
 ของ ตน กระทำ อยู่ ซึ่ง ราชกิจ ทั้งหลาย
 เปนผู้มี ก่าตั้งอัน โทษประทุษฐร้าย แล้ว ยิน
 ต แล้ว ใน ราชสมบัติ ไม่เข้าไป ถึง แล้ว
 ซึ่ง ความ เปน ผู้พร้อม เพรียง กัน อนึ่ง
 ไม่เข้าไป ถึง แล้ว ซึ่ง ความ เปน ผู้ประ พฤติ

ชัมเมเนจวานุวตคเต
 ชัมมยทคกวาทโน
 วเด กควา อชัมเมน
 อจันตา นิคคเหตุเว
 ยุตคายุกค จ บัญญา
 ด้พพโส อวตคกย
 บักชปาตานิหน้า จ
 ยุตคชัมมา นีรคตา
 มหนตาคัสสริยมหา
 ทรีภคาว ทิสสเว.

คำคนใน บุคคลผู้เจริญกว่า เป็นผู้พิจารณา
 อยู่ ชัม ชัม ซึ่ง บุคคล ทั้ง หลาย ผู้ มี วาตะ เป็น
 ยุตติกรรม ประพฤติ เอง ๆ อยู่ โดย กรรม
 นั้น เทียว กระทำ (ให้อยู่) ใน อำนาจ
 โดยไม่ ชอบ กรรม ด้วยไม่ ตรี ครอง แลวซึ่ง
 เหตุ อัน ควร และ ไม่ ควร ด้วย บัญญา ด้วย
 ประการ ทั้ง ปวง ด้วย เป็น ผู้ ตก ไป แลว
 และ น้อม ไป ยิง แลว ใน บุคคล ผู้ เป็น ผู้ ฝ้าย
 ด้วย เป็น ผู้ กระทำ ซึ่ง กรรม อัน ปราศ ไป
 แลว จาก ยุตติกรรม ด้วย ปราภว แลว ประ
 หนึ่ง เป็น ผู้ มี ใน ที่ เกิด จาก ความ เป็น อิศร
 อัน ยิ่ง ใหญ่ เกิด แลว ด้วย.

เคนาเปเตสุมการ—
 สัตตถชณน ภูบติ
 อสามภถยเมเตส
 ทิสวา จินคติ อัญญา.

แม่ ด้วย เหตุ นั้น พระ ราชานู เป็น พระ
 เจ้า แผ่น ดิน ทรง เห็น ซึ่ง ความ ที่ แห่ง
 พระ ราชบุตร ทั้งหลาย เหล่า นั้น เป็น ผู้ ไม่ ด้
 มารถ ด้วย ความ สุกเกศ ซึ่ง อากา รแห่ง พระ
 ราชบุตร ทั้งหลาย เหล่า นั้น แลว จึง ทรง
 พระ คำ รี้ ด้วย ประการ อย่าง อื่น.

อถรรพชปคตัสถ
 มคตเสเวกฉิคร
 ชิกุฐฐาเน ชูเบตฺตวาน
 มหาภิมานนารเห
 อคตโน อัจเจเนว
 อายคิ รัชชการโน
 มหาราชาราชัสถ
 คัสสา อคคมเทสค
 อากงขิ อคตโน จาปี
 สัมมา ตปฺปวิปัสโน
 จิริ โกสธตฺตสัมภต—
 ยโสภิตคตปวตคตนิ
 โภคานํ จ ยสธสสาปี
 เวปถตคต อนุกกมา
 สกคฺรชฺ อคิจจาปี
 สัมไปเสสสิ อเนกธา
 ททํ อีสธวิยํ คัสสา
 ราชชคฺตมํ อกา
 สฺวณฺณนปภา โรบีต—
 ราชทินฺนภาณ โค.

ที่นั้น เมื่อ พระราชาบุตร เอกธนน พระชนม์
 แล้ว ทรงตั้งใจ ชัง จิตาเอก (ของ
 พระราชาบุตร เอกธนน) ในที่แห่ง พระราช
 จิตาควร ซึ่ง ความนับถือยิ่งใหญ๋ หวัง
 พระไทย อยู่ ซึ่ง ความที่แห่ง พระราชจิตานัน
 เปนพระอรรคมเหษี แห่งพระมหाराชาธิราช
 ผู้กระทำ ซึ่งความเปน พระราชาต่อไป ใน
 กาด เปนที่ สิ้นไปแล้ว ของ พระองค์ นั้นเทียว
 ทรง ชบเลี้ยง แล้ว ด้วย ประการ มิ ใช้อย่าง
 เดียว เพื่อจะยัง ยศ และ ความ สรรเสริญ
 อันเกิด พร้อม แล้ว แต่ ความที่แห่ง พระราช
 จิตานัน เปนผู้ ฉลาดเปนไป ทัว แล้ว สิ้น
 กาด นาน ให้ ไพบุญ โดยดำตัม แม
 แห่ง โภคทรัพย์ และ ยศ แม แก่ พระ องค์
 และ ชนผู้ มีปรกติ ระวง รักษา ซึ่ง พระ ราช
 จิตานัน โดยชอบ แม ถวง เสีย ซึ่ง พระ
 ราชนบุตร แต่ พระราชจิตา อันเกิดแต่ ตนของ
 พระองค์ เมื่อ พระราชทาน ซึ่ง อิศริยยศ
 แก่ พระราชจิตานัน ได้ทรง กระทำให้เต็มอ
 กับพระราชจิตา โดย พระนาม อันพระองค์ยก
 ชน ซึ่ง แผ่น พระสุพรรณบัตรพระราชทานให้

วรวงศ์ยา โสมนัสต์—
วจัทฒนาจกคณามิกา.

(พระราชจิตานัน) ทรงพระนามว่า
พระองค์เจ้าโสมนัสต์วจัทฒนาจกค.

ถ้า จ ปุญญวดี ราช—
กัญญาช ตักขณันธรา
รัญโญ นียครา ฮาดี
นียา จิตาวิชาตราช
อัทฒมา มหัทธนา จามิ
พหู จัสสา ปริชชนา
โภเคน ยัสสา จามิ
ปริวารเณ จัทฒนิตา
ตัพเพ จิตาวิชาตจจ
เอกวัตติกญาตโย.

ก็ พระนางโสมนัสต์ วจัทฒนา จกค ราชจิตานัน
เป้น นาง มีบุญ ทรงไว้ซึ่ง ตักขณ
แห่ง พระราช กัญญา เป้นที่ รักยิ่งนัก
ของ พระราชา ประหนึ่ง พระราช
จิตาเป้นที่ รักเกิดแต่คน แม้เป้น ผู้มั่ง
คั่ง ด้วย มีทรัพย์ ใหญ่ ด้วย มีบริชนมาก
ด้วย เจริญแล้ว ด้วย โภคสมบัติ แดยศ
และปริวาร ประหนึ่ง อัน พระราชา
ตั้งไว้แล้ว ถ่วงเตี้ย ซึ่ง พระญาติ ทั้ง
สิ้น ที่เกิดแล้ว ใน พระราชวงษ์เดียวกัน.

คจณนเต ปน กาดมห
ปุญญา ยุกัธยวาหิณา
ยาปยาพาเชน ตัมมัญญูโร
กุปิเคน อนุกัถมา
เชฏฐาธิปตีนทปรม—
ขัมมิโต โส มหิปปติ

ก็ ครั้น เมื่อ กาด อัน ไปอยู่ พระราชา
ผู้พระเจ้าแผ่นดิน ทรงพระนาม พระเชษฐา
ธิปตีนทร บรม ชรรมิกราช พระองค์นั้น
อัน พระโรค อัน เป้นไป นำมาซึ่ง
ความสิ้นไป แห่งบุญ และอายุ กำเวิบ
แล้ว โดยดำดับ ถูกของ พรหมแล้ว ทรง

พหุปัญญา กตฺวาน
 ปญฺญเตเชน โจทิตฺ
 ชานนฺ ไตวีย อตฺตานํ
 อฏฐายี มานุเส ภูเว
 ตํมํ บัณฺณํ ธิชาเปตฺวา
 รัชชณฺยยาตนิ กถํ
 ปชานภูตามัจจํ
 ปาทาสี ธรณิสฺสโร
 ปตฺติสฺสวา ปมฺญุจามิ
 โภณฺโต รัชชํ ททามิ โว
 สมตถฺว วิจาเรนฺตุ
 ปญฺญวณฺตมมฺหิสฺสโร
 รัชชารหฺสฺสํ เทนฺตุ
 รัชชํ มยิ ทิวังคเต
 รัชคํ ราชโกตฺมํหิ
 ปหคํ ปรีโคปิตํ
 ตมํ วิภชชยมานํ
 ตณฺฐิตํ จตฺฐากโต
 ตํเตวํ ภาคํ ยาจามิ

กระทำแล้ว ซึ่งบุญทั้งหลาย เป็นอันมาก
 อันเศษ แห่ง บุญ หาก ตกเตือน แล้ว ประ
 ทนง ฐ พระองค์ อยู่ ว่าพระองค์ จะทรง
 อยู่ ไปไม่ได้ แล้ว ในภพ เป็นของมนุษย์
 จึง ทรง ติชิต พระอักษร กถาวถ้อยคำ
 เรื่อง มอบราชสมบัติ ด้วย พระองค์เอง
 พระ ราช ทาน แก่ อำมาตย์ผู้ เป็น ประ ชาน
 ทั้งหลายว่า ข้าพเจ้า
 จะเปิดอง เลี้ย จาก ความ ปฏิญาณว่า
 ข้าพเจ้า เปนอัคร ใน แผ่นดิน ตกร
 ทาน ผู้ เจริญ ทั้งหลาย ข้าพเจ้า ให้ ซึ่ง
 ราชสมบัติ แก่ท่านทั้งหลาย ครนเมื่อ
 ข้าพเจ้า สวรรคตแล้ว อำมาตย์ผู้ เป็น
 ประชาน ทั้งหลาย จึง พิจารณา ซึ่ง ผู้ มี บุญ
 ผู้ มี อัคร ใหญ่ ผู้ สามารถ เทียว จึง
 ให้ ราชสมบัติ นี้ แก่ผู้ควร ซึ่ง ความ เป็น
 พระราชา เงิน ในพระคลังหลวง มี
 พอแล้ว อัน ข้าพเจ้า รักษา ไว้ แล้ว
 อัน ข้าพเจ้า แบ่ง ไว้ โดย ส่วนดี เสมอกัน

อุปเนตฺย ยถิจฉิตฺ.

ตั้งไว้แล้ว เงิน นั้น ข้าพเจ้า ขอแก้ท่าน
ด้วยหนังสือ เพื่อ จะนำ ไปตาม ปราบดา
(ตั้งนี้).

รณฺญา ทินฺนํ ลภิตฺวา จ
วิชนฺนียายตฺนํ กตํ
ติชิตฺ ตตฺถทฺทหนฺนํ
ปฏฺธิญฺญาตฺหิตํ กตํ
ตมฺมํ มนฺทกานานูรูปาว
ปธานา ราชยตฺตกาว
รัชชากิปลาตฺนํ ตมฺมา
มนฺทยิตฺตํ ตมาคคา.

ก็ อำมาตย์ผู้สมควร แก่ที่ เป็น ที่ปลุกษา
ดี เทียว ผู้ เป็น ประชาน อัน พระราชา
ประกอบ แล้ว ทงหลาย ได้ ซึ่ง พระ
อักษร มี ถ้อยคำ กตาวเรือง มอชราชสมบัติ
อัน พระราชา ทรง ติชิต แล้ว เป็น
พระอักษร มี ถ้อยคำ ควร เชื่อ มี ปฏิ
ญาณ เป็น ไป กับ ด้วย ประโยชน์ อัน
พระราชา ทรง กระทำ พระราชทานแล้ว
จึง ประชุม กันปลุกษา ซึ่ง การ รักษา
ซึ่ง ราชสมบัติ โดยชอบว่า.

ตฺยามานํ ตกเต ราชฺฐเร
เสฏฺฐฐุโก อสาทิโต
มกฺกุตมฺมตวโต
อภฺโค ราชฺรตฺตโม
สฺทฺโรภโค สฺฐาโคว
โนปภฺภูวฺโส สฺนิมฺมโต

พระมกฏ ตมมต วัง ราชกุมาร พระ
องค์ เป็น ผู้ประเสริฐใน รัฐมณฑล ทั้งสิ้น
ของชาวสยาม ทั้งหลาย ไม่มี ผู้เสมอ
เหมือน เป็น ผู้เลิศ เป็น พระราช
โอรส อัน สูงสุด หมดจด เกิด ดี แล้ว แต่
ผู้กษาย แห่ง พระราชบิดา แดพระราชา

ฉน์ โนว ซาคิมันเตหิ
 ซาคิวาทวิวัชชีโต
 อตุไธยจาบี ญาเนน
 คัพพะเวยฺยยคิตยนฺชโร
 กุสโต เทสภาสาดุ
 วากยปถสฺส โทวิโท
 ฐานาฐานิกบญฺญา
 สุมเปโต อสฺหิโร
 ญาเนน ตาชนิเยสฺส
 ตีปฺปญฺฐฐาเนสฺส ยญฺชย
 ญาเนจารํ กโรนฺโต เจ
 ปารคามิว ปายโต
 ฐจฺจากุณเหิ สวฺชํ โคม
 สัมบन्โน วยวฺชตฺตมฺมียา
 ภูปาตตฺตกรังเคหิ
 อเนเกหาภิมณฺชิโต
 ปุพฺเพว รัชชทายาทो
 วยสา ปนฺ อุนโก
 อตฺถธา ปญฺญวาเยว

มารดาทั้งสองฝ่ายเที่ยว ไม่เข้าไป
 กำเริบแล้ว มีมตทิน ออกไป ด้วยดีแล้ว
 ส้มควรว แล้วยเที่ยว ด้วย พระชาติ และ
 ความรู้ทั้งหลาย ปราศจาก จาทะ อัน
 บุคคล พึง กล่าว ด้วย พระชาติ แม้ อัน
 บุคคล พึง ซึ่ง ไม่ได้ ด้วย พระญาณ ทรง
 ใจ ซึ่ง เวชยคฺคุณ อัน แล้วยกล่าว เปน
 ผู้ฉลาดใน ภาษา ของชน ต่างประเทศ และ
 ฉลาดใน คดอง แห่ง ถ้อยคำ อัน บุคคล พึง
 กล่าว เข้า ไป ถึง แล้ว ด้วย พระ บัญญา
 อัน ประกอบ ด้วย เหตุ และ ไร้เหตุ ไม่ขัด
 ข้อง ทรงประกอบ อยู่ใน ที่ตั้ง แห่ง
 คิดปล้ำตร ทั้งหลาย อัน บุคคล พึง ยินดี
 ด้วย พระญาณ ทรง กระทำ อยู่ ซึ่ง มาร
 ยাত্র เปนที่ ประพฤติ โดย เอื้อเฟื้อ ด้วย
 พระญาณ มี ปกติ ถึง ซึ่งฝั่ง (แห่ง —
 คิดปล้ำตร) โดยมาก เจริญพร้อม
 แล้ว ด้วย พระชาติ และ พระคุณ ทั้ง หลาย
 ถึง พร้อม แล้ว ด้วย พระวัย อัน เจริญ

ดัมค โถ รัชชกริขเน
 นานาเทศนิวาตี
 ดัมมานิโต อภินโหโส
 มหารัชชัสส โสเยว
 ออนุโป อนินทโย.

ประทับแล้วด้วยองค์ เป็น เหตุกระทำ
 ซึ่งความเป็นผู้รักษาแผ่นดิน มีประการ
 มิใช่อ่างเดียว เป็นผู้ควรรับรัชทา
 ยาทในกาลก่อนเทียว ก็แต่ยังหยังอน
 อยู่ด้วยพระวัยจึงไม่ได้แล้ว เป็นผู้มบญ
 นั้นเทียว สามารถใน กาดรักษา ซึ่ง
 ราชสมบัติ อันชนชาว อยู่ในนานา
 ประเทศทั้งหลาย นับถือ โดยยิ่งแล้ว
 พระองค์นั้นนั้นและ ดัมควร แก่ความ
 เป็น พระราชา ใหญ่ ไม่มีใครติเตียนได้

กถ โว รุจจติ โภณโโค
 วทันตุ อตฺตโน มตี.

ข้าแต่ท่านทั้งหลายผู้เจริญ (พระมกุฏ
 ดัมมดวงั ดัราชกุมาร พระองค์นี้ ดัมควร
 แก่ความ เป็น พระราชา ใหญ่) ย่อม
 ชอบใจ แก่ท่านทั้งหลาย หรืออย่างไร
 ท่านผู้เจริญ ทั้งหลาย จึงกล่าว ตามความรู้
 ของท่านเถิด (ดังนี้).

อติ ดัมมนคตา สัพเพ
 ปชานา ราชยัคคกา

อำมาตย์ผู้เป็นประธาน อัน พระราชาประ
 กอบแล้ว ทั้งหลาย ทั้งสิ้น ได้ปฤกษา

เอกฉันทา ตทา ฮาตฺ
ยวณฺเฑคฺถ สฺมาคทา.

คโค มกฺกุตฺตมฺมต —
วงฺฉนฺคํ สฺมณฺคตฺมํ
สาตฺนาภีรตฺเยว
อุปาคมฺมํ สฺการวา
ยถา เตน น สฺกฺกา
รชฺชํ ฮตฺตมฺปฏฺิจฺฉิตฺ
คเตวาเนกมฺปการํ
สาทรํ อภฺยาจิตฺ.

เตตฺตญฺจ ทฺพฺหฺวาจํ โส
สุคฺวา การณโกวิท
มยิ รชฺชํ ฮตฺตมฺปฏฺิจฺฉิตฺ
มหนฺคํ อพฺพุทฺติยา
สฺงโกปนํ นิวาเรตา
มยาญฺญตฺร น วิรชฺชติ

กัน แล้ว อย่าง นี้ บรรดาที่ได้ประชุมกัน
แล้ว ใน ที่ สมากม นั้น มี ประมาณ ทำได้
เป้นผู้ มีฉันทะ เป้น อัน เดียว กัน ได้ มี แล้ว
ใน กาด นั้น

ใน ลำดับ นั้น อามาศย์ผู้ เป้น ประชาน ทั้ง
หลาย มีความเคารพ เข้า ไป ถึง แล้ว
ซึ่ง พระ มกฺกุตฺตมฺมต วงฺฉราช กุมาร ผู้ เป้น
พระ สฺมณะ อัน สูง สุด ผู้ ยืนต้ง แล้ว
ใน สาตฺนานั้น เทียว พระองค์ นั้น อัน
พระองค์ ไม่ อาจ เพื่อจะ ไม่ ทรงรับ ซึ่ง ความ
เป้น พระราชา ด้วย ประการใด ก็ จึง ขอน
ยั้ง แล้ว โดย เชื้อ เพื่อ ด้วย ประการ นั้น
นั้น เทียว.

ก็ พระ มกฺกุตฺตมฺมต วงฺฉราช กุมาร พระองค์
นั้น ได้ ทรง พัง ซึ่ง วาจา อัน มั่นคง ของ
อามาศย์ผู้ เป้น ประชาน ทั้งหลาย เหล่า นั้น
พระองค์ เป้นผู้ ฉลาด ใน เหตุ ทรงพระดำริห์
ว่า ครั้น เมื่อเรา ไม่ รับอยู่ ซึ่ง ความ เป้น พระ
ราชา โทษ ใหญ่ พึง มี ผู้ อื่น เจ้น จาก เรา ได้

อภิวัจฉนคยคความ

อภิปาฬหัง บัฬโศ

ดาณญจาบรฎฐญจ

ตัญญู สัมปรักรชตุ

เคถ์ มนัง คณหนโศ

สัมปรัจฉาภิยาจัน.

แต่ซึ่ง จะ เปน ผู้ห้าม เสีย ได้ ซึ่ง เหตุอัน

กำเรบพร้อมยอมไม่มี พระองค์อันวาจา

มั่นคงของอำมาตย์ทั้งหลายเหล่านั้น บับ

คณหนักเกินเที่ยวแล้ว เมื่อทรงถือเอาซึ่ง

ใจเที่ยวของอำมาตย์ทั้งหลายเหล่านั้น ก็

ทรงรับซึ่ง การ วิง วอน ยิง เพื่อจะ

รักษาโดยรอบพร้อมด้วย ค แม ซึ่ง

พระดำดนา และ พระราช อาณา เขตร์.

ดาณญจ ๑ รัฎฐุตถ์

ตรักรชณานภาวโน

คตถ์ รัชชานดาตถ์ถ์

สัมมเทวาริชาดณ

ญัตถวา ปธานภุตา เต

อิตถ์ถวา ราชยุคตกา

อุกคคคา บัศคคา ชาต

สัมปรัญฐา ปโมทิตา

คโต คิถานภุคตถ์ถ์

ปรมชมมกรราชโน

สัมมาวาถถ์ อารักข

อำมาตย์ผู้เป็น ประธาน ผู้มีอิศร อัน

พระราชอาชบแต่ทั้งหลายเหล่านั้น

ได้ทราบซึ่ง อนั ยิง การ วิง วอน นั้น ให้

อยู่กับเพื่อจะ ดัง สอน เนิอง ๆ ซึ่ง ความ

เป็น พระราชาโดยชอบนั้นเที่ยว ของ

พระ มกุฏ สัมมต วิง ถ ราช กุมาร ผู้มี

ปรกติเป็นไป ตาม ซึ่ง การ รักษา ด้วยดี ซึ่ง

พระ ดาณญา และ พระราช อาณา เขตร์ พระ

องค์นั้น เป็น ผู้ร่า เริง ถึง ซึ่ง บัศ และ

วัน เริง บรรเทิง ทวแล้ว ภายหลังเมื่อพระ

ราชา ทรง พระนาม พระเจ้าบรมมชรรมิกราช

หอสมุดแห่งชาติ

สาขาพระนครคีรี จังหวัดเพชรบุรี

๒๙

อิน โศ ราชนิเวศเน.

ทรงพระ ประชวรแล้ว ได้ กระทำซึ่ง การ
รักษา ใน ภายใน พระราช นิเวศ โดย ชอบ
เทียว.

ส้มโศ จ วิหารมณี

อนึ่ง รักษาโดย รอบแล้วในพระวิหาร ของ
พระราช กุมาร ซึ่งเป็น ที่นับถือและมี ปกติ
ถึง ซึ่ง ความ พร้อมเพรียง ด้วย ชรรณ ของ
ภิกษุ ผู้ ทรง พระนาม พระ มกุฏ ส้มมต
วงศ์ ธรรม กุมาร ผู้ เป็น พระเจ้าน้องยาเธอ
ของ พระราชา ผู้ มี พระนาม โดย พระนาม
ของ ภิกษุ ว่า ธรรมญาณ เถระโดย ชอบ
เทียว กระทำ อยู่ ซึ่ง อภิบาล รักษาด้วย
หมู่ แห่ง พล ใหญ่ โดย รอบ แห่ง วิหาร ห้าม
เด็ด ซึ่ง อุตวณัย แม้ เป็น เหตุ ให้
ตั้ง ด้วย ไม่ ได้ เพ่ง อยู่ ซึ่ง เหตุ อัน จะ ยัง
พระ องค์ ให้ ยนต์ ยง เขา ไป ตง ใจ แล้ว ซึ่ง
การ รักษา มั่นคง อ้ามาตย์ ทง หตาย นั้น
เป็น ผู้ ไม่ เกยจ คราน กระทำ อยู่ ซึ่ง ความ
บริหาร ส้มคอร แก่ ความ เป็น พระราชา

ภิกษุ ส้มมต มังคิโน
มกุฏ ส้มมต วงศ์ —
นามิโน ราชนาคูโน
ภิกษุ นามเน วชิร—
ญาณต์ เถระภิกษานิโน
ส้มมาว ปรีโคเปส,
วิหาร ส้ม ส้ม ส้ม โศ
มหตา พตกาเยน
กโรนศา อภิปาตน์
อุบัททว นินวาเรนต์ตา
ภยิ อุตวณัย มณี ปีจ
อาราชนม เปกชนตา
ทพหารกช มุบฏ ชูย
รัชชารทบริหาร

กโรนศา เต อคันทคา
คธา สัมมาว อารกัษ
อกรุ ปริศคตยา.

ด้วยประการใดใดกระทำแล้วซึ่งการรักษา
ด้วย ความรักษาโดย รอบ โดย ชอบเทียว
ด้วยประการนั้น.

เอว สัมวิทการักษา
วิหตุ อกุโตสยา
ราชา มกฏสัมมต—
วโล ๑ ราชฐานโย.

พระราชาด้วย พระ มกฏสัมมตวงศ์
ราชกุมาร ผู้ควร ในที่ อัน จะเป็น พระราชา
ด้วย เป็นผู้มีการ รักษา อัน อำมาตย์
ทั้งหลายจัดแจงพร้อมแล้ว เป็นผู้ไม่
มี โภยแต่ที่ใดที่หนึ่ง อยู่แล้วด้วย
ประการ ดังนี้.

อิจเจว สัมวิทานาย
โมจยิตวา ปฏิสสว
ปกุติ อภิเสกัมहा
คณนายานุปัพโส
ซัมเมน วรัชชิ กาวเรตวา
วสสันนิ สัตตวสตี
ทิวังคเต महाराजे
คตिये प्रमथम्मिगे
नाकरा नेकमाजापी

ครั้น เมื่อ การ จัดแจง พร้อม อย่าง นั้น มี อยู่
ครั้นเมื่อ พระราชาผู้เป็นใหญ่ที่ตาม ทรง
พระนาม พระเจ้า บรม ชรรณิกราช ยัง สน
ให้กระทำ ซึ่ง ความ เป็น พระราชา โดย
ธรรมโดย ถาคับแห่ง อันนับ จำเดิม แต่ได้
อภิเสก มา สันนิบททั้งหลาย ยี่สิบ ยี่
ด้วยปีเจ็ด ทรง เป็ดของ เถี่ย ซึ่งปฏิญาณ
เสด็จสวรรคตแล้ว แม่ชาว พระ
นคร และ ชาว นิคม และ อำมาตย์ผู้เป็น

ปธานา รัฏฐวาดีโน
 คุฏฐา สมานฉนัททาว
 เขกุกตา สมากตา
 รัชเช มุททาวเสกัสมิ
 โยคัยตายาภิตังกต
 สุมมาต มนุสสันท
 เทววัตตสัมมต
 รัชชสัม อภิสัญจตุ
 ปญญวณต สุมมาตม.

ประทาน ผู้มีปรกติ อยู่ในแคว้นแคว้น
 ทั้งหลายเป็นผู้ ยนต์แล้ว มนันทเดิมอเป็น
 อันหนึ่ง อันเดียวกัน นั้นเที่ยว ได้ประชุม
 กัน อภิเศก พระราชกุมาร ผู้มีบุญผู้เกิดดี
 แล้ว ผู้ประดับแล้ว ด้วย ความ เป็น ผู้
 ควรใน ความ เป็น พระราชา ผู้ใดมีราชา
 ภิเศกผู้เป็น สุมมาตชาติ เป็นจอมมนุษย์
 สัมมุติว่าเกิดใน วงษ์ แห่ง เทวดาพระองค์
 นี้ ใน ราช สัมปัต.

ยวาย ปรมณ์ทมหา—
 มกุฏ ทานี วิสสุโต
 โส จาย โหติ สุมมาโต
 อุกโต เสฏฐุชาติยา
 สัมมัททกหนิกโก จ
 โนปกุฏฐโร วโรสโต
 อักขัตโต ชาติวาเทน
 พหุหิ อภิมานิต
 สัมวัตโต สุมมาโตว

พระราชา พระองค์นี้ ไต่ ปราบกฎ แล้ว
 ใน กาดนี้ว่า พระปรมณ์ทมมหา มกุฏ
 ติงนี้ พระราชา พระองค์นี้นั้น เป็น
 ผู้เกิดดีแล้ว แต่ชาติ อัน ประเสริฐทั้งสอง
 ฝ่าย อันหนึ่งเป็นผู้ถึงซึ่ง อัน นับว่า เป็น ผู้
 หมดจดดี ไม่เข้าไปกำเริบแล้ว เป็น
 ผู้ประเสริฐกว่าผู้ประเสริฐ ไม่ขัดไป
 แล้ว ตาม ถ้อยคำ อัน บุคคล ฟัง กล่าว ด้วย
 พระชาติ อัน ชน ทั้งหลาย เป็น อัน มาก

ยโสโลกสมบัติโต.

นับถือ ยิ่ง แดง เจริญ พร้อม แดง เปศ
สขมาต ชาติ เทียว เพียบพร้อม แดง ด้วย
ยศ และ โลก สมนัก.

อค์ โค วโร สุตปุโร

พระองค์ เปน สุตพุทธ บุคคล ฉลาดใน

รัตนันติ โดเก

พระสูตร แดพระอภิธรรม มีปรกติกถาว

สัจจาทิรชัมมกุดโต

ธรรมิ กถา อัน วิจิตร ดีเลิศ ประเสริฐ ว่า

สัจจัตถิรภาณ

เปนรัตนในโลก เปนยอด ของโลก มี

สยยามาติโลกคิตโก

สยยามโลก เปนต้น เปน นายกเลิศ ของ

มณุนายกค โค

มนุษย์ เพียงตั้ง พระราชาผู้ตั้ง อยู่ใน

สมันันนสัจจัตถโน

ธรรมมีรัตนเจ็ด ถึง พร้อม แดง มีพระ

วिय ชัมมราชา

ปรีชา เปน เหตุ กถาว ได้ คอบ ข้าม เสียด ซึ่ง

สมันมา สุตพุทธชิตมยน์ -

ถักขี แห่ง นักปราชญ์ผู้มีความรู้ ดี โดย

ครปาฏิภาโน

ชอบ มีพระเวท แดพระมนต์ และ พระ

นาคคิตเวทจรณา -

อาคมมีความ เปนต่าง ๆ อัน บุคคล พึง

คมคตยรูป

ซึ่งไม่ได้ เปนรูป เปนผู้ให้ ซึ่ง อนาคต

สัจจัตถชัมมมตโท

ธรรมมีประโยชน์ เปน แก่น สार แด

นิปุนตถทส ส

แสดง ซึ่ง อรรถ อัน เตอียด ประกอบ

คัมภีรธาตยโยโต สุนิสัมมการ

แด้ง ด้วย พระ อัทธยา คร์ย อัน ถัก มี

ขมัมภกภาพุทธิโก

สุตกัจจการ

คัสสัคถวณณวิจา —

รณยัคคยัคโต

สิกขาสู คารวกโร

คิอ เปมณันโท

ชาถาว ขมัมภคหณ

สคคัม นียัคโต

มิจฉากเหน ขญญ

ชนคัม ปมพห

ธาวเร อธารมคัม

ทุนิสขขณีย

ขมัมภานุสาธนิปทา—

นพเดน สัมมา

โมเจติ พนัชสกร

อ ทุกุฏฐิฐานา

เวรีอเวรีสุ ธทา

สมโน อเวโร

ปรกตไกร์ครวญ ซึ่ง เหตุ ตี แต้ว จึงกระทำ

มี ขรรวมิกถาเป็นไปมาก มีปรกตกระทำ

ซึ่ง กิจ ของ ผู้ ไต่ สดับ แต้ว ประ กอบ แต้ว

แต่ประกอบแต่ด้วยการพิจารณา ซึ่งถอย

คำสำหรับพรรณา ซึ่ง เนื้อความ แห่ง พระ

สุตฺร และ พระ อภิขรรมนั้น มีความ

รัก แต่ ความ พอ พระไทย ยิ่ง เทียว ใน อัน

กระทำ ซึ่ง ความเคารพในสิกขา ทั้งหลาย

ประกอบแต่ว เนื่องนิตย ในอัน ถือเอา ซึ่ง

ขรรวมโดย ความเป็น แต้ว อย่างไร ทรง

เป็ดอง เสี้ย ซึ่ง หมู แห่งชน อัน รกขญ แต้ว

ด้วย ทิฏฐิเป็นเหตุ ถือเอา ผิดอันหลงแต่ว

และ มีความ สำคัญ ใน วัตถุประสงค์ ว่า

ไม่มีสาระ อันประกอบในอันจน อยู่ชั่ว

จากเหตุเป็น ที่ตั้งแห่ง ทิฏฐิชั่ว โดย ชอบ

ด้วย พระ ก่าตั้ง อัน เพิ่ม ให้ ซึ่ง ความ ตั้ง

สอนเนื่อง ๆ ซึ่งขรรวม ประหนึ่ง เป็ดอง

เสี้ย ซึ่ง สกร อัน บุคคลผูกไว้แต่ว พระ

ไปรักโก หทยมัญญ์—

ชุตยุตควาใจ

พุทฺธชาติวตฺตุตฺต อโน—

มปตฺตาทกตฺต

ปญฺญาภิกขุทมิยชฺชปญฺญ์—

ญฺพทานราโม

ทฺถเช วิรตฺตททโย

คณิยาย นินฺโน

อับเปว อัจจุตปท

อุปบัสสฺสชเยก.

ศุข ห่างไกลแล้วจากโทษเป็นที่ตั้งแห่ง

ความรำคาญ มีพระวาจาอันบุคคลพึง

กล่าว ของ ชาวเมือง และ มีพระวาจาควร

(เก็บไว้) ในที่บคือทไทย มีความ

เต็มใส และความภักดีไม่เสื่อมทรามใน

จิตทุกทั้งหลาย มีพระพุทฺธเจ้าเป็นคณ

มีความยินดี ในอันยังบุญ ให้เจริญ แด

ละเสียซึ่งกรรม ไร้บุญ มีพระไทย

ปราศจาก ความยินดีใน ความทุกข์ และ

น้อมไป แล้วใน กรรมเป็นที่นำคน ออก

ไป พึงเข้าไปถึง ซึ่ง กรรมเป็นทาง แห่ง

พระนิพพานได้ โดยแท้.

อิจฺเจวํ ปรมณฺโฑ โธ

ปตฺตโต มหิตฺตโร

ตมฺมานิโต ชนตาย

ตกฺกโต จาภิปฺชิตो

ปพฺพกตฺตมา นรินฺทมิทา

มิจฺชโยมิ มหิตโต จโร

พระราชาผู้เป็นใหญ่ใน แผ่นดิน ทรงพระ

นามพระ ปรมนทร พระองค์นั้น อันหมู่

แห่ง ชน สรรเสริญ และ นับถือ สักการบูชา

ยิ่งแล้ว อย่าง นิตถวย ประการ ดังนี้ พระ

องค์ ถึง แล้ว ซึ่ง ความเป็นใหญ่ ประเสริฐ

แม้ โดยยิ่ง กว่า พระราชาผู้เป็นใหญ่

โสศักดิ์นา นีพักเยเนว
 สยามเมกราชค คโค
 ตทชเสตาคบักคาโน
 อชฌมาวล์ วสุน์ชร
 อภิวชชย ชัมเมน
 อาทเรเนว ขาจิโค
 อจ ฉนทนาทวชชมหา
 มุคโค รัชเช ปคิฏฐิโค
 ราชวดีกญาตนิ
 กโรนโค ญาตสังกห
 สันฐิเต นิจฐานัมหิ
 อัจจฐฐานะ ฐุเปตี จ
 อฏฐิตานัม จ ปาทาลี
 ฐานักกมัม ยถารห
 เสนัน จ อมัจจัน
 ฐานันตริ ยถากกมัม
 ปาทาลี อีสต์ริยัญจ
 ยลัม โภคัม ปวัททมย
 วิชิตลัม วสุน์คานัม

กว่า นรชน พระองค์ ก่อน พระองค์ ถึง
 แล้ว ซึ่ง ความ เปน พระราชาเอกใน สยาม
 โดย ความ สวัสดิ์ ปราศจากภัย เทียว มี
 เสวตร ฉัตร สำหรับ บัง ซึ่ง แดด ใต้ แล้ว
 ครอบครอง อยู่ ซึ่ง แผ่นดิน เว้น เสีย แล้ว
 (จากไทย) โดย ขรรคม อัน บุคคล
 วจิ วอน แล้ว โดย เอื้อเฟื้อ นั้น เทียว ตั้ง
 อยู่ เถาะ แล้ว ใน ความ เปน พระราชา พัน
 ไป แล้ว จาก ไทย มี การ แย่งชิง กัน เปน
 คั้น ทรง กระทำ อยู่ ซึ่ง ญาติ สงเคราะห์
 แก่ พระญาติ ผู้ เกิด ใน พระราชวงษ์ ทั้ง หลาย
 ทรง ตั้ง ซึ่ง ข้าราชการ ผู้ ดำรง อยู่ใน ฐานัน
 ตร อัน ทำ ให้ ดำรง อยู่ใน ฐานันตร
 อัน สูง และ ไปรด พระราชทาน ซึ่ง
 ถำคัมแห่ง ที่ ตั้ง โดย สสมควร แก่ ข้าราชการ
 ทั้ง หลาย ผู้ มี ฐานันตร อัน ยัง ไม่ได้ ตั้ง แล้ว
 และ ไปรด พระราชทาน ซึ่ง ฐานันตร และ
 ความ เปน ผู้ อิศร์ และ ยศ และ โภค สมอบ
 ให้ เจริญ โดย ถำคัม แก่ เสนี แด อำนาคย์

สมณานัน ๑ สังคหิ
 กโรนโค ปติฐฐาเปติ
 ฐานันตเว ยถารหิ
 บัจจยานุบัพทาเนน
 ฆมิมกาวรณคฺคฺติยา
 สวิธาเนน สัมมาว
 สังคณฺหาติ อเนกชา
 อาจันณกบฺบิเก เจว
 อเนการามวาสิโน
 ยุตฺติโต คาหเก จาบี
 ฆมมยตฺติกวาทีโน
 สมสम्मปฺริโตเสนฺโต
 บักฺชปาติ วิวชฺชย
 ปุพฺพกานฺนิ นรินฺทานฺนิ
 อญฺชติ อหตฺติกกมฺนิ
 สังคณฺหาติ บักฺคณฺหาติ
 สกฺกการมานเนหิ ๑
 สัพฺเพสํ วัฏฐวาสนิ
 หิตาย ๑ สฺฐาย ๑

ทั้งหลาย อนึ่ง ทรงกระทำ อยู่ซึ่ง ความ
 สงเคราะห์ แก่พระสมณ ทั้งหลายผู้ อยู่แล้ว
 ในพระราชอาณาเขต ให้ตั้ง อยู่เฉพาะ
 แล้วใน ฐานันต โดยสมควร ทรง
 สงเคราะห์ โดยชอบเทียว ด้วยอัน พระ
 ราชทานเนื่อง ๆ ซึ่ง บัจจย และ ด้วย
 การจัดแจง พร้อม ด้วยความบ่งกันรักษา
 เบน ไป โดย ธรรม มี ประการ มิ ใช้อย่าง
 เทียว ทำพระสมณ ทั้งหลายผู้ มีความ
 ประพฤติ ตาม จาริต อันตั้ง สมมาแล้ว มี
 ประกิต อยู่ใน พระ อาราม มิใช่ อาราม
 เทียวด้วย (พระมหานิกาย) และทำ พระ
 สมณ ทั้งหลาย แม้ผู้ ถือเอา แต่สิ่ง ที่ควร
 มีวาทะ ประกอบใน ธรรมด้วย (พระ—
 ธรรมยุติ) ให้ ยินดี อยู่เสมอ แต่ทรง
 เวน เสี้ย ซึ่ง ความ เปน ผู้ตก ไป ใน บุคคล
 ผู้ เปน ผู้ก่ฝ่าย ไม่ก้าว ถ่วง ซึ่ง หัน ทาง
 ของ พระราชาผู้ เปน ใหญ่ กว่า นรชน มี
 แล้วในก่อน ทั้งหลาย อนึ่ง ทรงสงเคราะห์

จรัญ โศ ราชกัมเมน
 สุธบุปาท วิจิณตย์
 ปติฐฐา โหติ ฉัตตว
 สันตานิ รวิเตชสา
 ชนคิ หาดยนิ โศ โศ
 นยิ ชัมเมน เมทนิ
 ทพหารักชปรีคุดเต
 นารีนว คณาดเย
 อนันเตปรีกนาริหิ
 สัพพทา ปรีวัคชิต
 มโนหารวิธาดตมิ
 นานาดังการตังกเต
 ราชาหมิหิ สันฐิโต
 มหาราชนิเวตเน.

และ ยกย่อง ด้วย ด้กการ และ ความ นับถือ
 และ ทรง ประพฤติ อยู่ โดย พระราช ชรรณ
 เพื่อ ประโยชน์ เกื้อกูล และ ความสุข และ
 ทรง พระดำริห์ อยู่ ซึ่ง เหตุอัน จะ ยัง ความ
 สุข ให้ เกิด ขึ้น เป็น ที่ พง ของ ชน ทั้งหลาย
 ผู้ อยู่ใน พระราชอาณาเขตรทั้งดิน เป็รียบ
 ตั้ง ฉัตร เป็น ที่ บัง เดีย ด้วย ดี (ให้ พง)
 จาก เศษ ของ พระ อาทิตย พระองค์ ยัง
 หมู่แห่งชนให้ รื่นเริงอยู่ นำไปซึ่งแผ่นดิน
 โดย ชรรณ เดีดีจ ประทับ อยู่ แด้ว ใน
 พระราช นิเวศน์ อัน ประเด็ริฐ อัน บุคคล
 รักษา แด้ว ด้วย ความ รักษา มั่น คง เป็น
 ที่ อยู่ แห่ง หมู่ แห่ง นาง นารี ทั้งหลาย เทียว
 อัน นาง นารี ผู้ อยู่ใน พระราชวง์ ทั้งหลาย
 รักษา แด้ว เดีมอ เป็น ที่ กว้าง ขวาง สบาย
 พระไทยอันประทับ แด้วด้วย เกร็องประทับ
 ต่าง ๆ สมควร แก่ พระราชา.

ยาด้า ราชชิตา ฮาดิ
 ทิวังคเตน ราชินา
 บัพเพ คุตคินิยามเน

พระ ราช ชิตา พระ องค์ นั้น โศ อันพระ
 ราชาผู้ เดีดีจ สวรรคต แด้ว ทรง ชุบ เดียง
 และ นับถือ ยิ่ง โดย นิยม อัน กถาว แด้ว

ไปตีดา อภิมานิตา
 ยดาธิปไตย เมตต์ส
 สัมปุเรศ มโนรก
 อัจฉินตา ปชานภูตา
 อมัจจา การุณญ์ญโน
 ตโตเวศ ปรมณ์ท—
 มหามกฏราชโน
 ราชกัญญาคคัมเหตี—
 ภาวส์มี อภิสัญญิต์.

อคคัมเหตีฐฐานส์มี
 ฐิตานรูปนามโต
 ราชเทวี โสมนส์ส—
 วัชตมนา วัชตนามิกา.

ดา จ คัดด์ บียา ฮาสี
 มนาปา บียวาทินี
 ปุพพิฐฐายินี มนาป—
 จารินี จ ปติพพตา

ในก่อน อำมาตย์ผู้เป็นประธาน ทั้งหลาย
 ผู้รู้ซึ่ง ความ กรุณา ปราณหา อยู่เพื่อ
 จะ ยังมี โนรถ ของพระราชา ผู้เสด็จสวรรคต
 แล้ว นั้น ให้เต็ม พร้อม ตาม พระราช
 ประสงค์ เพราะ เหตุ นั้น นั้น เทียว ได้ อภิ
 ศ์กแล้ว ซึ่ง พระราช ธิตา พระองค์ นั้น ใน
 ความ เป็น พระ ราช กัญญา ผู้ อรรค มเหสี
 ของ พระราชา ทรง พระ นาม พระปรมณ์ท
 มหามกฏ.

พระราช เทวี ทรง พระนาม ว่า โสมนส์
 วัชตมนาวัตี เพราะ ความ ที่ แห่งพระนาม
 นั้นเป็น พระ นาม ส่ม ควร แก่ พระองค์ ผู้ตั้ง
 อยู่แล้ว ใน ที่ แห่ง พระ อรรค มเหสี.

ก็พระ นาง โสมนส์ วัชตมนาวัตี นั้น เป็น ที่รัก
 เป็น ที่ เอิบ อาบ พระไทย ของ พระ ราชานัน
 และ เป็น ผู้มี พระวาจา นำมาซึ่ง ความรัก
 เป็น ผู้ตั้ง อยู่ใน เบื้องหน้า (แห่งพระส่นม)

บัจฉานิปาตินี จามี
กัการปฏิธาวิณี
นารีวิสัย กิจเจต
บักดา สัพเพตฺ เตกค
ทกขา อนตธา จาตี
อถว สวีชาตเว.

เป็นผู้มีความประพฤติ เป็นที่เอิบอาบ
พระไทย เป็นผู้วัตร ปฏิบัติใน พระ
ราชาผู้พระราช ดำมี เป็นผู้มีความ
ประพฤติตกต่ำในภายหลัง เป็นผู้คอย
รับใช้ด้วยความสุจริตใจ หนึ่ง เป็นผู้ถึง
แล้วซึ่งความเป็นผู้ฉลาด เขียบแหลม ไม่
เกียจคร้าน ควรแล้ว เทียว เพื่อจะจัด
แจง พร้อมใน กิจ ซึ่ง เป็น วิสัย ของ นารี ทั้ง
หลาย ทั้ง ดั้น.

ดัพ พมบี บริหาริ ได้
อทา อีสสรियิ วร.

พระราชพาพระองค์นั้นได้พระราชทาน
แล้วซึ่งเครื่อง บริหาร และความเป็นผู้ อิศร
อันประเสริฐ แม่ทั้งดั้น.

ภिय โยโสว วัทหมันตี ส่า
โกเคน ยสธำบี ๑
ปริวาริ สสรियิน
สัจฉาเคน อเนกชา
ปาบัคค หานภา เวณ
ปริมา กุส เถน ๑

พระนางเจ้า ทรง พระเจริญ อยู่โดย ยิ่ง เทียว
ด้วย โภค สัมบัติ และ ยศ และ บริวาร และ
ความเป็น อิศร ปราบฏ แล้วด้วย ประ
การมิใช่ออย่าง เดียว อัน อานุภาพ แห่ง
บาปเคราะห์ ด้วย อัน อกุศต มีแล้วใน ก้อน
ด้วย ครอบงำ แล้ว เทียว อัน พระโรค

อพภาทดาว หตฺวาน
 อนุสัยก พยาธินา
 บิพฺตา อวิสัยฺหา
 เวชฺเชน เชน เภนจิ
 ชเนนาบี มหฺนฺเตน
 โตติเตนุคฺตฺรุตฺตริ
 อจิรํ วิปฺโลพฺวาร-
 ธุรํ อนุทวํ สุติ
 นารีรัตนภาวตี
 ปกฺติ อภิสํกโต
 นวมาสมคฺตฺตเย
 สุตีวา อนิจฺจคฺ กตา.

เรอริง เบียดเบียด แล้ว อันแพทย์คนใดคน
 หนึ่งไม่สามารถ แล้ว เทียว พระนางเจ้า
 เสวย อยู่ซึ่ง ความสุข อัน โอฬารไพ มุตย์ยิ่ง
 เกินแม่ด้วย ทรมณ์เป็นที่ ยิน คีใหญ่ตั้ง อยู่
 แล้ว ไม่นาน เทียว ตั้งอยู่แล้วในความเปน
 นารี รัตนจำเต็ม แต่ได้อภิสํก แล้ว ต้นกาด
 ประมาณเก้า เดือน เทียว ก็ถึง แล้ว ซึ่ง
 ความที่แห่ง สังขารเปนสภาวะธรรมไม่เที่ยง.

ปาสาเทเยวํ สํสาทานิ
 สํริริ สุวาปีติ ฌว
 นารีรัตนานรูป-
 ฌวาลังการตังกค
 มหตา ปรีหาเรน
 เมรมฺหิ ฌวาปยิสฺสตี.

ในเวลา นี้พระสรีรศพของพระนางนั้นอันบุค
 คตประตบ แล้ว ด้วย เกรือง ประคบ พระศพ
 สมควร แก่ความ เปน นารีรัตน อันพระ
 ราชาให้ตั้ง ไว้แล้ว ในปราสาท นั้น เทียว
 จักให้กระทำฌวาปนกิจ ในพระเมรุด้วย
 เกรือง บริหาร ใหญ่.

ยโต กาเพน วัณเณน พระราช มทชาวตัญญกร ดำหรับแต่สง
 ราชมุก ขาวตัญญน ซึ่ง ประวัต ของ พระ นาง นั้น ยังปรากฏ
 ทิสต์เศ ราช ปันณตีมี อยู่ในพระ ราช หัตถ เตชา ด้วยดีทำใน
 คัสสา ปวัตคิที่ปนี กาดไต.

เอวโร บียัพโยค— พระราชาผู้เปน จอม มนุษย์ ทรง พระ นาม
 ทุกุเชน มุติโต คโต พระ พร เเมนทร อัน บีย วิโยค ทุกร
 ปรมเนโท มนุสตีนิโท อย่าง นี้ แด ถูกต้อง แฉ้วใน กาด นั้น
 ชัมมิ สัมพูทชเทสตี พระองค์ รุกก ถึงกรรมที่ พระ สัม พุทช เจ้า
 อนุสตีริทวา วิโนเททวา ทรง แดสงไว้ ทรง บันเทาเสียได้ ซึ่ง
 โสภัก ทภยนิสตีติ ความ โสภัก อันฮาไศรย แด้ว ซึ่ง พระห ไทย
 สโต สันโต สมาการ— มี พระ สติ สงบ ร้างบ แด้ว ถึง พร่อม แด้ว
 สัมบัน โฆว อโนติโน ด้วย พระ ฮาการ อัน เตมอ ไม่ ย่อ ท้อ เทียว
 อักถชัมมปุเรทชาโร ทรง กำหนด อยู่ ซึ่ง อัดถ แดะกรรม คัง
 สุกกชัมมสมาหิตอ มั่น อยู่ ด้วยดี แด้วใน กรรมอันขาว ทรง
 นิพทชานพทชภเทท ประ กอบ อยู่ใน กรรม เปนบุญ มีนิพทชบุญ
 ปุญญกัมเม นิยุญชย แด อนิ พัทช บุญ เปนประเภท อนึ่งทรง
 อโถ ราชกรณียานิ กำหนด อยู่ ซึ่ง ราชกรณียกิจทั้ง หตายด้วย
 ญาเนนุปริกชย พระญาณ แด ทรง พิจารณา อยู่ ซึ่ง พระ

รัฐฐานุปาตโนปาย
วิจารย์ จ โยนิโส
ชัมเมน รัชช กาวติ
ราชชัมมโกปย.

อธิบาย ใน การ รักษา พระราช อาณา เขต
โดย แยกกาย ยังคน ให้กระทำ อยู่ซึ่ง
ความเป็น พระราชาโดยธรรม มีให้
กำเนิดราชธรรม.

เศตุ นิตทชปญญานิ
จรัณ โค เมทนีนโร
ปัพพรราชญชเสนาปี
ตัญฐี สัมภรณน วา
ปัพพาทิ อวิโตเมณ โค
ตัญญินาติ นินคร.

สมเด็จพระราชาผู้ทรงไว้ ซึ่งแผ่นดิน ทรง
ประพฤติ อยู่ซึ่งนิ พัทธบุญ ในบรรดา
นิพัทธบุญและ อนิพัทธ บุญ ทั้ง หหลาย นั้น ไม่
ผ่าน ซึ่ง แบบแผน มีแต่ใน ก่อน ย่อม
ตั้งสม อยู่เนื่องนิฯ แม้ตามทาง ของพระ
ราชาในก่อน หรือด้วย อัน จะยัง พระ
กุศลให้ เพิ่มกุศล ด้วย ต.

ทิวเส ทิวเส ปาโต
วารน ปีนทาคาหิ
ภิกขุณี สคัมตคาม
อนเตปรนิเวสเน
ปิ่นท เทติ ทาเปติ จ
สัชชกั สพยัญชน.

โปรดพระราชทานด้วย ให้ผู้อื่นให้ด้วย
ซึ่ง บิณฑบาตอาหาร พร้อม ทั้งของควรเคี้ยวและ
กับเข้า แก่ ภิกษุ ทั้งหลาย ผู้ถือเอาซึ่งบิณฑ
บาต ตาม วาระ ประมาณ ร้อย องค์ ใน
พระนิเวศน์ ใน พระราชวัง ในเวตาเช้าทุกวัน
ทุกวัน.

สมเด็จพระเอกาทศรถ ธิราช
อัครมหาเสนาบดี ๑
โกเชติ ราชเคหบดี
ชารามปวิศติยา.

และยังภิกษุทั้งหลาย ผู้ใด ซึ่ง อุตตมเสนาบดี
อันแต่งตั้งแล้วแต่ตั้งมา ให้บริโภคน
เรือนหลวง ผลัดเปลี่ยนกันไป ทุกพระ
ชาราม.

ปริชิตตชเนเนว
กิตเต โมเจติ ปาณโน.

และ ทรง บด้อย ซึ่ง สัตว์ มี ชีวิต ทั้งหลาย
อัน ช้อ แล้ว ด้วย พระ ราชทรัพย์ อัน
บริจาคน แล้ว นั้น เทียว.

วิคิตติ ญาณวิปัสสาราญ
สุณนาคิ ฆัมมเทสนัน.

ทรงดับ พระกรรมเทศนาใน เวธกถางคิน
เพื่อจะให้พระญาณแผ่ไป.

ฆัมมเทสกัมม สหเวทา—
คามินโน จาบี ลิกขโว
สันตปเปติ สักกาเรน
เคสึ คุณานรูปโต.

ให้ ภิกษุผู้แต่ง กรรม และ ภิกษุ ทั้ง
หลายผู้มากับ (ด้วยภิกษุผู้แต่ง กรรม
นั้น) นั้น เทียว อิมพร้อมแล้วด้วยสักการ
โดยสมควร แก่คุณา นุรูป ของ ภิกษุ ทั้ง
หลาย นั้น.

ทานักเค ทานวัตตานี
จัสสาเปติ อโนจิโต.

และให้บริจากระหว่าง ทาน วัตร ใน โรงทาน โดย
ไม่เจาะจง.

สัพพปาตัญญิ นาม
คัม ทานัม สัมปวุจฺจติ.

และทาน นั้น อัน บัณฑิต ย่อม กล่าวทั่วไป
ด้วย ตี ว่า ชื่อว่า ทาน ยัง เป็น ไป ใน บ่วง
แห่ง ตัณหา แล ทิฏฐิ ทั้ง ปวง.

เตสาเปตฺวา สุณาเปตฺวา
ชัมมํ ทานักคมาพฺเภ
ชัมมทานนินยาเมน
กาเรติ ชัมมเทสนํ.

และให้แสดงธรรมให้มหาชนฟังใน โรงทาน
และให้กระทำซึ่ง ธรรมเทศนา โดย นิยม
ของ ธรรมทาน.

บุชเชติ เทสฺสเภ ภิกฺขุ
วารตาเมน วาริ เท.

ทรงบูชาซึ่ง ภิกษุผู้แสดง ธรรมทั้ง หาดาย ซึ่ง
แสดง ตาม วาระ ด้วย ภาษ อันผู้แสดง
ธรรมฟัง ได้ตาม วาระ.

สम्मเย ตตฺถ กาเรติ
มหนตฺตํ ชัมมเทสนํ.

ให้กระทำซึ่ง ธรรมเทศนา อัน ใหญ่ ใน
โรงทานนั้น ตามสมัย.

มหตา ๑ สักกาเรน
ปุเชติ รัมมเทสเก.

ทรงบูชาซึ่งผู้แต่งตั้ง ธรรมทั้ง หตาย ด้วย
สักการ ใหญ่ด้วย.

ราชาราเมตฺตเนเกตุ
ภิกขโว รัมมเทสเก
รัมม เทสาปยิตวาน
เต ปุเชติ ยถารห.

.ใน พระอารามทั้ง หตาย มีใช้อาราม เตียว
ให้ ภิกษุผู้แต่งตั้ง ธรรมทั้ง หตาย แต่งตั้ง ซึ่ง
ธรรมแล้ว ทรงบูชาซึ่งผู้แต่งตั้ง ธรรมทั้ง หตาย
นั้น ตามสมควร.

อนฺ โคนิเวตฺตํมว
ตุมาเปเต มโนรเม
อารามํมํ สิริรัตน—
พุทฺธอารามํวหเย ฐิตํ
พุทฺธพิมพ์ มรกฏ —
มณิกฉณตมยํ สุกํ
ทีปรูปปุปฺผาททํ
อภิปุเชติ ตาธุกํ

ทรงบูชา ยัง ซึ่ง พระพุทธ พิมพ์ สำเร็จ
แล้ว ด้วย กอนแก้ว ชอนมรกฏ งามดี ซึ่ง
ตั้ง อยู่แล้ว ในพระอาราม มีชื่อว่า สิริรัตน
พุทธาราม เป็นที่ รื่นรมย์ พระไทย
อันสร้างไว้แล้ว ในภายในพระนิเวศน์ด้วย
สักการ ทั้ง หตาย มีเทียนและ รูป
และ ดอกไม้เป็น คั้น.

คตา อพภันตเร ๑ปี
พุทฺธมณฺเฑียรนามเก

อนึ่ง ทรงกระทำ อยู่ ซึ่ง การ บูชาดี ใน
เวือนเป็นที่รักษา พระธาตุของพระพุทธเจ้า

พุทธชาตุมเว เถอฐเร
 ทิวส์ เวตาสู ส่าชุก
 ปุพฺพณหต่ายณฺหกาต—
 ยุตฺเตหิ ปุชนํ กรํ
 ปทปาทล็กกาเวหิ
 สยํ คณตวาปี วันทติ.

อัน ประเดริฐ มีชื่อ ว่าพุทธ
 มณเฑียร ในภายใน (พระราชวัง)
 ด้วย ล็กการ ทงหลาย มีประทับ เปน
 คณ อันบุคคล ประกอบ ไว้แล้ว ในกาต
 เปน เบื้อง คณ แห่ง วัน แด กาด เปน ที่ เย็น
 แห่งวันเสด็จไปทรงนมัสการ ด้วยพระองค์
 เองทงสองเวตา.

อโถ ปุพฺพกธาชุนํ
 สพนฺชุนํ สเทวินํ
 อฏฐฐุชาตุนิกชตต—
 มณฺฑิตเว สมตงกเต
 คณตวาปี สลักโรเดว
 สายํ ปาโต ทินเน ทินเน
 เสดํ ทิวังคตานิมี
 ปุเชติ ปุญฺญวตฺตยา.

อนึ่งเสด็จไปลักการ ในพระ มณเฑียร
 เปนที่ เก็บ ซึ่งชาต คือ พระอฏฐฐุ ของ
 พระราชา พระองค์ก่อน พร่อมทง
 พระญาติ และพระราชเทวี ทงหลาย อันประ
 คับคตแล้ว ในเวตาเย็นเวตาเช้าทุกวัน
 ทุกวัน ทรงบูชา ด้วยความยินดีในบุญ
 ของ พระ ราชา ทงหลาย แม้เสด็จ สวรรคต
 แล้วนั้น.

บญฺจตตตมังกิ จ
 สทฺธาณานปุเรจโร

อนึ่ง พระองค์ ถึงพร่อมแล้ว ด้วยศตมองค
 ห้า มี พระราช ศรัทธา และ พระญาณ

อุโบสถเถ กุ อัญฐังค
อริฐฐาติ จุโปสถถ.

เปนที่เทียบ ไปในเบื้องหน้า ทรง
อริฐฐาน อุโบสถ คัด มี องค์ แปร ใน วัน
อุโบสถ.

ญาณจารี ปวัตเตติ
อริฐฐานพตัพพสา
รัตนคคยคุณเส
คิวิเช ตักขณบี จ.

ทำ ความเทียบ ไป ด้วย พระ ญาณ ใน คุณ
พระรัตนไตรย ทั้ง หาย ด้วย แม้ ใน
ลักษณะ มีอย่าง สามี ด้วย ให้ เปรน ไป
ด้วย อำนาจ กำตั้ง อริฐฐาน.

อิจเจวรูปปญญเณธ
นียคโต โธ ติเน ติเน
ราชธัมมานุฐฐานาย
เจโตวิโสธนาย จ
ธัมมาผลบป้าฎิกังขี
ธัมปเรติ ตการโว.

พระองค์ ประกอบ แล้ว ในบุญ ทั้ง หาย มี
อย่าง นี้ เปรน รูป ด้วย ประการ ตั้ง นี้ ทุกวัน
ทุกวัน มี พระ ประสงค์ ซึ่ง ผลชอบ
มีความเคารพดี ย่อม สัมบูรณ์ ด้วยคุณ
ชาติ เปรน เหตุ ให้ ราช ธรรมตั้งอยู่ เอง ๆ
ด้วย ด้วย คุณ ชาติ เปรน เหตุ ให้ พระไทย
หมดจดวิเศษด้วย.

ฐานันตเร ฐิตานันต,

โปรดพระราชทานเสบียงแก่ภิกษุทั้งหลาย

๔๖

ภิกษุณี ชัมมจารินี
มาแต่ ปรีพพย์ เทติ
ฐานันดรานรูปโต.

ผู้ประพฤตินิธรรม ซึ่งตั้งอยู่แล้ว
ในฐานันดร ตามสมควรแก่ฐานันดร
ทุกเดือน.

ราชารามะลุ ดัพเพตุ
รัฐราชารามะลุ เกตุจิ
นิวาสน์ ภิกษุณี จ
เทติ นิจจปรีพพย์.

โปรดพระราชทานเดบียง เป็นนิจแกภิกษุ
ทั้งหลาย ผู้อยู่ใน พระอารามหลวง
ทุกพระอาราม และในอารามราษฎร์
บางอาราม.

บักเข บักเข จ มาธานี
กโรคิ ดัมโปสถ
ปาฏิโมกข์ธัสสารกานี
วิตุ เทติ ปรีพพย์.

โปรดพระราชทานเดบียง ต่าง ๆ แกภิกษุ
ผู้สดปาฏิโมกข์ทั้งหลาย ผู้กระทำ
อยู่ซึ่ง ดัมโปสถ ในบักเขแห่งเดือน
ทุกบักเข.

ชัมมวาจนาคาเรตุ
ปรียัคคิ จ ตักขคิ
ภิกษุณี ดามเนรานัน
ทาเปติ ชัชชโฆชนัน

ให้ พระราชทาน ของ ควร เคี้ยว และ ของ
ควร บริโภค แกภิกษุ ดามเนร ทั้งหลาย
ผู้ศึกษา ที่ซึ่ง ปรียัคคิธรรม ในเรือน
เป็นที่ บอก พระธรรมทั้งหลาย.

เย จ ราชภาฎา เกตุ

อนึ่ง ข้าราชการ ทั้งหลายเกล้าไต่ขอพระ

ขมม งามเจมคิ บณชตา

เคส่มบ เวคตณตถาย

เทคิ มาสปรัพพย

ปรียกติจาจนกัจเจ

ปาฏวตฺตสาทรูปโต.

ราชาเตยง แถว

เปม บัณจิตย

บอก พระชรรวม แก่ภิกษุ สามเณร ทงหลาย

เหล่านั้น ก็ พระราชทาน เงินเดือน

เพื่อ ประโยชน์เป็น ราง วัต แก่ ข้าราชการ

ทงหลายเหล่านั้น โดยสมควร แก่ความ

เป็นผู้ฉลาด ในการบอกพระปริยัติธรรม.

ชนํ ปริจจชิตวาน

ติชาเปติ ๑ โปฏฐูเก

นิฏฐูเต เต สุวัณเณน

ติมปาเปติ ๑ ติมปติ

เต โปฏฐูกาดังกาเรน

อดังกโรติ สาธุกั.

อนึ่ง ทรง บริจาค ซึ่ง พระราชทรัพย์ ให้

จาน พระคัมภีร์ ทงหลาย ครั้นเมื่อพระ

คัมภีร์ สำเร็จแล้ว ให้ผู้อื่นบิณฑวย

แถมทรงบิณฑวย ซึ่ง พระคัมภีร์ ทงหลาย

นั้น ด้วย ทองคำ ทรงประดับพระคัมภีร์

ทงหลายนั้น ด้วย เครื่องประดับพระ

คัมภีร์ ให้งาม.

นิจจปญฺญานิ เจตานิ

สญฺจินาติ ชนาธิโป.

สมเด็จพระราชาผู้เป็นชนาธิปัตย์ ทรง

ตั้ง ส้มพร้อม อยู่ซึ่ง บุญทงหลาย เหล่า นั้น

เป็นนิจ.

อโถ ราชกุติเกบี

อนึ่ง แม้ยัง ราชตระกูลทง หลาย ให้ ยืน ตั

วรวังดานรูปโต
ปรีพเพน โดเสณัก
มาเส เอโส ตู สังคโห
สัมภชาบิยมาโน จ
ปญญาภาวอ กัจฉติ.

ด้วยเบยเตยง โดยสมควร แก้วยแฉวงษ
ทุกเดือน ก็ แตะ ความตง เคะระห์ด้วย
ความที่แห่ง พระ องค์ ให้ ราช ตรี กูต ทั้ง
หลาย คั้นเคย อยู่ โนพระองค์ ด้วยนี้ ย่อม
ถึง ซึ่งความไม่เปนแห่งบุญเทียว.

มาเส มาเส จตุกัชัตตุ
ราชังคณาอวาริน
ยาจกานัน ทพิททานัน
ชนัน เทติ นวิธัสโร
ยถิจฉิตปมาณน
ทานันเค ทานเสสโต.

พระองค์ผู้เปนใหญ่กว่านรชน โปรด
พระ ราชทาน ซึ่ง ทรัพย์ แก่ ยาจก ทั้ง หลาย
อัน ชัดสน อัน เทียวไป ในหน้าพระदान
สิ้น ลักรัง ทุกเดือน ๆ โดยเศษเหลือ
ของทาน โดย ประมาณ ของ วัตถุ อัน
ยาจก ปราถนา แล้วยังไร.

อติ เทวสิก ยัญจ
ยัม ปญญัน จานุมาสิก
สัพพนตัม ปรีปุเวติ
ชัมมิโก ชรณิสสรโร.

บุญโตที่ เปนไป ทุกวัน ด้วย บุญโตที่
เปนไป ทุกเดือน โดย ถัดับ ด้วย พระ
องค์ผู้ ประกอบใน ชรรน ผู้เปนใหญ่
ใน แผ่นดิน ได้กระทำ บุญ ทั้งปวง นั้น
ให้บริบูรณ์ ด้วย ประการ ดัง นี้.

อติจก ชทกาตามัน

ก็ บุคคลเมื่อ ปราถนา ซึ่ง อายู และ ความ

วเด่น กาดัก ปน
บุญญ์ สัมมา ปวศเคติ
กาเด ยถากิตกขเต
อาญ์ อาโรคิย โสศักดิ์
จิรวุฐิตญ์จ บัศถย.

เป็นผู้ไม่มีโรค และความดีดี และ
ความดี อยู่ถน กาด นาน ย่อมทำ
ซึ่ง บุญอันเป็นไปในกาด ด้วยสามารถ
แห่ง อภิกถกชิตกาดให้เป็นไปทั่ว โดยชอบ
ใน อภิกถกชิตกาด อย่างไร เด่า.

คัศร กาด ไท ทวีชา เญยโย
ไปราณาภินวัพพสา
ตักันตสมโย ยัสสัม
มินาเสต คโค รวิ
วิธาชปณณมี จาบี
พทชชจจากากากา
วัสตูปนายิกา ยัสต
วัสต อูเปนติ ภิกชโว
สารโท วิธัสยท โค
อนเค ไปฐฐูปทตัส จ
อัสยชชปณณมี จาบี
ยัสต วุคตา อูปาคตา
กฐินตถารมาโส จ
วัสตานานังว บัศถโม

กาดใน อภิกถกชิตกาดนั้น อันบุคคลพึง
รู้ โดย อย่าง สอง ด้วย สามารถ แห่ง
โบราณกาด และ อภินวกาด พระอาทิตย์
ถึงแล้ว ซึ่งที่อันไม่เห็ดของราชมื่นใน
กาดโต กาดนั้น ชื่อสงกรานต์ สัมยด้วย
แม่ คติ มี พระจันทร์ เต็ม ประ กอบ ด้วย
ดาวฤกษ์ ชื่อ วิธาชะ มีใน กาดมีกาด
เป็นที่ เกิด ของ พระพุทธเจ้า เป็น ต้น ด้วย
ภิกษุ ทังหลาย ย่อม เข้า ไป ถึง กาด อยู่ ฝน
ใน คติโต คติ นั้น ชื่อ วัสตูปนายิกา ด้วย
กาด ชื่อว่า สรทะ ประ กอบ พร้อม ด้วย
พิธิในภายใน แห่ง เดือนชื่อ ไปฐฐูปทมาศ
ด้วย ภิกษุ ทังหลาย มี กาด ฝนอยู่ แล้ว
มีกาดฝน เข้า ไป ถึง แล้ว ใน คติโต คติ

อโศก กศิกมาตัสต์
 สุกกบักขมที อัญฐุม
 ศัสเตว ปุณณัม จามิ
 มหาปวารณเรธา
 กปตบัพุกาโต จ
 มาเต เหมนตปัพเพ
 จินวสัสตบัจเจโต จ
 เตสฺส ศุสนนามโก
 สัจจธรวาจเจโต จ
 ผคณามาวตฺตี คติ
 ราชนํ วิธินาเมน
 สัมพจธรจ ฉนันทนามโก
 โยธสฺยามเอหิ ศุสน—
 กาทโตเคววาวโฆสฺสโต
 อัจเจการสฺวิโรย
 ปุราโน อภิตกฺชโค.

ตั้งกันตสมเย ดาว

นั้น แม่ ชื่อว่า มี พระจันทร์ เต็ม ประกอบ
 ด้วย ดาวฤกษ์ ชื่อ อติยชชะ ด้วย เดือน
 เปน ที่ กรานกรูณ มี ใน ภาย หลัง แห่ง
 กาด ฝน ทัง ภาย เทียว ด้วย อนึ่ง คติ
 ที่ แปร ใน สุกกบักข แห่ง เดือน ชื่อ กศิก
 มาศ ด้วย แม่ คติ มี พระจันทร์ เต็ม ของ
 เดือน ชื่อ กศิกมาศ นั้น นั้น เทียว อัน
 อาจารย์ กล่าว แลว่า จัน มหาปวารณา
 ด้วย กาด ของ ขนบ เอง ใน เดือน มี ใน
 ก่อน ของ ฤตุ เหมนต ด้วย กาด เปน ที่
 คติ มี ของ จัน ชื่อว่า ตรีศ ของ จัน
 ทง ภาย เหล่า นั้น ด้วย กาด เปน ที่ คติ มี
 คติ คติ ชื่อ อามาวตฺตี ของ เดือน ชื่อ ผคณมาศ
 มี ชื่อว่า สัมพจธรจฉนันท โดย ชื่อ ตาม
 พธ ของ พระราชา ทง ภาย อัน โยธา สยาม
 ทง ภาย ให้ ถก กอง แลว่า กาด ตรีศ ตั้ง น
 ด้วย กาด มี อย่าง สิบ เอจ ตั้ง น นชื่อ
 ว่า ปุราณอภิตกฺชคกาด.

ในสงกรานต์ สมัยก่อน พระองค์ ให้

ทินศคเย จตุตฺวา
มหาทานํ ปวัตฺเตติ
โทเชติ ภิกฺขโว พหุ.

มหาทาน เปนไปทั่ว และให้ ภิกษุทั้ง
หลายเปน อันมาก ฉนั้น ใน ตามวันบ้าง
ในสี่วันบ้าง.

ทิวเส ปฐฺเม ดาว
สัพเพปิ ราชไปริเส
สุมมา สมาทเปตฺวาน
ฐานันตฺรา นรฺปโต
เอกสฺม ราชการาเม
สุมนฺทภูตวาติเก
อลวาปี วิบฺปกต —
นวกนฺเม อนิฏฺฐิต
วาตฺกา ออาหาราเปตฺวา
การาเปเตยฺยตฺถ อังคณ
ชุกฺทเก ๑ มหฺนฺเต ๑
พหุ วาตฺกราสฺโย
ชชฺชาทฺหิ ๑ วจฺตฺถิ
ปรโต สฺมตฺงกเต
การเวตฺวา มหฺนฺ ตตฺถ
การยฺมฺโต มหฺนฺปติ

ในวันทีแรกก่อน พระองค์ผู้เป็นพระ
เจ้าแผ่นดิน ทรงชักชวน ราชบุรุษทั้ง
หลายทั้งสิ้น โดยชอบ โดยสมควร แก่
ฐานันดร ให้นำมาซึ่ง ทวาย ทั้งหลาย
อันเป็นทวายอันดี อันหนึ่งหรือเป็นทวายมี
นวดกรรม อันบุคคล กระทำไป ปราศ
แล้ว และมี นวดกรรม ยัง ไม่ ออก ตั้งแต่
ในพระ อารามหลวง อาราม หนึ่ง แล้ว
จึงให้ กระทำ ซึ่งกองทวาย ทั้ง หลาย เต็ก
บ้าง ใหญ่บ้าง ให้มาก ในทาน ในพระ
อาราม หลวงนั้น แล้วจึงให้ กระทำ
ให้เป็นกอง ทวาย อันบุคคล ประทับ
คี่แล้ว โดยชอบ ด้วย วจฺตฺถิทั้งหลาย มี
รองชาย เปนต้น แล้วจึงให้ กระทำการ
ฉลอง ในพระ อาราม หลวง นั้น ให้
ภิกษุ ทั้งหลาย กระทำ ธารายาย ตาม คณะ

คคต ภิกษุหิสังขณาย
กาเรทวา คณโต ปเร
บัจฉา ราชนิเวศน์มัท
ทาน์ ททาทิ ส่าชุก
จาดกาปฐ อทิธต
นียยาเทณ โคว ส่าสเน.

ก่อน แล้วจึง พระราชทานซึ่งทานเป็น
อันดีในพระราชนิเวศน์ในภายหลัง ทรง
อุทิศการบูชาพระทราชมอบถวาย
ไว้ในพระศาสนาเทียว.

มชฌิเมส ทิวเสส
เอกสัม มชฌิเมว จา
ตกายุกาต วังสำน
คณนาย นิมันนิตเต
นหาปยิตวา อัจฉาเทติ
ติจิวเรน ภิกษุโว
โกเชติ อุน्हกาตตต
อนรูป จ โภชน
ตักกา โรปนทนนติ
วุตตมहि อินตเม ทิเน
ปัพพะ เปตพตี นาม
กโรติ จ วิเสสโต
ทานบี สวิภาคัมบี
ขณญญณัมบี กโรติ จ.

ในวันกลาง สองวัน หรือ วันเดียวให้
ภิกษุทั้งหลาย อธิษณตต์ ด้วย
นบปีเท่ากับอายุกาล ให้อาบแล้ว ให้
มุ่งห่มด้วยไตรจีวร และให้ฉัน โภชนะ
อันสมควร แก่ฤๅษีอื่น และกระทำข้อ
ซึ่ง บพเปตพตี โดยส่วนวิเศษ และกระทำ
ทำซึ่งทาน บ้าง ซึ่งการ แจก บันบ้าง
ซึ่งบุญ อันใด อันด้วยบ้าง ในวันมี
ในที่สุด อันบุคคลกล่าวแล้วว่า วัน
เป็น ที่ปลงตง ซึ่งตักการ ดังนี้.

วิสาข ปุณณมา ยันต์

โกเชติ ภิกขโว พหุ
ศีลวาปี ทิวเสตุ
อนิ ไตรราช นิเวศเน
ราชารามเสตุ ปตาเก
อุตฺตสาเปติ สทณฺฑิกเก
ชัมมิ กถาปิยิตฺวาน
วิตุ ปุเชติ เทสฺสเก
กัญญัญญู ทานํ ปุชฺฉวา
กโรตฺยัมปิ พหุมี จ.

ก็ใน วิสาข บุนณมี สัมมัย ให้ ภิกษุ
ทั้งหลาย เปนอันมาก ฉนใน ภายใน
พระราช นิเวศน์ แมตัง สามวัน และ
ไทยก ฐน ซึ่งชง ปฏาก กับทั้ง คณชง ใน
พระอาราม หลวง ให้ ภิกษุ แดตง
ธรรม แดว บุชาผู้ แดตงธรรม ทั้ง
หลายต่าง ๆ แดตงกร ทำทานอื่นบาง
อย่างบ้าง กระทำการ บุชาน้อยบ้าง
มากบ้าง.

วิสต์ุปนายิกา ยันต์

ภิกขุ ปริมิกายเต
ทินตุ คีตุ โภเชตุ
มหาราช นิเวศเน
ฐานันตริก ภิกขุณิ
ทีปทานํ สคคตํ
เทติ สัพเพสํ พหุหิ
ภันเตหิ ปริวาริตํ
มหาทณฺฑิกทีเป ราช —

ก็ในวิสต์ุ ปนายิกา สัมมัย ให้ ภิกษุทั้ง
หลาย ฉนใน พระมหานิเวศน์ ในตติ
ชื่อว่า ปริมิกา ทั้งสามวัน แดตงถวาย
ทีปทาน เทียนร้อย อัน แวดตอม แดวด้วย
ภณชเปน อันมาก แกภิกษุผู้มีฐานันตร
ทั้งหลาย ทั้งสน แดตงยังเทียนเล่ม
ใหญ่ ให้ รุงเรือง ในพระ วิหารหลวง ทั้ง
หลาย ด้วยเทียนเล่มใหญ่ ทั้งหลาย ไตมี
บุรุษหนึ่ง เปน ประมาณเทียว เทียน

วิหาเรตุ ชเลติ ๑
 เย ไปริสัปปมาณาว
 เคมาสัชชตนารหา
 อณีโตวสัสมิหิ เคมาส
 ราชวาเสตุ ภิกขโว
 ทณัชทเปหิ โตเสติ
 กัมมฐานานุโยคิโน
 กิญจัตถะปิ วทาสะติ
 ทานั ปุชั ยถิจฉิต.

เต็มใหญ่ทั้งหลาย นั้น ควรซึ่ง อันรุ่ง
 เรืองไป ได้ตลอด สามเดือน ทำ ภิกษุ
 ในอาวาส หลวง ทั้งหลาย ผู้มีปรกติ
 ประกอบเนื่อง ๆ ในพระ กัมมฐาน ให้
 ยินดี ด้วยเทียบ ตลอด สามเดือน ใน
 ภายใน พรรษา ทำตาม ทำการ บุชา
 แม้อย่างย้ง บางอย่าง ให้ เจริญ ตามพระ
 ราช ประสงค์.

สारते पन कात्तसि
 तिह विचि गोचन
 गोशेति चणुญคัพเพन
 กตาย ยาคุยา ดห
 ปุชั ชัมมสวณั วา
 อัญญุ กโรติบยัตถ.

ก็ในการ ชื่อ สारทกาท ให้ ภิกษุฉัน
 โภชน อันกระทำด้วย พืช กับด้วย
 เขายาคู อันทำด้วยตัวเขาทั้งครรรภ์ ดั้น
 ตามวัน หรือ กระทำ บุญ อันย้ง อย่างอื่น
 คือการ บุชา และการ ฟัง ชรรมนบ้าง.

เคมาสัปณณ มยหนต
 ทนคตยมหิ โภชน

และให้ ภิกษุฉัน โภชนะ ในสามวัน หรือ
 หนึ่ง ให้กระทำ ชื่อ ซึ่งกาท ฟังชรรมน

โกเชติ อถวา คีตุ
ทิวเสถ์ ยถิจิฉิต
มหาชัมมถวนัน นาม
กาเวติ พหุชณัน

ใหญ่ และบูชาเปน อัมมาก ตาม
พระราชประสงค์ ในสามวัน ก็ทุก
ดิถี บุญณมี โนไตรมาศ.

กฐินศถารมาเสถ์
กฐินศถารณารห
บุพพาจิณณนิยามน
อาทาย กตจิวั
ถถมกเคน กนควา วา
ชตญ์ชเสน ปายโต
เทติ ราชวิหาเรตุ
ปริกขารากิมณชิต
ทเว ปญฺหวถันตานิ
มหานครโต พหิ
ฐานันตริกภิกขุณ
วาถารามาเสถ์ เกตุจิ
ทาเปติ สัมปริกขาร
กฐินศถก คจิวั

ในเดือน เปนที่ กรานกฐิน ทั้งหลาย ทรง
ถือ เขาซึ่ง จัวร อัมทำแล้ว อัมคว
แก่อันจะกราน กฐิน อัมประตบยั้งแล้ว
ด้วย บริหาร โดยนียมอัมตั้งตมมาแล้ว
ในก่อน เสด็จไปโดยทางบกบ้าง โดย
ทาง น้ำบ้าง พระราชทานใน พระวิหาร
หลวง ทั้งหลาย โดยมาก และให้พระ
ราชทาน ไตรจัวร เพื่อกฐิน พร้อมทั้ง
บริหาร แก่ ภิกษุผู้มี ฐานันตริก ทั้งหลาย ผู้
อยู่อาไศรย แล้วในที่ไกล ในอาวาส
และ อารามทั้งหลาย บางแห่ง ในภาย
นอกจาก พระมหานคร ถ้าว้าราชเสถวก
อัม พระองค์ประกอบไว้ ในโภคนคร
ทั้งหลาย เปนผู้ตรวจตรา ตั้งข่าว

๑๒ โภคนครเรศ
 นียคตา ราชเสวกา
 คณินวาตีกภิกขุ
 กฐินาถาภการณา
 ปาเหนติ สาสนั รัญโญ
 นิเวเทศุ วิจารกา
 เตสุมบัตถาย ปาเหติ
 ตทตถว ติจวร
 มาห จัวรดาภินมหา
 พาหิรา อัมปลาภินโน.

๑๓ ดาว มาแก่ พระองค์ เพราะเหตุคือ อัน
 ไม่ได้ กฐินของภิกษุทั้งหลาย ผู้เอาใส่รย
 อยู่ใน โภคนคร นั้นไซ้ (ไปรดเกล้า)
 ให้ส่งใครจิวรเพื่อ กฐินนั้นไปเที่ยว เพื่อ
 ประโยชน์แก่ ภิกษุ ทั้งหลาย เหตุอัน
 ด้วย ทรง พระดำริห์ว่า ภิกษุทั้งหลาย
 ผู้มี ในภายนอก อย่าได้ เป็นผู้ปรกคิ
 ปราศจากตาภ เพราะ จัวรตาภ เถย .

คัมมาตัสสกกบักขมทิ
 บัตถายฐุมย ปน
 ติจวเรณัจฉาเทติ
 ฐานันตริกภิกขโว
 วตัสสาวาตีกตเชป—
 วเสน ปัพพมัตตโส.

๑๔ ก็ใน คติที่แปด ในลัทธิภิกษุของ เดือนนั้น
 ถึงแล้ว ให้ ภิกษุผู้มฐานันตริกทั้งหลาย
 นุ่งห่มด้วยใครจิวร โดยประมาณมีแล้ว
 ในก่อน ด้วยอำนาจแห่ง อันตั้งเชปว่า
 วตัสสาวาตีกจิวร. (จิวรอันบุคคลพึงให้แก่
 ภิกษุผู้จำพรรษา).

๑๕ ยทา จ ปุณณมี บัตตา
 โกมุที จากมาตสิน

๑๖ ก็เมื่อใด คติชอปุณณมี พระจันทร์
 มีรัศมีรุ่งเรือง เต็มถึงเดือน ถึงแล้ว กาด

คัสต์ ปุณณมียิ เจเต
เทติ บังสกเต พหุ.

ในคัมภีร์ของเดือนนั้น โปรดพระ
ราชทาน ท่อนผ้า บังสกุต เป็นอันมาก.

ยิ กาดยัคติ โต วุตติ
วิคตทานนค เกหจ
อนนคตถตททานนค
ปายโต วุจจเทวิช.

บังสกุตทานโต อัน อาจารย์ทั้งหลาย
บาง พวก กล่าว แล้ว โดยควร แก่ กาด ว่า
วิคตทาน ตงน บังสกุตทานนั้นอันอาจารย์
ทั้งหลาย บางพวก ย่อม กล่าว นั้นเทียบ ใน
ท่น ว่า อนนคตถตททานนค ตงน
(ทานคอกทงไว ชงผาในป่า).

เฮวิ กาดมहि เทเตว
ภิกขุณี กาดจิวริ.

โปรด พระราชทาน นั้นเทียบ ซึ่งกาด
จิวร แก่ภิกษุ ทั้งหลาย ใน กาด ด้วย
ประการตงน.

กปตปป์วกกาเต ตุ
เหมนัต ปุพพมาติเก
คณิสต์ธเรว โภเชติ
ปณเต กปตปป์เว
พหุเบยัก ทินกัว

ก็ ในกาด ของ ขนบเขื่อง มีในเดือนก่อน
ของ ฤตุเหมนัต ให้พระ ราชาคณะ ทั้ง
หลาย ผู้นั่ง แล้วใน เรือน หลวง แม้เป็น
อันมาก ฉนขนมเบอง อันประณัต และให้
พระ ราชทานไปในวิหาร บางวิหาร บางตาม

ราชเคเห นิสันเก
กิสมิญจ จ วิหารมฺหิ
ทาเปติ วา ยถิจฺฉิตฺ.

พระ ราช ประสงค์ สัน กาด เปนไป ใน
วัน เดียว เทียว.

จีน วสฺสว จฺเจเต ค
รดภักเตน ภิกขโว
คณิสฺสเร สันตปเปติ
ราชาคาเว ชตาดเย
โกชนํ เตกนิทว
สเวเสติ ชนาธิโป
อปี จินนิยาเมน
สกํ ปญฺญํ ปวทฺทมยํ.

ก็ ใน กาด เปน ที่ คตปิ ของ จีน ให้ ภิกษุ
ทั้ง หลาย ผู้ เปน พระ ราชาคณะ อิมพร้อม
แล้ว ด้วย ภักดา ทาร อัมมิด ใน เรือน
หดวง เปน ที่ อยู่ โกตน้ำ (คำ หนัก แพ)
พระ องค์ ผู้ เปน ใหญ่ ของ ชน เมื่อ ยัง บุญ
ให้ เปน ไป ทั่ว ด้วย พระ องค์ โดย นิยม
ของ จีน ยัง ภิกษุ ทั้ง หลาย ให้ ฉน โภชนะ
สัน กาด เปน ไป ใน สาม วัน เทียว.

สวฺจจรา วจฺเจเต ค
ลियามตฺ สมนฺวหเย
สณฺฐาบีเตสฺ อัญญเอสฺ
ปาการิสฺส สมนฺตโต
สชฺฌายาเปติ ปริตต-
สชฺฌายํ ภิกขโว พหุ

ก็ ใน กาด เปน ที่ คตปิ ชื่อ ว่า ทรุค ไทย ยัง
ภิกษุ ทั้ง หลาย เปน อัม มาก ให้ ส่าชยาย
พระ ปริตบณ บ้อม ทั้ง หลาย อัม คัง
มัน แล้ว โดย รอบ กำ แพง ให้ กระ ทำ พิธี
อัม พระ ปริต คัง พร้อม แล้ว แม ใน เรือน
หดวง ให้ ภิกษุ ทั้ง หลาย แม ทั้ง สัน

ราชเคหณี กาวะติ
 วิชิต์ ปรัตตัสญหิต์
 สัพเพสิ เต โภชาเปติ
 เทติ เทยัย จ กัญจปี
 คัสสมัญจ ปน วิชิต์ม
 สัพพะโต ปรีนิฏฐีเต
 ทินตต ยกกกเมเนว
 โภเชติ คนเชฏฐูเก.

เหตานั้น นั้น และ พระราชทาน เครื่อง
 ไทย ขรรณแม่ บางอย่าง ก็และ ครั้นเมื่อ
 พืช นั้น ดำไว้แล้ว ด้วย ประการ ทั้ง ปวง
 ให้ พระราชาคณะ ทั้ง หตาย นั้น โดยดำ
 คับ ทั้ง ดำมวัน นั้น เทียว.

สูกกบชาวมหิ กตตก—
 มาตัสส อฏฐูมิปี จ
 กฐินัตถารภาเวน
 มาตัญญจ สกต กต
 เอกเทนิก กปตย์—
 ปุวกาตัญญจ อชฌิมย
 คหิเตสุ อฏฐูเสถว
 กาเตสุ เตทินเส หิ
 วารเช สุกเว จาปี
 หาสเก จาปี กุกุกูเว

ก็ในวัน ทั้ง หตาย ดำม ในกาตทั้งหตาย
 แปร นั้น เทียว อันถือเอาแล้ว ยกเว้น
 เตี้ย แม่ ซึ่ง ตักที่ แปรใน สุกกบักษ ของ
 เดือน ชื่อ กตตก มาศ และ เดือน ทั้ง ส่น
 โดยความ เปน กฐินัตถาร ภาค และ
 ภาค ของ ขนบเบ้อง อันทำแล้ว เปนไป
 ในวัน เตียว (โปรดเกล้า) ให้ ชื่อ แม่ ซึ่ง
 ปดา และ สุกกร และ เบ็ด และ ไร่ ทั้ง หตาย ที่
 เขา พัง ช่า ด้วย ความ ที่ แห่ง สัตว์ ทั้ง
 หตาย นั้น เปน สัตว์ เข้าไป ถึงแล้ว ซึ่ง

มีเสนาหารูปคต—
ภาเวน วิชิตัพพะ
กัณหาเปตฺวา พหุनाव
มูเตน ชิวปาณโน
วชิรฺมหา สัมปโมเจติ
ปาณทานญฺหิตํ มคํ.

ความ เป็น อาหาร ด้วย เนื้อ ด้วยพระ
ราช ทรัพย์ มาก เทียว แล้ว ทรงปล้ำ
ซึ่ง สัตว์ เป็น มีชีวิต ทั้ง ทลาย จาก ความ
เป็น สัตว์ อัน เขา พัง ฆ่า ก็ ทาน นั้น
อัน บัณฑิต ยก ถ้าว แล้ว ว่า ปาณะทาน
ดังนี้.

คณฺชณฺติ กาลคตฺย
จินานํ ตณฺณมฺปิ จ
วชฺเชตฺวา สัตตฺตฺยเยว
กาเตสฺส คหิตฺเตสฺส ต
ปัพพะเปตฺตพฺพิ กตฺตา
ตมํ ททาทิ ทกฺขณิ
สत्ตคฺปิ ปกรณิกถนํ
คณฺทานํ วุจฺจเตวฺช.

ก็ กัด ทั้ง ทลาย เจต นัน เทียว อัน ถ้อ
เขา แล้ว เว้น กัด ทั้ง ส้อม ที่ ยก เว้น แล้ว
นั้น ด้วย เว้น ตระก ของ จัน ทั้ง ทลาย ด้วย
โปรด พระราช ทาน ทก ขณา ทาน เต็ม ขอ เพราะ
ความ ที่ แห่ง กัด ทั้ง ทลาย เจต นัน เป็นการ
ประ กอบ ด้วย บพพ เปต พต ทาน ทาน
นั้น อัน บัณฑิต ยก ถ้าว แล้ว นั้น เทียว ใน
ที่ นี้ ว่า สัตตคปิ ปกรณิกทาน ดังนี้.

สํกมฺ เติ จ วิธาชฺสมิ
วสฺสํ ปคฺม เหนฺปิ จ
เตมาสฺส ปณฺณ มยฺญํ

ภิกษุ ผู้ ถ้อ เขา ซึ่ง บัณฑิต ชาติ ผู้ เจริญ
ทั้ง ทลาย มี รอย ที่ ส่อง ด้วย กิ่ง เป็น ประ
มาณ (รอย ห้า สิบ องค์) ย่อม ถ้อ เขา ซึ่ง

ตั้งไว้ ขวางเขตแดน
บัญชีวัด เมธู กาสัต
วิชัยคทา บิณฑุคทาหิน
ทียัทธมส์ทา คณหินค
อนันเตปฐมหิ โคจร.

โคจรในภายใน พระราชวัง ในภาคทั้ง
หลายห้า คือในสง กรานต์สมัย และ
วิชัยสมัย และ กาดเจ้าพรรษา และ
ตักขณณ มีในไตร มาศ และ กาดเปน ที่คค
บิเหล่านี.

ตั้งกัน เตะ สมบูรณ์ เพศ
ตุลเน จ สมกขเย
อนเนเกตุ มี สุาเนตุ
ทานคค วิชัยวิชัย
ภคตมุตต์ ปริจจชช
ปทาเบติ อ โนธิโส.

ก็ในสง กรานต์ สมัย กาด ก่อนเสมอ และ
ในกาดตรศ กาดเปน ที่สิ้นไปเสมอ พระ
องค์ ยัง โรง ทานให้เจริญ อยู่ในที่ ทั้ง หลาย
แม่ มีใช้ แห่งเดียว ทรงบริจจาคภัตตาหาร
และ พระราชทรัพย์ต่าง ๆ พระราชทาน
ทั่วไป โดยไม่เจาะจง.

จิตตมาต สุกก บักเข
ยทาดิ คติยา คติ
บักดา ไปฐรูปทมาต -
กาฬ บักเข จ เทรดี
ตั้งจปานทิวสาติ
เทวบีเม อภิตกขตา.

เมื่อใดคค ที่ ตามใน สุกกบักษ ของ เตือนห้า
มีแล้ว และ คค ที่ สิบตามใน กาฬ บักษ
ของ เตือน สิบมาถึงแล้ว คค ทั้ง สองนี้
อัน บุคคลกำหนด ยิ่ง แล้วว่า วันเปนที่
ตั้ง ซึ่ง น้ำ สำหรับ กระทำ ซึ่ง ความสัตย์
(ถอน้ำ)

ดัฟเพ ราชกฤตกา ๑
 อมัจจา เสวกาบี ๑
 วัลเด่ ปรีพพัญญูญเหที
 ตทชี่ ฐานันตรารท
 ดัฟเพวม ไคมหาราช—
 นิเวตเน ตมาคคา
 ราชาราม เสีรรัตน—
 พุกัชารามวิหเย ตุเก
 ตัม พุกัชตต์ มรกฏ—
 พิมพ์เดฏฐูตต์ ตัมมูชา
 ตันนบัจจตักกาเรที
 กัตวา ปุช ตันนคโต
 ตาปาภิตาบบบ สัทช
 ตัจจปาน บิวันคเต
 ตปถัญจาบี กัตวา
 ตัญฐาชาวาย ราชินี.

ผู้เกิดในราชตระกูลทั้งสิ้น ด้วย อำมาตย์
 ราชเสวกทั้งหลาย ด้วย เบี้ยเตยงคตอคม
 (เบี้ยหวัด) อันควรแก่ฐานันตรอัน
 ชนทั้งหลายอันได้แล้ว ด้วย ชนทั้งหลาย
 เหล่านั้นทั้งสิ้นเทียว มาประชุมกันใน
 ภายในพระมหาราชนิเวศน์ กระทำการบูชา
 ชาติโดยรอบ ด้วยสการอันบูชาโดย
 เคารพทั้งหลาย ในที่เฉพาะพระภักตร
 ของพระตัมพุกชมรกฏพิมพ์อันประเสริฐ
 ในพระอารามหลวงมีนามว่าคีรีรัตนพท
 ธารามอันงาม กระทำแล้วเทียวซึ่ง
 การสวด เพื่อความเป็นผู้ซื่อตรงด้วย
 ต่ในพระราชแล้วตมกน ซึ่งนำสัจบานอัน
 ประสิทธิ์ ด้วยการดำปอย่าง ยิ่ง ด้วยพระมนต์
 ดำหรับสาป.

เหวอ ตัจจปานกาด—
 ภูคตัม ทิวสทวเย

ครั้นเมื่อประชุมของวันทั้งสอง เป็นกาด
 ของสัจบาน ถึงพร้อมแล้ว ด้วยประ

ตั้งบศคตมท มนุสสันโท
บิหิ ปุญญาภิวัทธมนิ
สัพเพตติ ราชภฏานิ
ฐานันตราบรูปโต
คกกาเต ภคตทานาย
ภาเชติ ภคตมุตถิ.

การตั้งนี้ พระราชาผู้เป็นจอมมนุษย์
มีพระราชประสงค์ซึ่งอื่น ยังบุญให้เจริญ
ยิ่ง ทรงแจกซึ่งภัตตาหารแด่พระราชทรัพย์
เพื่อภคตทานในกาลนั้น แก่ข้าราชการทั้ง
หลาย อันพระราชาเอง แลวทั้งต้น
โดยสมควรแก่ฐานันตร.

วิญญา วิภคตมุตเทน
ภคตติ สัมปฏยาทคิ
อนิ โทมทานครตีมิ
ฐานันตริกภักชโว
मित บัญจสเดนาบี
สาคิเรเกน เกวเต
สัจจปานทิวเสตติ
โกชาเบติ มหิบบติ
บุญญาภิวัทธมยา เจว
อโถบี มังคทาย จ.

ในวันเป็นที่ตมกินน้ำสัจปาน ทั้งหลาย
พระราชาผู้พระเจ้าแผ่นดิน ยังภิกษุ
ผู้มีฐานันตร ในภายในพระมหานคร
รวมทั้งสิ้น อันนับแต่ แม่ศวย
ทำรอยกว่า ให้ฉันภัตตาหารอันตก
ค้างตั้งแต่ ศวยพระราชทรัพย์ที่พระ
องค์แจกแล้ว เพื่อความเจริญยิ่งของ
บุญศวยนั้น เทียว แม่อันึ่งเพื่อ ความ
เป็นมงคลศวย.

เขตต์ ทิวสฺ ทิวเสตติ
พหู ชนา สมากคา

ในวันทั้งหลายตมนี้ ชนทั้งหลาย
เป็นอันมาก ที่เกิดในพระราชวงษ์ศวย

ราชวงศ์กา ๑ ราช—
เสวกา สปริชชนา.

ที่เป็น ราชเสวก กับทั้ง บริชน ด้วย ได้
ประชุมกัน แล้ว.

เทศัมปชาปติ โยบี
ตัจจาปนบีโวปกา
ตัจจาปนายากัจฉนัตติ
อติถิติ ปริวาริตา.

แม้ปชาบดี ของ ชน ทั้งหลาย เหล่า นั้น ที่
เข้าไปถึง ซึ่งความเป็น ผู้ ต้มกิน น้ำ ต้จปาน
เป็น ผู้ อื่น หญิง ทั้งหลาย แวดล้อม มา
เพื่อ จะ ต้ม กิน น้ำ ต้จปาน.

เท ๑ สังคณียมานา
นารีโย ๑ นรามี ๑
คัสสหัสสสัมตคาบี
คโค วา อุตฺตริ ลียุ.

ก็ ชน ทั้งหลาย เหล่า นั้น ชื่อ ว่า นับ รวม
ด้วย กัน ทั้ง หญิง ทั้ง ชาย พึง เป็น คน มี ประ
มาณ ตาม หมัน หรือ ยิ่ง กว่า ตาม หมัน นั้น.

ภุคฺเตสุ ปน ภิกฺขุสุ
ฐานันตริกพรหมณา
สาปาสิตามิ กโรนติ
ตัจจาปนมิหิ สาทวี.

ก็ ครั้น เมื่อ ภิกษุ ทั้งหลาย นั้น แล้ว พราหมณ
ผู้ มี ฐานันตริ ทั้งหลาย มี ความ เออ เพื่อ
อยู่ใน น้ำ ต้จปาน ก็ กระทำ การ แข่ง
อย่าง ยิ่ง ด้วย มนต์ สำหรับ แข่ง น้ำ.

คิ ราชาบี สยัญญเญว
ตัจจาเนน อภิสัญญาคิ

แม้ พระราชา พระองค์ มี ความ เออ เพื่อ
ทรง ยก น้ำ ต้จปาน นั้น ขึ้น ด้วย สังข์ ทักขิ

ทุก ชณาวฏฐ์เตเชน
อกุชบน์ ไทจ สาทโร
โรวีตวา ๑ มหารตน—
มุทชกาโย มหคชกา.

ณาวฏฐ์เทยว และ ทรงถ้าง พระมหารัตน
ชามรงค์มีราคาใหญ่ แล้ว ทรง รค
พระองค์ ถง เทยว ด้วย น้ำ สัจปาน.

พราหมณา ๑ คเหตุวาน
ราชชคคากิกานบี
ดัพพานิ ราชสคคานี
โรวนเตคคานี สาทรา.

กั พราหมณ ทง หตาย เป็น ผู้ มีความ
เชอ เพอ ถอ เขา ราช สาทรา ทง หตาย
ทง ดัน แม มี พระชวรค ของ พระราชา
เป็น คณ ถง ถง แม โน นานัน.

วทนต์คา พรหมมนคเดบี
สัจจปาน กโรนคิ เค.

พราหมณทงหตายเหตานั้น กถาวแม
ซึ่งพรหมมนคทงหตาย กระทำน้ำสัจปาน
(น้ำเครื่องดื่มสำหรับกระทำ ซึ่งความ
สัจย).

คโค ราชกติกกา ๑
เสวกา ราชยคคากา
ยถาปสทช สันฐาท
สัจจปาน บิวนคิ ค.

ในตำบ้นั้น ราช ทรกถ และ เสวก
อน พระราชา ประกอบ แล้ว ทง หตาย ดิม
กิม น้ำ สัจปาน นั้น เพื่อ จะ ให้ คณ คัง
อย ด้วย ค ตาม พระ มนค อน ประสทช
แลว.

กาโต ศิวากินโว ทานี
 วุจฺเจเต อภิตกฺขิตโต
 ยथा ปฐุมภุคฺคัสส
 นภโกฏิกฺกราชินโน
 ชาตกาตสโม กาโต
 คัสสเสว อจฺจยัสส จ
 ตกฺกกาตสทิสโต กาโต
 บัคฺโต คิลิตฺตเสนิช
 เตสฺส ทิวสฺสึ กาเตสฺส
 ททาทิ เปตทกฺขณ.

เทวียาปี จ คัสสเสว
 อมรินฺทยนามิยา
 ชาตูปฺปถยกาเตหิ
 สฺมกาตทวเย ตถา.

ก็ กาด ชื่อ อภินว กาด ที่กำหนดไว้แล้ว
 จะกล่าว ฉบับนี้ เมื่อใด กาดเสมอ
 ด้วย กาดอัน ประสงค์ และ เตตฺเตจ สวรรคต
 ของ พระราชา ทรงพระนามนภโกฏิกกราช
 (พระพุทธยอดฟ้า) ซึ่ง เป็น พระราชาพระ
 องค์ก่อน ซึ่ง ถวายไป แล้ว พระองค์ นั้น
 นั้น เทียว กาด เช่น กับ ด้วย กาด
 นั้น ถึง แล้ว ใน กาดนี้ ด้วย สามารถ คิลิต
 พระองค์ ก็ ทรงถวาย เปตทกษณาทาน ใน
 กาด แม่ ทั้ง สอง นั้น.

ใน ประชุม ของ กาด ทั้ง สอง อัน เสมอ
 ด้วย กาด ประสงค์ และ กาด สวรรคต ก็
 แม่ ของ สัมเตจ พระนางเจ้า ทรง พระนาม
 พระอมรินทร ซึ่ง เป็น พระราช เทวี
 ของ พระราชาพระองค์ก่อน นั้น นั้น เทียว
 (พระองค์ ก็ ทรงถวาย เปตทกษณาทาน)
 เหมือน อย่าง นั้น.

บุญจัสพพังคเสตก—

คชินท์ตามิราชโน
 สัพพภูมินทคกัวยหยัสส
 มหาพโหวิปการโน
 อตตโน ปิตุภคัสส
 จิริ ทิวังคตัสสปี
 ชาตกาตัจจยักกาต—
 สมานมทิ ทินทวเย
 ทักชฌานนูปทานัง
 กโรติ วิปถัง พหัง

คัสเสว เทเวีย วัสส—

สหัสสินิวหายยปี
 อตตโน มาตภูตาย
 ทิวังคตายโต ปุเร
 ชาตกาตัจจยักกาต—
 สเม ทินทวเย ตถา.

ใน ประชุม ของ วัน ทั้ง สอง อัน เติม
 ด้วย กาด อัน ประสูติ แล้ว และ กาด อัน
 สวรรคต ของ สมเด็จพระเจ้าบุญจัสพพังค
 เสตกชินทรตามิราช สมเด็จพระเจ้า
 สัพพภูมินทคคราช (พระพุทธเลิศหล้า)
 ผู้มีอุปการะมากใหญ่ เปน พระราช
 บิดา ของ พระองค์ แม่เสด็จสวรรคต
 นาน แล้ว พระองค์ ก็ ทรง กระทำ
 ทักชฌานนูปทานกิจ เทียว ให้ ไพบูลย์
 เปน อัน มาก.

ใน ประชุม ของ วัน ทั้ง สอง อัน เติม
 ด้วย กาด อัน ประสูติ แล้ว และ กาด อัน
 สวรรคต ของ สมเด็จพระนางเจ้า แม่
 ทรงพระนาม พระพันวรรษา ซึ่ง เปน
 พระราชเทวี ของ สมเด็จพระเจ้า
 สัพพภูมินทคคราช พระองค์ นั้น นั้น
 เทียว ผู้เป็นพระราชมารดาของพระองค์
 ซึ่งเสด็จสวรรคตแล้วในกาลก่อนแต่กาดนี้

(พระองค์ ก็ ทรง กระทำ ทักษิณา นุปรทาน
กิจ) เหมือน อย่าง นั้น .

สยามเมเหตฺรหิ วจิตฺ—

พาหุสฺส ตักกัณฺโณ โค
สิโรนินฺนํ กัสสํ สามี
เชฏฐาธิปติราชิโน
ชาคัจฉยทิวสํ
สम्मํหิ ทิวสํทิวเย
คัสสํ ปกัปปนตถาย
อาทิสฺส เตหิ ทักขิณ.

ใน ประชุม ของ วัน ทั้ง สอง อัน เดิม
ด้วย วัน ประสูต และ วัน สวรรคต ของ
พระ ราชา ทรง พระ นาม พระ เจษฎา ชินติ
ซึ่ง มี พระ นาม ว่า สิโรนินนกราช
(พระ นัง เกตุ) โดย พระ นาม
เปไปมากอันชนชาวสยามทั้งหลายกล่าว
แล้วในกาลนี้ พระองค์ก็ทรงถวายทักษิ
ณาทานทรงพระราชอุทิศไปเพื่อประโยชน์
แก่ความเข้าใจสำเร็จแก่ พระราชา พระ
องค์ นั้น .

วิภคฺตา จ ยิเม กาด

ทสฺส กชคฺคํ วจิตฺตเว
อนุกกเมน เต ปักวา
ปรเมน โท มหิปติ
กคณฺณคํ ปเรกชิตวา
อโณปี กตเวทิต

ก็ กาด ทั้งหลาย ที่ จำแนก แล้ว นี้ เปน
ไปแล้ว สิบ ครั้ง พระราชาผู้พระเจ้า
แผ่นดิน ทรง พระนาม พระปรเมนทร
เมื่อ ถึง กาด ทั้งหลาย นั้น โดยลำดับแล้ว
ทรงกำหนด ซึ่งความที่แห่ง พระองค์ เปน
กคณฺณ บุคคล แม้นิ่ง ซึ่ง ความ ที่

มาตามันต์ฐานัญญ
สัมมเทว วิจิณฺคิย
ญาตังคณฺเณญฺจาบี
สัมมิตฺตวาน สํวทํ
ตํพพมารมณฺณํ กตฺวา
เทติ ทาเปติ ทกฺขณํ
อาทิสฺสํทิสฺสํ สัมมาว
พทํ ปุญฺญํ ปปวตฺตมยํ.

สัมโตะ วา อุกฺกิสฺส
ภิกฺขุสฺส ปกฺคเตสฺส วา
ปหตฺตํ ชชฺชโกชชํ จ
ปณฺตี จิวราทิกํ
สํวทํ ปติฏฺฐาเปติ
หิตปเทสฺสเจตฺตวา
อนิจฺจตาทิสฺสญฺญตฺตํ
สณฺนาติ สัมมเทสฺสนํ
กสิญฺญํ สกฺกาเรน
สณฺตํ ปเปติ ปโมทิตฺ.

แห่ง พระองค์ เปน กตเวท บุคคล และ
ทรง พระ ราช ดำริห์ ถึง การ อุปฐาก พระ
ราช มารดา และ พระ ราช บิดา โดย ชอบ
นั้น เทียว และ ทรง พิจารณา แม ซึ่ง
การ ดังเคราะห์ พระ ญาติ และ ทรง
กระทำพระอารมณ์ ทั้งสิ้น ให้ ดี ยังบุญ
เป็นอันมาก ให้ เจริญ ทรง ถวาย ซึ่ง ทักษ
ณาทาน ทรง พระ ราช อุทิศ เณภาวะ ไป โดย
ชอบนั้น เทียว.

พระองค์ มีความ เคารพ ทรง ตั้ง ชชช
โภชาหาร อัน พอ และ วัตถุทาน อัน
ประณีต มี จิวร เปน ต้น ไว้ ใน ภิกษุ
ทั้งหลาย อัน อุทิศ แล้ว แต่ สังฆ หรือ ใน
บุคคล ทรง สดับ พระธรรม เทศนา อัน
ประกอบ พรอม แล้ว ด้วย ตกษณ มีความ
ที่ แห่ง สังฆาร เปน สภาธรรม ไม่ เทียง
เปน ต้น ด้วย พระไทย อัน เข้า ไป เหน
ซึ่ง ประโยชน์ เกือก กุด พระองค์ บรรเทิง
พระไทย แล้ว ให้ ภิกษุ ผู้ กถาว ธรรม
อัน แล้ว ด้วย สกการะ.

ปัพพะเปตพดี เหนือ
ปัพพะเพ็ เคน ปุริโต.

แท้จริง ปัพพะเปตพดี นั้น แม้ ใน กาด
ก่อน พระองค์ ก็ ให้ เต็ม แล้ว.

ยทา จ อคัตโน ชาติ—
กาโต ปุสุมังคโต
คิลกเมน สัมปัตโต
บุญ โญบจินนาร โห.

ก็ เมื่อใด กาด เป็น พระชาติ ปุบัต ของ พระ
องค์ คือ กาด ประสงค์ เป็น มงคล ถึง
พร้อมแล้ว โดยดำทับของดี ควรจะเข้า
ไปตั้ง สัมบุญ.

อกปัพพะเพ็ วิญญูตย์—
บัตตกาตาว คาทิเต
กาเต เคน จิต ปุญญ
อุททิลลารกชเก มร.

ที่นั้น บุญอัน พระองค์ ทรง ตั้ง สัมแล้ว
ใน กาด เช่น นั้น แม้ ใน ก่อน แต่ กาด
อัน ถึงแล้ว ซึ่งความ เป็น วิญญูชน เทียว
ทรง พระราช อุทิศถึง เทพยตามูรรักษา ทง
หลาย.

สันตา เจ เต วิชานะยัย,
เตต พถ อโค สिया.

ถ้า เทพยตามูรรักษา ทง หลาย มี แล้ว เทพยตา
ผู้รักษา ทง หลาย นั้น พง รุ่ง แจง กาดัง ของ
เทพยตามูรรักษา ทง หลาย นั้น พง มี
เพราะ บุญ น.

อชานันเตตูปเยเตต
จิต ปุญญ สุตาวท.

ครั้น เมื่อ เทพยตา ทง หลาย เหล่า นั้น แม้
ไม่รู้ อยู่ บุญอัน ทรง ตั้ง สัมแล้ว ก็ เป็น
บุญ นำ มา ซึ่ง ความ ศุข.

นิจจ กตตัพพรบัต
ตโร ปุณฺณามุจฺจโย.

จิราจันณิ จ ตํ ปุณฺณํ
นาวตฺถุํ กทาจิปี.

รัชเช ปติฏฺฐิโต ตันโต
ญาณวา ชรณิสฺสโร
ภิชโยปี สัมปวัตเตติ
กาเต ตักกาดธาติเต
ปริจจาเคน ทานิสฺส
ชัมมสฺส สวเนน จ
กิตานํ ชิวปานานํ
วชา ปโมจเนน จ.

อารกํ จิตานันฺ เทวานํ
วตฺถุํ ฐา โหนฺติ เข มรु
ตัพเพลฺลํ ปามนฺสฺสํ

บุญนั้น ส้มควร อัน บุคคล พึงทำเป็น
นิตย ความตั้งสมบุญทั้งหลาย นำ
มาซึ่งความสุข.

ก็บุญนั้น อัน พระองค์ ทรงตั้งสมมา
นานแล้ว การตั้งสมบุญไม่เห็ดอดง
แม้ ในกาลบางครั้งเถย.

พระราชามุเป็นใหญ่ ในแผ่นดิน มี
พระญาณ พระองค์ ตั้งอยู่แล้ว
ในราชสมบัติ พระองค์ ยังกาล
ทั้งหลาย เช่นกับด้วยกาลนั้น ให้
เป็นไปพร้อมแม่ โดยยิ่ง ด้วยการ
บริจาคทาน และการ ทรงตั้งบ
ธรรม และการปล่อยสัตว์เป็น มี
สัตว์ อันชอ แล้ว ทงหลาย จาก
ความเป็นสัตว์ อัน บุคคล พึงฆ่า.

เทพยดาทั้งหลาย เหล่า ไตเด่า เป็น
ผู้ตั้ง อยู่ใน ที่ของ เทวดา ผู้ รักษาทง
หลาย พระองค์ มีความเอื้อเพื่อ

บัพติ เทศเว ต้าทริ.

พระราชทานเทียบ ซึ่ง ส่วนบุญ แก่
อมนุษย์ ทั้งหลาย ทั้งสิ้น .

อัครโน ๑ อธิฐฐาติ
อินทราย วิโมจณ
ตั้งตั้ง ต้าริคมนตรี จาบี
ตั้งพิพิไล อัครตริ.

อนึ่ง พระองค์ ทรง อธิฐฐาน ซึ่ง
ความ พ้นไป จาก อินทราย และ
ความ ถึงกับซึ่งความคู่กันแก่ พระองค์
ให้ ยิ่ง ๆ ด้วย ประการทั้งปวง.

ยทา มาฆนักษัตรเตน
ตั้งบัญญัติตา อาติ ปุณณมี
ยาทีล้าย มุณินท์ตั้งตั้ง
อังกิรตั้งตั้ง ตั้งตั้งโน
ตั้งวางน ตั้งนินปาโต
อโหติ จาตรังคิโก.

ตั้งตั้ง มพระ จันทร เต็มดวง ประ
กอบ พรอมแดง ด้วยมาฆนักษัตรฤกษ์
เช่นโต ตั้งตั้งเช่นนิน ของพระ
มุณินทร อังกิรดพระคำตั้งตา ได้ มี
แดงในกาลโต ความประชุมพรอม
ของพระตั้งวางนทั้งหลายชื่อว่าจาตรังค
ตั้งนินบาท ได้ มีแดงใน กาลนั้น.

ได้ ให้ทั่วซึ้งก โถ มาร —
ชิน โถกวินายโก
โวตั้งตั้งตั้ง อายตั้งตั้ง
ตั้งโต ปาวาดเจติเย

แท้จริง ตั้งตั้งตั้ง พระผู้มีพระภาคย์นั้น
พระองค์ มี พระวาจา ไม่เป็น คำตั้งของ
พระองค์ ชนะ มารแดง เป็นนายก
วิเศษ ของ โถก พระองค์ มีพระ

ททา ศัสสาบี กาสัสส
 อภิตกชตกาตโต
 จาตรังคสันนิปาโต
 อิติ โปราณวาทโต
 อายุสสา โรตัสซชน —
 กาโตติ สัตตคณายโต
 สัมบัสสตีวา นริน โทโส
 ปุพเพปยกาสิ ปุชน
 ที่ปุชเชติ ปุบิเษติ
 กุบัสมิ ปฏิมา ย
 สันฐโต ปน รัชชมहि
 กตยาณิ ชมมกั วต
 อเจตวา สัมปวัตเตติ
 อัญญเญ สมาทเปติ จ
 อนันโต นิเวสเน สาม
 ปุช กโรติ เจติเย
 ศบปวัตตททิกบิ
 ชมมิ กถิ สุนาติ วา
 กัสสมญจาบี วิหารมहि
 ปุชนกถาย เจติเย

สติ ปลง อายุ สัจจารณ ปาวาต เจตีย์
 พระราชาผู้ เป็นใหญ่กว่านรชน พระ
 องค์ ทรง ทราบ โดย กาด อันกำหนด
 แล้วของกาดแม่นั้นในกาดนั้น และ
 โดย วาท มีแล้วใน ก่อนว่า กาด
 เป็น ที่ประสม พระสงฆ์ ชื่อว่าจาตรังค
 สันนิบาตดังนี้ และโดยที่ ทรง
 ทราบ มา แต่ พระสัตร ว่า กาด เป็น ที่
 ปลงอายุสังขารดังนี้ แล้ว
 ทรงกระทำการบูชา ใน พระสถูปและ
 พระปฏิมา ด้วยเทียน และ รูปและ
 ดอกไม้ทั้งหลายแล้ว ในก่อน พระ
 องค์ ได้ดำรง อยู่แล้ว ในราชสมบัติ
 พระองค์ ก็ ไม่ตัดเสียด ซึ่ง ธรรมมิก
 วัตร อันงาม ทรง ประพฤติ ให้
 เป็นไป ด้วยดี และ ชักชวน ผู้อื่น
 ด้วย ทรง กระทำการ บูชาด้วย
 พระองค์ ในพระเจตีย์ ในภายใน
 พระนิเวศน์บ้าง ทรงสดับ ธรรม
 มิกถา แม้อื่น แลดังประวัตของพระผู้

ดักการ อภิหาเวติ
ภิกษุณี ปุชคามินี.

มีพระภคย์เจ้านั้นบ้าง และให้นำ
เครื่องดักการไป เณระแก่ภิกษุทั้ง
หลายผู้มีความใคร่ จะบูชาในพระ
เจดีย์เพื่อ พระประสงฆ์ จะบูชา
ในพระวิหาร บางแห่งบ้าง.

สมโย สรโท บัคโค
ยทา ฮาดี อคัพพสา
ยาทีเต สวารทิกเกน
อาพาเชน วิเหถิเต
ดัม พุทฺเธน ภิกฺขุ ทิสฺวา
ทยาตฺถเกน ตาทินา
ดัมบีโนนิตเตตานิ
มชฺชา สห ฉานิตํ
บญฺจิมานิ เกสฺสชานิ
อนุญญาทานิ สํยิตฺ
คทาบี กรุณาเวค —
ชนิตํ อนุชานนํ
อนุสฺสริตฺวา ดัมมัสฺส
มชฺชว เทติ กตฺถจิ

ดัมยชฺชอ สรท กาด ถึงแล้ว ยาทั้ง
หลายห้าอย่าง เหล่านี้ คือ เนยใส
เนยข้น นํ้ามัน นํ้าออย กับด้วยนํ้าผึ้ง
ที่พระดัมพทชเจ้าผู้ มีพระกรุณามาก
ผู้ มีพระคุณเช่นนั้น ทรงเห็นภิกษุ
ทั้งหลายเช่นโต อัน อาพาธ เกิด ใน
ดํารทกาด ด้วยสามารถอุตุเบียด
เบียดแล้ว ทรงพระอนุญาตแล้ว
เพื่อให้ชดกิน ได้ มีแล้วในกาด
โต พระราชาพระองค์ ทรงระงก
ถึง เหตุ ที่พระดัมมา ดัมพทชเจ้า
ทรงอนุญาตแล้ว อันเกิดแล้วด้วย
กำลัง พระกรุณา แม้ ในกาดนั้น
แล้ว มี พระประสงฆ์ จะยัง บุญอัน

ตเขตต์เต สัมปตฺถิธตฺต
บีหิ ปุณฺณธตฺต โชตนํ.

ดำเร็จต์แตง ในเขตรอนต์ให้ รุงเรอง
พระราชทาน น้าผง เทยว แก่
พระสงฆ์ ในวิหาร บางแห่ง.

อิจฺจาภินวกาถมฺหิ
ยุตฺตโต อภิตกฺขิต
สัมา กโรติ ปุณฺณานิ
นโยเชติ ปเวปี ๑
เอวาภิตกฺขิต กาเต
วิภตฺเต ทูธา อปี
ปพฺพมคฺคม โนกกมฺม
อฏฺฐาเปตฺวา ๑ สัมมิก
กถยานวตฺตกฺกจจว
ชิวาโม ทนารหิ
จินฺนํ โต อุตฺตปุณฺณานิ
ญาณสาธน โคจโร
ราชธมฺมํ ปวตฺเตติ
ปชาย หิตมานโส
ดาสนํ ๑ ฐฐุญฺจาปี
สัมาว ปรีโคปยํ

ตมเตจพระราชาทรงกระทำด้วย แม่
ยังผู้อื่น ทง หตายให้ประกอบ เนื่อง
นิจด้วย ซึ่งบุญทงหตายโดยชอบ
ในอภินวกาถ และ อภิตกฺขิตกาถ
โดยตมควร ด้วยประการดังนี้ พระ
องค์มี พระโคจรอนต์ดำเร็จต์แตงด้วย
พระญาณ ไม่ก้าวไปแต่ด้วยหน
ทางในก่อน ยังกถยานวตฺตกฺกจจอน
เปนไปโดยธรรม ควร ซึ่งความ
บรรเทิง ตาม ของ บัณฑิตยฺเทยว ให้
คฺงชน แตง ทรงตั้งตม อยู่ซึ่ง
บุญทงหตาย อนฺกล่าวแตง ในกาถ
อนฺ กำหนดแตง อนฺจำแนกแตง
แม่ โดย อย่างสอง นั้นเทยว พระ
องค์มี พระไทย (แตงวงหาแตงซึ่ง)
เปนประโยชน์แก่ประชาชน ทรงปก

ยธธา กิตติยา จามิ
คัตถ คัตถเว สยยติ.

ครอง รอบคอบ แม่ ชงพระดำดีนา
และ พระราช อาณาเขต โดยชอบ
เทียว ให้ราชธรรม เผลไป อยู่
อันบุคคลยอม ได้ ยิน ในที่ นั้น ๆ นั้น
เทียว แม่ ด้วย พระยศ และ เลียง
สรเวญ .

เขว ดูตทานิ ปุญญานิ
นิพท ขานติ ดูจจเว
เยตุ ดูตทานุสาเรน
นิยต โต โหติ ภูปติ
อนิพทขานิ ปุญญานิ
ยทา อับฐิตานิ ค
อเถตานิ นิปมาเทติ
นियโม โนปลัพภติ.

บุญทั้งหลายที่กล่าวมาแล้ว ด้วย ประ
การ ดังนี้ บัณฑิตย กถาว แล้ว
ว่านิพทช บุญ พระราชาผู้พระเจ้า
แผ่นดิน พระองค์ เป็นผู้ประกอบ
แล้วซึ่งอนิพทช บุญทั้ง หลาย โดยอัน
เปน ไป ตามบุญ อัน กถาว แล้ว ใน
กาด ทั้งหลาย ไรเล่า ก็ เมื่อใด
อนิพทชบุญ ทั้งหลายตั้ง ขึ้นแล้ว เมื่อ
นั้นอนิพทช บุญทั้งหลายนั้น ย่อม
สำเร็จไป ไม่ กำหนด กาดนิยมน.

ชินนกัน วิหาราน
ปฏิสังขรณ์ปี ๑

แม่การ ปฏิ สังขรณ์ พระ วิหาร เก่า
ด้วย การสร้างพระอารามใหม่ ใน

นโวจรัฐาบียรัฐาเนตฺ
 นวา รามาทิม่าปนํ
 ปฏิม่าเจจฺจ กุปานํ
 ปฏิสัขารมาปนํ
 คณฺหํ ตาภักถิกานญฺจ
 ฮาทิสฺส ยาจเน สฺก
 เตสฺส ยถิจฺฉิตฺ ภาณฺทปํ —
 ปทาเนนาคฺถธสาณฺ.

กุติกานํ ยถิสฺสตี
 มทานํ ทวณฺมาปน
 กุติสฺสตีรียา นวยานุปํ —
 ปทานํ ทกฺกชณฺนาย จ.

อิตฺติ วา เหวรฺรูปานิ
 ปุณฺญานํยานิจฺฉิยา นิปี

ที่อื่นให้ตั้งขึ้นใหม่ด้วย การ ปฏิ
 ตั้ง ขรณฺ หรือ สร้าง พระ ปฏิม่า และ
 พระ เจตีย์ และพระ สตุปด้วย ครั้น
 เมื่อ ความ วิงวอนก็ของชนทั้งหลาย
 ผู้ มีความ ต้องการ ด้วยตาภเฉภาะซึ่ง
 การ ปฏิตั้ง ขรณฺ พระ วิหาร เก้าเปน
 ต้นนั้น ๆ มีอยู่ ก็ให้สำเร็จ
 ประโยชน์ แก่ชนทั้งหลาย เหล่า นั้น
 ด้วยพระราชทาน ภัณฑะตาม
 บวรภาพา.

การ พระ ราช ทาน ทักษิณาทาน เปน
 ไปตาม ตระกูล และ ความ เปน
 อิศระไน การ เมาศพ ของ บุคคล ผู้มี
 ตระกูล และ มียศ ทั้ง หลาย อัน ตาย
 แดวด้วย.

พระราชาผู้เปนใหญ่ในสยาม พระ
 องค์ยังบุญ ทั้งหลาย มีความเปน

ด้ายามิสต์โร ปุพพิธมนิ
ปุเรติ อุตฺตริปิ วา.

อย่างนี้ เป็นรูป แม้น บกคต ไม่
ใดดังส้มแดง ย่อม ให้เต็มเต็มอ
กอน หรือยิ่งกว่ากอนบาง ด้วยประ
การ ดึงนี้.

อิจฺเจว คุตฺตปุณฺณานิ
นิจฺจยานิ จ
ตฺถิณิ ราชกิจฺเจตุ
อฺยฺยญฺชํ จ มหายโต
ปชานุวักขณตถิ จ
วิจฺฉินิ อชฺชการณิ
ชฺมเมน เมตฺถิ เนติ
ชฺมมราชาว ตาถนนิ
คิฏฺฐุนิ โติ ด้ายามราชุนิ
สฺมึมา ชฺมเม ตคารโว.

พระ ราชาผู้มพระยศใหญ่ พระ
องค์ส่งสมออยู่ซึ่ง บุญทั้งหลาย อัน
กล่าวแล้ว อย่างนี้ ด้วยประการ
ดั่งนทวย ซึ่งนัจยบุญและ อนิจยบุญ
ทั้งหลายด้วย อนึ่งทรงชวนชวายอญ
ในราชกิจทั้งหลาย แด่ดวงหาอยู่ซึ่ง
เหตุอันนำมาซึ่งความ คุช เพื่อ
อันรักษาเมือง ๆ ซึ่งประสาชน พระ
องค์มีความเคารพในธรรมของพระ
ราชา ชาวสยามทั้ง หลาย ตั้งอยู่โดย
ชอบนำไปซึ่งแผ่นดินโดยธรรม ดจ
พระธรรม ราชานำไป ซึ่งคำ สึง ล้อม
โดยธรรม.

อิจฺเจวรูปิ วิจิธิปิ ปุณฺณญิ
โลวักคิกิ ทานมุชบปัสสทจ

บุญอันเลิศดีเท่าไรทั่วแล้วด้วยอบาย
ของทาน แม่มมจรคาง ๆ มีอย่างนี้

ดีเดณ เจยัย ยทิ ภาวนาย
นิจจบี กาดิ จร โณปโยคัย
อคคณปวศถิ สมนเปกัจจมาโน
หัญฐุมปหัญ โฐ ปรมเนทราชา
กาตานุภาถัง นิธัมมการิ
อธธัสาทสา โท ปกโรติ สัพพิ.

เปนรูปด้วย ประการ ดั่งนี้ พระ
ราชาทรง พระนามพระปรเมนทรพระ
องค์ รื่นเริง แดว และ รื่นเริง ทัว
แดว ทรงตั้งสม อยู่ด้วยศีล อนึ่ง
เขาไปประกอบอยู่ในความประพฤติ
ด้วยภาวนา แม้ ตั้งกาดเป็นนิจ
พระองค์เพ่งอยู่เสมอซึ่งประ โยน์ตน
และผู้อื่น มีปรกติใคร่ตรวจแคว
จึงกระทำ มีพระอธัสาเกิดแดว กระ
ทำ ซึ่ง ราชกิจทั้งปวง ตั้งกาด เปนไป
ตามกาด.

มัญญาม สัพพิมหินราวต ยธัม
โน วิชชเตวานุกคิ กโรนุ โท
เงฐฐิสธ รัญ โณ วิชเช อิมธัม
อัญ โณ ปเทธิสธรรราชธัญ โฐ.

เราทั้งหลายสำคัญอยู่ว่า ในที่อยู่
ของ นรชนทั้งสิ้น พระราชาผู้
ประเดริฐเป็นอิศรในประเทศ พระ
องค์อื่น ซึ่งจะ กระทำตามคติของ
พระราชาผู้ประเดริฐ ในแคว้นแคว้น
นี้ไม่มีเทียบ.

ปัญญัมภิกคิ ปรักคตยนิตา
ธัมมามันทเทวธิสธ มยิ ยคคิตา

เราทั้งหลาย ผู้มีคนดำรวมแคว
ผู้สืบต่อ ตาม ความ เป็นจริง มี

ตั้งจามุสนัชา อธิกัจจวาทิ
คนแถม วิตถารสีโลกวากยิ.

เถรานเถรา ปน วาจยิตวา
ทฐฐฐฐฐฐฐฐฐฐ อิมิ ลีโลกิ
อิตถ นิลมเมว วิจันตยันทา
ญตวานุโมทนต์ุ ปถันนัจตทา
โลคคิ ชยิ อายวิวัตตมณญจ
จณณบปวทตมि สุตตังคคตญจ
กิตติบปทิ โภคพตัจจยญจ
อาโรคยิ อิตตริยิ สิริญจ
ปาเปนต์ุ ฐบตต นริตตริตต
เปมि วิภาเวนต์ุ ตเมตคจิตตา
วทตมณฺฑุ ภาคิ ชรณิตตริมท
ตมมาภิวาเทนต์ุ อเปกชวณิ โท.

อันกล่าวเป็น หมุกัน สรรเสริญ
อยู่ซึ่ง พระเกียรติคุณ ในการ
บุญ ของ พระราชา ตั้ง เทวดาผู้เป็น
ใหญ่ในสยาม ย่อมผูกซึ่ง ถ้อย
คำอันบุคคลพึง กล่าว เป็นดีโลก โดย
พิศดาร.

ก็พระเถรานเถรทั้งหลาย แม้เป็น
ผู้ตั้ง อยู่แล้วในที่ไกล ไต่อ่าน
ดีโลกนี้แล้ว เมื่อใคร่ตรวจ
พิจารณา ทราบ เนื้อความแล้ว จง
เป็น ผู้มีจิตร เต็มใจได้บรร เทิง ตาม
จง ยัง พระราชาให้ ถึง ความ สดุดีดี
และ ความ ชนะ และ ความ เจริญอายุ
และ ความ เจริญวรรณ และ ความ
ถึง พรหมซึ่ง ความ สุข และ ความ
ถึง ซึ่ง ความ สรรเสริญ และ ความ
เพิ่ม ภูตด้วยกำลัง โภคทรัพย์ และ
ความ เป็น ผู้ ไม่มีโรค และ ความ
เป็น ผู้ มี อิศระ และ ศิริ จง เป็น ผู้

มีจิตร ประกอบด้วยเมตตาดี ยัง
ความรักให้เจริญพิเศษแก่พระราช
ผู้พระเจ้าแผ่นดิน ผู้ใหญ่กว่า
นรชน จึงยังพระราชให้เจริญ
เป็นผู้เพ่ง อยู่ซึ่งความ รักดีในพระ
ราชาผู้ใหญ่ในแผ่นดิน จึง
อภิวัตโดยชอบ.

เตนากิจาเทน กเตน ตัมมา
เถเรหิ จัญญเญหิ วิเทสึเกหิ
ถันรูตเต เต โส มนุทายกัโค
ตวัทตมาโน จิรทิมกานันติ.

พระราชพระองค์นั้น เป็นนายกเลิศ
ของมนุษย์ ทรงพระเจริญตั้งอยู่
ด้วยศีลน กาดนาน ด้วยอภิวัต
นั้น อันพระเถรทั้งหลายด้วย อัน
ชนผู้อยู่ต่างประเทศทั้ง หลาย ด้วย
กระทำโดยชอบ แล้ว ด้วย ประการ
ดังนี้แล.

มกุฏราชนีพนธ์ —
สิทธินาเมน เม สยาม —
วัชเส รตนโกสินท์เท
อุตภาคมเก มาเส

คาถาย นิฐฐิตตคคา
ภาสาย ปรีวัตคิตา
ตักตวัธำธิเก ตเต
นิฐฐำ บัญจมนกุ่มเห

ปาพิษา เยน นามักดา
อัมปบุญญ์ดีต เม นาโถ

ถ่านี่ วิปริตคนกา
สิโรปรารุตปารมี.

พระคาถาพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ฉบับแต่เพียงเท่านี้ ข้าพระพุทธฯ นายสิทธิ์ปรีชญ์เป็นผู้แปล โดย
สยามภาษา เดิมแต่ในวันอังคารที่ห้าเดือนพฤษภาคม รัตนโกสินทร
ศก ๑๒๓๗ ถ้อยคำที่แปลนั้น แม้วิปริตบกพร่องไม่ถูกต้องตามภาษา
บาลีประการใด ขอพระบารมีปกเกล้าฯ เป็นที่พึ่งแก่ข้าพระพุทธฯ
ผู้มีสติแต่บุญญาน้อย.

ควรมิควร แต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ข้าพระพุทธฯ หลวงญาณวิจิตร

กัณฑ์ปลงยตตากศตเศต

สมเด็จพระสังฆราช วัดราชประดิษฐ ทรง แต่ง มี พระราชนิพนธ์
ในรัชกาลที่ ๔ ว่าด้วยกรรมในพระพุทธศาสนาเป็นคาถา แต่สมเด็จพระ

พระสังฆราช ทรง แปลไว้ คตออก

๐ นมัสสกุ สุกตัสส ๑ อธิ ตถาคโต โถเก อุบฺบันโน อรหํ สัมมา
สัมพุทฺโธ ธัมเม จ เทสํโต นียฺยานิโก อุปสํมิโก ปรินิพฺพานิโก สัม
โพชคามี สุกตบิเวทิตฺติ ๑

๐ บัดนี้ จะ กล่าว ถึง กรรมวินัย ศาสนาคำสั่งสอนที่ชอบ อันบังเกิด
แต่พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นพระบรมศาสดา ควรเป็นที่
นับถือเป็นที่พึ่งแล้ว ปฏิบัติตาม ให้สำเร็จ สัมบัติมนุษย์ สัมบัติสวรรค์
สัมบัตินฤพาน แก่สัตว์โลกได้จริง ๆ ด้วยในโลกนี้ พระตถาคตเจ้าซึ่ง
เป็นพระอรหันต์สิ้น ตาน บริสุทธิ์ สิ้น ความชั่วในกาย วาจาใจทั้งปวง
พระองค์เป็น สัมมาสัมพุทฺโธ ครดิรู้ชอบด้วยพระองค์แล้ว ได้
บังเกิด ชนแล้ว เป็น จักขุ ดวงตาของสัตว์โลก พระตถาคตอรหันต์
สัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ได้ทรง แสดง กรรมที่ชอบไว้แล้ว กรรมที่
พระตถาคตอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรง แสดง นั้น เป็น สว่างซาโต

พระ องค์ ผู้ ก้าว ไต่ ก้าว ตี แลว ก้าว ชอบ แลว เปน ไป เพื่อ จะ นำ ราก
 โทศ โมห เหต่า กิเลส บาป ธรรม เด็ด ให้ สิ้น สูญ ได้ จริง นำ ผู้ ปฏิบัติ ตาม
 ออก ไป เพื่อ จะ ให้ สิ้น ทุกข์ ใน สงสาร โดย ชอบ จริง เปน ไป เพื่อ จะ ให้
 กิเลส เครื่อง เว้า ร้อน กระทบ กระทบ จิตร สงบ ร่า บั ได้ จริง เปน ไป เพื่อ
 จะ ให้ กิเลส ราก โทศ โมห แล กอง ทุกข์ เกิด แก่ ตาย ตับ เด็ด ได้ โดย รอบ
 จริง ธรรม นั้น ไป ยัง ความ ตรี สรู้ ชอบ ให้ ผู้ ปฏิบัติ ตาม บัน ดึง บัญญา ที่
 ตรี สรู้ ชอบ ให้ เต็ม หาย คต ยาคิน คิน จาก หดับ คือ กิเลส ได้ จริง
 ธรรม นั้น พระ ศกาคค เจ้า ผู้ ไป ตี ได้ บัน ดึง พิเศษ แลว ท่าน ได้
 ประกาศ สอน สักว เพื่อ จะ ให้ ได้ ปฏิบัติ บัน ดึง พิเศษ ให้ ประจักษ์ ด้วย
 ตน เอง ๗ พระ ธรรม นั้น เปน ธรรม อัน ดี อัน ชอบ จริง นำ ท่าน ผู้ ได้
 ปฏิบัติ ดำ เนียร ประพฤติ ตาม ถ่วง พัน สงสาร ทุกข์ ไต่ จน ผู้ ปฏิบัติ ได้ หยั่ง
 รู้ ตน ว่า พัน แลว จริง ตั้ง พระ องค์ ตรี สรู้ สักว ๗ ธรรม ที่ พระ ศกาคค
 อรหันต์ สัมมา สัม พุทธ เจ้า ทรง แล ดง นั้น เปน อัศจรรย์ มี ปาฏิหาริย์
 ควร แก่ บัญญา ของ วิญญู ชน จะ ตรึก ตาม ไม่ เปน ของ ถวง สักว โลก ให้
 พิศวง เตย ๗ เมื่อ ธรรม วินัย เปน ของ พระ สัมมา สัม พุทธ เจ้า ก้าว ด้วย ตี
 อย่าง นั แลว ครั้น ท่าน ผู้ ทรง จำ ผู้ นับถือ ได้ เต่า เรียน จำ ทรง ท้อง ส่าช ยาย
 นำ ค่อ ๆ มา นาน เหมือน ใน กาด บัด นี้ แลว ยาก ทุก อย่าง ไป ๗
 สักว อื่น ส่าส นาน อื่น จง ยก ไว้ ว่า แต่ ใน ธรรม วินัย ส่าส นาน พระ โคตม
 สัมมา สัม พุทธ เจ้า ที่ เปน ส่าส นาน ไหญ่ นี้ จะ ยก ขึ้น ๗ แล ดง ให้ เห็น จริง
 ยาก นั หตาย ประการ ด้วย ว่า ธรรม วินัย ส่าส นาน ผู้ นับถือ นำ ค่อ ๆ

บังคม นิ่งสนิทควรแล้ว กราบทูลถามว่า โทณโชนิกันต์เตเหตุ โทณัจจโย
 เยนปัพเพ อธิปัตวานิเจวสิกขาปทานิอเหตุ พุทธราชาภิกขุ อัญญาายสัณ
 ฐิทัต ๑ ข้าแต่ พระผู้มี พระภาคย์ เหตุ บัจจย อะไร หนอ ด้วย แต่
 กอน สิกขา บท ทั้ง หตาย น้อย แต่ ภิกษุ ทั้ง หตาย มาก หนัก ได้ตั้ง อยู่ใน
 อัญญา คุณ พระ อรหัตตผล โทณนิกันต์เตเหตุ โทณัจจโย เยนเนตริ
 พุทธราชาภิกขุ อธิปัตวานิเจวสิกขาปทานิ อธิปัตวานิเจวสิกขาปทานิ ๑ ข้าแต่
 พระผู้มี พระภาคย์ เหตุ บัจจย อะไร เถา บัดนี้ ทั้ง สิกขา บท ก็ มาก หนัก
 แต่ ภิกษุ ทั้ง หตาย น้อย หนัก ได้ตั้ง อยู่ใน อัญญา คุณ อรหัตตผล ฐิทัต
 ถึง จบ พรหม จรรย์ ๑ เมื่อ แต่ กาด กอน สิกขา บท พุทธ บัญญัติ ได้ มี
 น้อย หนัก ผู้ปฏิบัติ ได้ ปฏิบัติ ยัง ไม่ ถึง ที่ เต็ม ตาม ภูมิ ปฏิบัติ ควร ที่
 ผู้ตั้ง อยู่ใน อัญญา คุณ ดำ เริ่จ พระ อรหัต จะ มี น้อย องค์ เมื่อ สิกขา
 บท พุทธ บัญญัติ มี มาก แล้ว ผู้ปฏิบัติ ได้ ปฏิบัติ เต็ม ตาม สิกขา บท ควร
 ที่ ผู้ตั้ง อยู่ใน อัญญา คุณ อรหัตตผล จะ มี มาก องค์ อย่าง นี้ จึง จะ
 ชอบ ขอ นไม่ เปน เช่น นั้น เมื่อ สิกขา บท มี น้อย ภิกษุ ได้ ตั้ง อยู่ใน
 พระ อรหัต มาก หนัก ครั้น สิกขา บท มี มาก หนัก ภิกษุ ได้ ตั้ง อยู่ใน พระ
 อรหัตตผล น้อย น้อย ไป เถา อะไร เปน เหตุ อะไร เปน บัจจย เถา จึง
 เปน อย่าง นี้ ๑ เมื่อ พระ มหา กัสสป เถร กราบ ทูลถาม ถึง เหตุ บัจจย
 ๑ สมนต์จ พระผู้มี พระภาคย์ จึง ครดิว่า เอวญเฑกัถัสสปโหติ สัพเพต
 หาย มา เณต สัทธมเมอนัตถายมาเน ตูกร กัสสป เมื่อ ตั้ง ทั้ง ปาง

เลื่อมลง อยู่ เมื่อ สัตว์ ธรรมอันตรธาน ลง ข้อนี้ เป็น อย่าง นี้ นี้ แด่ ตั้ง
 กัดสัปกถาว เมื่อ เลื่อมลงทุกสิ่ง สัตว์ ธรรมอันตรธาน ลง ดีกขาบททั้งหลาย
 ก็ มี มาก ชน มาก ชน ภิกษุ ทั้ง หลาย น้อย นก ย่อม ตั้ง อยู่ใน ฉัญญา
 คุณ อรหัตตผล เมื่อ เลื่อม ทุก อย่าง แด่ สัตว์ ธรรมอันตรธาน อยู่ แด่
 ธรรม ทั้ง หลาย เป็น ที่ ตั้ง แห่ง อาสว ก็ บัง เกิด ปรากฎ ชน ใน สังฆ
 หมู่ ผู้ ปฏิบัติ พระ ศลาศค เจ้า กิ ทรง บัญญัติ ดีกขา บท ลง เพื่อ จะ
 กำจัด ธรรม ที่ ตั้ง แห่ง อาสว เหล่า นั้น เดี่ยว ที่ นั้น ดีกขา บท ทั้ง หลาย ก็
 มาก ชน มาก ชน ตาม ลำดับ ภิกษุ ทั้ง หลาย ผู้ จะ ตั้ง อยู่ใน พระ อรหัต
 ก็ น้อย ไป น้อย ไป ๗ เมื่อ พระองค์ ตรัส รับ พระ มหา กัดสัปกถา นั้น แด่
 จึง ตรัส ว่า นตาว กัดสัปกถา ธรรม มัสส อันตรธาน โหติ ยาวน สัทธมม ปฏีรูป กิ
 โโต เกอ บบ ชชติ ตูกร กัดสัปก สัทธรรม ปฏีรูป สิ่ง ที่ ใช้ สัทธรรม แต่
 คต้าย กับ สัทธรรม ยัง ไม่ บัง เกิด ขึ้น ใน โลก เพียง ไต สัทธรรม ที่ ชอบ
 ก็ ยัง ไม่ อันตรธาน เลื่อม สูญ เพียง นั้น ก่อน ยโคจ โข กัดสัปก สัทธมม
 ปฏีรูป กิ โโต เกอ บบ ชชติ อถ สัทธมม สัส อันตรธาน โหติ ตูกร กัดสัปก
 ค่อ เมื่อ ไต สัทธรรม ปฏีรูป สิ่ง ที่ ใช้ สัทธรรม แต่ คต้าย กับ สัทธรรม
 บัง เกิด ขึ้น ใน โลก เมื่อ นั้น สัทธรรม ที่ ชอบ จึง อันตรธาน เลื่อม สูญ ๗
 เสย ยถา บิ กัดสัปก นตาว ชาต รุ บบ สัส อันตรธาน โหติ ยาวน ชาต รุ บบ สัส ปฏี
 รูป กิ โโต เกอ บบ ชชติ ตูกร กัดสัปก เปรียบ เหมือน เมื่อ ของ ที่ ใช้ ทอง คำ
 แต่ คต้าย ๗ กับ ทอง คำ ยัง ไม่ บัง เกิด ขึ้น ใน โลก เพียง ไต ความ ที่
 ทอง คำ จะ อันตรธาน จะ เลื่อม สูญ ไป ก็ ยัง ไม่ มี เพียง นั้น ก่อน ยโคจ โข

กัดสัปปชาตรูปปฏิรูปกัโถเกอบบัพชชติ อถชาตรูปัดสัอนัทรชานัโหติ   ต่อเมื่อ
 โถ ของ ที่ใช้ ทอง คำ   แต่ คล้าย กับ ทอง คำ บัง เกิด ขึ้น ใน โลก   ความ
 ที่ ทอง คำ จะ อันตรชาน จะ เลื่อม สุกูญ   ก็ ย่อม มี เมื่อ นั้น ขอ นั ฌนั โถ
 เอวเมว โช กัดสัปป   ตูกร กัดสัปป   สัทธรรม ปฏิรูป ของ ที่ คล้าย กับ สัทธรรม
 ยัง ไม่ บัง เกิด ขึ้น ใน โลก เพียง โถ   ความ ที่ สัทธรรม จะ อันตรชาน จะ เลื่อม
 สุกูญไป   ก็ ยัง ไม่ มี เพียง นั้น ก่อน   ต่อเมื่อ โถ สัทธรรม ปฏิรูป   บัง เกิด
 ขึ้น ใน โลก   ความ ที่ สัทธรรม จะ อันตรชาน จะ เลื่อม สุกูญไป   ก็ มี เมื่อ นั้น
 มีอุปไมย ฌนั นั้น ๆ น โช กัดสัปป ปกวิชชา สัทธรรมมี อันตรชานะปติ   ตูกร กัดสัปป
 ปกวิชชา ก็ ไม่ ให้ สัทธรรม อันตรชาน ได้   อาโปธาตุ   เตโชธาตุ   วาโยธาตุ
 ก็ ไม่ ให้ สัทธรรม อันตรชาน ได้   ธาตุ ทั้ง ดี   คือ ดิน น้ำ ไฟ ดม   ไม่ มา
 ทำ สัทธรรม ให้ อันตรชาน   ให้ เลื่อม สุกูญ ได้   อถ โชอิเชวเตอบบัพชชนัติ
 โมฆปริธ่า   โดย ที่ แท้ นั้น   โมฆบุรุษ เหล่า ที่ จะ ทำ สัทธรรม ให้ อันตรชาน
 ให้ เลื่อม สุกูญ   บัง เกิด ขึ้น ใน ที่ นี้ เอง   โมฆบุรุษ เกิด ขึ้น ใน ธรรม วินัย นั้น
 นี้ แหตะ   ทำให้ สัทธรรม อันตรชาน เลื่อม สุกูญไป   เสยัถาปี กัดสัปปนาวา
 อาทิกเนวโอบีดาวติ   น โช กัดสัปป   เอว สัทธรรมมี สั สั อันตรชานัโหติ   ตูกร
 กัดสัปป   เหมือน นั้น หนึ่ง เรือ เมื่อ จะ ถ่ม   ย่อม ถ่ม ลง ด้วย จิการ แต่ ต้น แต่
 แกรวด เร็ว ที่ เตียว ฌนั โถ   อัน ความ ที่ สัท ธรรม จะ อันตรชาน   จะ
 เลื่อม สุกูญไป   จะ มี รวด เร็ว ฌนั นั้น ไม่ มี   อัน ความ ที่ สัท ธรรม จะ
 อันตรชาน   จะ เลื่อม สุกูญไป   รวด เร็ว ดัง เรือ ถ่ม นั้น ไม่ มี   ค่อย ๆ
 อันตรชาน   ค่อย ๆ เลื่อม สุกูญไป   ไม่ ให้ ผู้ นบ ถั อรุ ว่า อันตรชาน เลื่อม

บุญ ตั้งขึ้น ขอซึ่งว่า หมู่คน โหมขบรุษใน ธรรมวินัย นเอง หมู่คน
ผู้นำ สัทธรรม มา นั้น แด ก่อให้ สัทธรรม ปฏิรูป เกิดขึ้น เกิดขึ้น ทำ สัท
ธรรมให้ อัครธาน ให้ เสื่อม สูญ ทรุก โทรมไป ตั้ง นั้น น พระผู้มี พระภาคย์
ได้ ตรัส ภาสิต แก่ พระ มหา กัสสปเถร มี เนื้อ ความ ดัง กล่าว มา ฉนี้

๐ แด พระ ธรรม วินัย คำ ตั้ง สอน ของ พระ สัมมา สัม พุทธเจ้า นี้

เป็น ธรรม ที่ พระ คำ สวดา กล่าว ตกกล่าวชอบ เป็น อุบาย ทาง ว่าง บก เสด ให้
สัตว์ ผู้ ปฏิบัติ สัน ทุกข์ ใน สังสาร ได้ จริง แต่ เพราะ นำ มา นาน
มี ภาส กำหนด ๒๓๙๗ ปี ฉนี้ แล (ปี ใน ที่ นี้ ตาม ฉบับ เดิม จะ เป็น
ปี เมื่อ แด่ง หนึ่ง สอน นี้ หรือ แด่ง ก่อน นี้ เป็น ปี เมื่อ จาน หนึ่ง สอน นี้
ฉบับ นี้ ก็ ไม่ ทราบ ชัด) สัทธรรม ปฏิรูป สิ่ง ที่ ใช้ สัทธรรม แต่ คถ่าย กับ
สัทธรรม เกิด มี ขึ้น มาก พอก เข้า ๆ โดย ดำ ด้บ ค่อ ๆ มา จน
หมู่คน ที่ เกิด ภายหลัง ๆ แม้ มี บัญญา อยู่ ก็ ยาก ที่ จะ เดือก จะ คัด ให้ คง
แต่ สัทธรรม ได้ ครัน เป็น เช่น นี้ แล คน มี บัญญา ควร ตรึก อยู่ แต่
หา ตรึก ให้ เขียด ไม่ ก็ มก หมึน ใจ เสีย ว่า ขอ นั้น ก็ ไม่ น่า เชื่อ ขอ นั้น
ก็ ไม่ น่า เชื่อ เพราะ ขัด กับ ขอ น ขอ น ตั้ง น แล ก็ เพิกเฉย เเลย ละเลย
ไม่ ไล่ ใจ เขา เป็น อารมณ โดย ที่ แท้ นั้น พระ สวดา นา สุตวินัย คำ ตั้ง สอน
พระ สัมมา สัม พุทธเจ้า ซึ่ง เป็น พระ บรม คำ สวดา นั้น เป็น ปาวจน คำ
ตั้ง สอน เป็น ประธาน เป็น อุบาย ที่ จะ นำ สัตว์ ออกจาก สังสาร ทุกข์ ได้
จริง เป็น วิ ไลย แก่ บัญญา ของ นักปราชญ์ ผู้ พิจารณา ตรึก อยู่ เพราะ

ณัน พระพุทธเจ้า สำนวนิก บัณ จิตย พหุสตร สุตพุทธ มหา ปฏิภาณบรุษ
 รัตน ท่าน จึงได้ ทรง พระนิพนธ์ พระคาถา แลคง ความ เต็มใจ สรรเสริญ
 พระ ขรรณวินัย สุกตสำนวนนั้นไว้ว่า

๐ อิติ ปาวจนํ สักก,
 โถเกกุกตมตาทิโน
 ทยาญา โณชปณฺณสฺส
 ชัมเม วิภชชวาทีโน

คำตั้งสอน เป็นประธาน อันนี้ ของพระ
 คำดำ ซึ่ง มี พระเหตุที่ยั่งยืนไม่ ห้วนไหว
 ด้วย โลกธรรม เป็นวิสุทธ ชันชันทาน
 อุดมเอกใน โลกย์ มีพระสันดาน เต็มแล้ว
 ด้วย หวัง คือ พระกรุณา แลพระญาณ ทรง
 แจกธรรม ทั้งหลาย ออกกถ่าว

โอบายิกิ สุตตาทิ—
 สังกหิ อมตาวหิ
 ทุกขนิยยานนิพพาน—
 ทวารภูติ อนิทธิ

คำตั้งสอน เป็นประธานนั้น เป็นไปโดย
 อุบายท่าน สงเคราะห์ ด้วยสักขาทั้งสาม คือ
 ศีลสมาธิปัญญา นำมา ซึ่ง พระนฤพาน
 เป็นธรรมอันไม่ตาย เป็นประตูแห่งพระ
 นฤพาน เครื่อง ออกไป จาก ดั่ง ด่าน ทุกข์
 เป็นของจริงแท้ ไม่ใช่สิ่ง ที่อ้างว่า ท่านว่า
 มาอย่างนั้นอย่างนี้ ดั่งนี้เคย

อาณานิหารสภาวะ—

เทศนาที สุตเตสตี

ปัจฉิมมาชนตาภต—

สัจจทาน์ สุตตะวาท์

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่ง เป็น พระบรม
ศาสดานั้น ได้ทรงแสดงด้วยดีแล้ว

ด้วยเทศนาทั้งสามประการคืออาณานิหาร
แสดงโดยเป็นอาณานิหาร ส่วนพระวินัย

บัญญัติ ๑ โวหารเทศนา แสดงโดย

โวหาร ผ่อน ตามอัชฌาไศรย ผู้จะเข้าใจจะ

ตรัสรู้ ส่วนพระสูตร ๑ สภาวเทศนา

แสดงโดยสภาพความเป็นจริง แห่งกรรม

นั้น ๆ ส่วนอภิธรรม ๑ เป็น สามเทศนา

นั้น คำสั่งสอน เป็นประธานนั้น

นำมาซึ่งประโยชน์ที่ดีทั้งสาม แก่สัตว์

ทั้งหลาย ซึ่งเป็นประชุมชน เกิด

ณภายหลัง ๆ อาจจะได้ตรองตามด้วย

ปัญญา ให้เห็นว่าคำสั่งสอน

ที่ชอบจริงได้

สัมมาญาณ ปติญฐา

โหติเยว อสสิหรา

เป็นที่พึงของสัตว์ทั้งหลาย โดยเหตุ

โดยอุบายที่ชอบ ไม่เป็นศาสนาอื่น

กดอนแกลง หาเป็นวีรเว้งชาติ ๆ วิชา ๆ
ไม่คิดไม่ตอกกัน นั้นไม่ ไม่เป็นลำดับ
ที่ผู้มบญญา จะคิดกัน รือแย้ง นำออก
เสีย ว่าไม่ชอบนั้นเลย

ก็แต่พระธรรมวินัย คำสั่งสอนเป็นประธาน
นั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคย์ บรม
ดาสดาเจ้า ปรีณิพพานแล้วไม่ช้า พระเถร
เจ้า ทงหลาย ผู้ พุทธชาน พุทธสาวก ได้ตรัสรู้
ตามพระพุทชเจ้า มีพระมหากัสสปเถรเจ้า
เป็นต้น ซึ่ง สังฆ ทั้ง ปวง สมนุติแล้ว
ท่านได้ปรกพร้อมกัน ตั้งคายนาย รวบรวม
เข้าแล้ว โดย ย่อแต่กาล ครั้งแรก
เป็นต้นเดิมนั้น

คณฺเฑจ คตมํ ภคเวตี
อจิรํ ปรีณิพพุเต
พุทธานุพุทชภูเตหิ
กัสสปาทหิ อาทโต
สัพพสัมมัสมํ เตหิ
สุตังคตํ สมาสโต

เป็นปาฐบทบาฬี มีเนื้อความไม่มีที่ตัด
ควรจะจำทรงท่องบ่น ด้วยง่าย

อนันตคตปาฐุภคตํ
สฺเชน ชารณารหํ

ท่านผู้เป็น อาจารย์ก่อน ๆ ผู้ประเด็รัฐ
ทงหลาย ได้นำมาแล้ว โดยลำดับ แต่

บุพพาจริยตีเห
อาภตํ ปฏิปาฏิยา

ปัพเพ มุขปาฐะเนว
บัจฉาค โปศัลลเกหิมี

เดิมฉัน ท่านก็ได้ นำมา ด้วย มุขปาฐะกล่าว
ด้วยปาก จำทรง ด้วยใจ แล้วดำรยาย
ท่องบ่น ให้ต่อ อุเทศกัน แต่ด้วยปาก
อย่างเดียวกับท่านนั้น ครั้นภายหลัง กาดดวง
มา ดวงมา ท่านเห็นว่า ผู้จะนำมา นั้นเต็ม
ถอยลง จะจำทรง แต่โดยดำพั่งปาก
เหมือนแต่ก่อน นั้นไม่ได้ ท่านจึงได้เขียน
ลงไว้ ในใบลาน ให้มันคง นำต่อ ๆ กันมา
จนได้ ถึงแก่เรา ทั้งหลาย ได้ดู ได้อ่าน
ได้เล่าเรียน ศึกษาพิจารณาตริก พระ
ธรรมวินัย คำสั่ง ลอน เปน ประชาน นั้น
ก็ยิ่ง ประดิษฐาน ดำรง อยู่ ด้วยอย่างใด
อย่างหนึ่ง ซึ่งมี ในกาลทุกวันนี้

ยาวมหากัมมปี ปาเปตวา
ยถากถณฺญจ คิฏฺฐุติ

โย โธ โน ภควา สัตถา
ยิมยิม สรรณํ กตา
ยัสส อัมมํ โรจยิตวา
โหม บัพพิชิตา อิช
โสจโซ อรหํ สัมมา-

สมเด็จพระผู้มีพระภาคย์ พระองค์ ใด ซึ่ง
เปน พระศาสดา ของเรา ทั้งหลาย เรา
ทั้งหลาย ได้ ถึงพระผู้มีพระภาคย์ พระองค์
ใด เปน สรรณที่พึ่ง เปนเครื่อง ระลึก
ใหญ่ยิ่ง เราทั้งหลาย มา ชอบใจธรรม

สัมพัท ๑ อิติ วิสสุโต

ของ พระผู้มีพระภาคย์ พระองค์ใด แล้ว
จึงได้บรรพชาณธรรมวินัยนี้ พระผู้มี
พระภาคย์พระองค์นั้น เราทั้งหลายได้ยิน
พระคุณ นามว่า อระหังสัมมาสัมพัท ๑
พระอรหันต์ผู้ตรัสรู้ชอบ ด้วยพระองค์
แล้วตถงน

ตถตคทาย ๑ มคโคบี
ยาวชชามิ สโตว โน

ก็มาถึงธรรมที่เป็นหนทาง เพื่อจะเป็น
พระอรหันต์สัมมาสัมพัทขเจ้านั้น เพื่อ
พระอรหันต์สัมมาสัมโพธิญาณนั้น เรา
ทั้งหลายยังได้ยินได้ พง อยู่ จนถึงเท่า
ทุกถน

โสโข ตีสันทติ เจว
สเมติ ๑ อนัญญโก

ธรรมที่เป็นหนทาง จะให้บังเกิดพระอรหันต์
สัมมาสัมโพธิญาณนั้น ก็หวังให้ไป
ณที่เดียว กันด้วย สัมกับ พระสัมมาสัม
โพธิญาณ ซึ่งเปผลนั้นด้วย หา
เปน อย่างอื่นไปไม่

ยทิ โธ อรหิ ตัมมา—
ตัมพท โธ อปุกุชชโน

ถ้าพระผู้มีพระภาคย์บรมศาสดา พระองค์
นั้น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
จริงไซร้ ไม่ใช่บุดูชนคนหนาเคยเป็น
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าจริงแล้วไซร้

เดศมาโฏ ภเวยยัสส
ตทา อนตถตัญหิเต

ความที่ชกตะพานเสีย ในสิ่งที่ประกอบ
ด้วยประโยชน์ ก็จะมีแต่ แต่
พระผู้มีพระภาคย์เจ้านั้น อยู่เสมอทุกเมื่อ
เป็นนิตยจริง พระผู้มีพระภาคย์เจ้านั้น
ก็จะมี ทรงประพฤติ แต่ในกิจการที่
ประกอบด้วยประโยชน์ อย่างเดียวเท่านั้น
ในข้อที่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์แล้ว
พระองค์ ชก ตะพานเสีย ชกตะพานเสีย
ทุกเมื่อ เป็นนิตยจริง

อภถานตถกุกุสโต โธ
ทชทัสส ตยาตโก

พระผู้มีพระภาคย์เจ้า ทรงพระปัญญา
ฉลาดในประโยชน์แต่ใช้ประโยชน์ ทรง
เห็น กาด ยาว กาด นาน อ นาคต ภาย หน้า
พระองค์ มพระ กรุณา ความเอ็นดูดีใจมาก

ปัจฉิมมาชนตตถาย
ฐูปยัม ชัมมดาสันนิ
อทธา อสฺสหฺว กิตฺวา
สุทฺธิ อมิตฺตหตฺถิ
ฐูปเยยฺย จิรกาถาย
ยถาคัม อมุกัมปโก

ยัม สันตํ อานุมาเนยฺยัม
โลก อานุมานนิตํ
ชราภรณทกฺกชาติ—
อนิจฺจตาตกมมฺปิ วา
มมตฺติ กรียมานนตํ
สฺสเจหิ ตาย วตฺตตติ
ยญฺจ สกฺกชอทญฺจฐูปพ
กฺกเณหฺยยัม ปริกฺกขฺปโต

เมื่อ พระองค์ จะ ทรง ตั้ง ดาส์นา ที่ชอบไว้
คำสั่ง ดอน เพื่อ ประ โยชน แก่ ประชุม ชน
ที่เกิดภายหลัง ๆ มาพระองค์ ก็ จะ พึง กระ
ทำให้บริสุทฺธ หมดจด เป็นของจริง ของแท้
ไม่เป็นของ ที่อ้างว่า ท่าน ได้ ถอด มา ตั้ง ณ
ตั้งนี้เลย ไม่ กดอน แคลน เป็น รวด แรง ชาติ ๆ
วัน ๆ นั้น เลย แล้ว ตั้ง ดาส์นา คำสั่ง ดอน
ไว้เพื่อ จะ ให้ เป็น ไป นาน บริสุทฺธ ตันนั้น แล้ว
เพราะ ด้วย พระองค์ นั้น ทรง พระกรุณา
นุเคราะห์ แก่ ประ ชุมชน เป็นอัน มาก

สิ่งใด ที่มี อยู่ใน โลกย์ ควร ที่คน อานุมาน
ตามรู้ ได้ แต่ ชน ใน โลกย์ ไม่ ได้ อานุมาน
ตามรู้ มีชรา ความแก่ แล ภรณ ความ
ตาย เป็นต้น อนึ่ง มีความ ที่ตั้ง ชรา
นามรูป กาย ที่ใจ ครอง อยู่ อันนี้ เป็น
ของ ไม่ เทียง เป็นต้น ตั้ง นั้น เมื่อ บุคคล
มาทำ ในใจ อยู่ ย่อม เป็น ไป เพื่อ ประ
โยชน ไชร

ปร โลกสุขทุกข์ —
 ปร มตลธชาทก
 โลกปเปตวา คย ्हมาน
 ค วัตตค ्हิตาย เจ
 อนันเต จาวปปฏิสาร
 ฐานตาย อับันณก

เสด ุภินนมตถาน
 ทบกา ฆम्मเทศนา
 ศลเสวรูปพทขลล
 ลาน ्हิตุมรทค
 กถณ ्हิตานปี
 กเถลทปกายค

อนึ่งถึง โศกที่บุคคล จะไม่ พังเห็นประ
 จักษ์ต่อ ตาได้ บุคคล จะ พัง ถือเอา
 ได้ แต่โดย ปริกัปคะเน เหมือน
 หนึ่ง ความ สุขความ ทุกข์ ใน โลกย์
 เบื้อง หน้า แต่ ปร มตลธคคือ
 พระนฤพาน เปน คน นั้น
 ดั่ง นั้น เมื่อบุคคล มากำหนดตง
 เชื้อตง ถือ เอา อยู่ ย่อม เปน ไป เพื่อ
 ประโยชน์ เปน อับันณกะไม่ผิด
 ด้วย เปน ทตง แห่งอนไม่ เตือด ร้อน
 ใน ที่สุด เปน อับันณกะไม่ผิด
 ด้วย ไม่ ให้ เกิด ความ ร้อน ใจ เมื่อ
 ปลายมือไซร

ธรรมเทศนาซึ่ง แดตง ประโยชน์ ทง
 ลอง นั้น ดัง กล่าว มาฉนี้ ควร
 จะ เปน ลานาคำดังตอน ของ
 พระพุทธเจ้า ผู้ทรง พระกรุณา
 แดญาณ เช่น นั้น ดัง กล่าว มา
 แดวณเบืองตน

ตวเน โทคหัตถ์
ฐานิกาย กถาย กิ

จะต้องการ อะไร กับถ้อย คำที่แสดง
กิเลสของผู้กล่าวที่ตายไปแล้ว แต่
เป็นที่ตั้ง แห่ง ความตื่น ความพิศวง
เมื่อ ระยะเวลา พัง ถ้อย คำที่ผู้กล่าว ได้
กล่าว ลงไว้แล้ว แม่ตัว ท่าน ผู้
กล่าวตายไปแล้ว นาน แล้ว ถ้อย
คำนั้น ยังมีผู้นำ ต่อ ๆ มา แสดง
กิเลสของผู้กล่าวไว้ นั้น ให้คนภาย
หลัง ๆ ที่มีปัญญา ได้ หยง รู้ว่า
คำนี้ เรื่องนี้ กล่าว เพราะ กำหนด
ยึดตรึงใคร ต่อสิ่งนี้ สิ่งนี้ เป็นต้น แต่
ให้คนผู้ฟัง เกิด ความพิศวง โห้ออ
ไปต่าง ๆ ถ้อยคำเช่นนั้น จะมี
ประโยชน์ อะไร ผู้มีปัญญา
แสวงหา แก่นสาร สิ่งที่ชอบ จะ
ต้องการอะไรกับคำเช่นนั้น

ศิริจันดานกถา สาทิ
พาเตเหวาทิปัตติ กถา
ราคาทิวคตถมตตาย

เพราะ ว่า ถ้อย คำเช่นนั้น เป็น ศิริจ
ดานกถา เป็นวัตถุ ที่เกิดแห่ง กิเลสมี
วาระ ความกำหนด ยึดเพติดเพติด
เป็นต้น

วิภวติกา ๑ ตาทิส
อนันตริยาวิ สาธุนิ
โตกิกานิ ปโมหิณี

แต่แปลถ้อยคำ อวดอ้างไปต่าง ๆ
เหล่าคนพาดนั้นแปลปราณานักถ้อย
คำเช่น นั้น ทาเป็นอัครจริยแก่
เจ้าชุน คนดีปบุษคนดีที่
เป็นนักปราชญ์ไม่ เป็น
แต่สำหรับ หดอกให้ คน ชาวโตกัย
ดุ่ม หดง

พหุปี นานปีปการ —
กเถตาโร กเถนิตธิ
อิจจาติ อิติ โภสัสติ
อิติ อัญญัตถ โหติ ๑

ในโตกัยนี้ คนผู้กล่าวผู้พูด
ผู้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ มีอยู่มาก
ย่อมพูดกล่าวได้ว่าแต่ก่อนได้เป็น
ตัวอย่างนอย่างนี้ ข้างหน้าจากเป็น
อย่างนอย่างนี้ ในที่อื่นย่อมเป็น
ตัวอย่างนอย่างนี้ เล่าจบข้างกาด
ที่ดวงแฉว อ่างกาดภายในหน้าอนาคต
อ่างถิ่นฐานบ้าน เมืองน เมืองนไป
ต่าง ๆ หตายอย่างหตายประการ

อปัจจกขานุนาเนยัย

ตั้งทั้ง บวง นั้น ผู้ฟังไม่ตามรู้

๒๗๒๐ ๒๗๓๐
ศัพท์ นต อตทตท
๒๗๐ ๒๗๑๐
เกอติ ตกกวทตมน์
๒๗๒๐ ๒๗๓๐
รุจเจยัย กัสส์ วิญญโน

โดย ประจักษ์ ไต้ ทา ประจักษ์
ทักแท้ ไม่ เปน แต่ อ้างว่า ท่าน
ว่ามา อย่าง นี้ ท่าน ว่ามา อย่าง นี้
เปนแต่ ให้ เจริญ ความศรัทธาขึ้นอย่าง
เดียว จะพึงชอบใจแก่นักปราชญ์
ท่านผู้รู้คนไรเล่า

๒๗๒๐ ๒๗๓๐
เอวรูป กถาโทได
ทิสส์เตเวตถ์ ถาดเน

โทษ แห่ง ถ้อยคำ กล่าวมานี้ มีอยู่
มากในตำราคำตั้งสอนอันนี้ เขา
เกือบจะ คนคนละอยู่ ในพุทธตำรดา
อันนี้มมาก ผู้ มบญญา เห็น อยู่
อยู่

๒๗๒๐ ๒๗๓๐
ยโต อามิสทายาทา
สุปมัตตา ปุทธชญา
๒๗๒๐ ๒๗๓๐
จิรมบี นิสสัยมาน —
๒๗๒๐ ๒๗๓๐
รูปา วิหรนติ ถาดเน

ซึ่ง โทษแห่งถ้อยคำ ซึ่งจะชักให้
ตำราก็ดี เดียวไป ดังกล่าวมา มี
เข้าแปลกแปลมอยู่ในพุทธตำรดา
นี้มากนัก เปนเหตุด้วยบุคคลคน
หนาเปนแต่ อามิสทายาทอริยาไศรย
มุ่งหมายแต่ อามิส รับเอาแต่ ถ้วน
อามิสตามสัก การ ความสรวลเสรวิน

พาหุ^{๑๒}ตถกา เสถิต^{๑๒}ตถกา
 ตัก^{๑๒}ชมเมเน อุน^{๑๒}กตถกา
 เกว^{๑๒}ถิ ตาก^{๑๒}ถักการ —
 ส^{๑๒}โตกาน^{๑๒}น^{๑๒}ว กาม^{๑๒}โน

ต้นตาน ประ มาทมัว เมาะเดึง นัก
 อาไศ^{๑๒}รย^{๑๒}ซึ่ง^{๑๒}ถาด^{๑๒}นา เดี^{๑๒}ยง^{๑๒}ช^{๑๒}วค^{๑๒}เซ^{๑๒}า^{๑๒}มา
 อยู่^{๑๒}ใน^{๑๒}ถาด^{๑๒}นาม^{๑๒}ี^{๑๒}มา^{๑๒}ช^{๑๒}าน^{๑๒}าน

เป^{๑๒}น^{๑๒}ค^{๑๒}น^{๑๒}ม^{๑๒}ัก^{๑๒}ม^{๑๒}าก^{๑๒}   ป^{๑๒}ระ^{๑๒}พ^{๑๒}ฤ^{๑๒}ติ^{๑๒}ย^{๑๒}่อ^{๑๒}
 ห^{๑๒}ย^{๑๒}่อ^{๑๒}น^{๑๒}ก^{๑๒}่อ^{๑๒}   ก^{๑๒}าร^{๑๒}ป^{๑๒}ฏิ^{๑๒}บ^{๑๒}ัต^{๑๒}พ^{๑๒}ระ^{๑๒}ช^{๑๒}ร^{๑๒}ร^{๑๒}ม^{๑๒}ว^{๑๒}ิน^{๑๒}ย^{๑๒}
 ไม้^{๑๒}มี^{๑๒}   ป^{๑๒}ระ^{๑๒}   โย^{๑๒}ช^{๑๒}น^{๑๒}   ต^{๑๒}ว^{๑๒}ย^{๑๒}   พ^{๑๒}ระ^{๑๒}ด^{๑๒}ั^{๑๒}ช^{๑๒}ร^{๑๒}ร^{๑๒}ม^{๑๒}
 ไม้^{๑๒}มี^{๑๒}   ค^{๑๒}ว^{๑๒}าม^{๑๒}   ค^{๑๒}อ^{๑๒}ง^{๑๒}   ก^{๑๒}าร^{๑๒}   ต^{๑๒}ว^{๑๒}ย^{๑๒}   ช^{๑๒}ร^{๑๒}ร^{๑๒}ม^{๑๒}ท^{๑๒}ค^{๑๒}
 ท^{๑๒}ิง^{๑๒}าม^{๑๒}ท^{๑๒}ี^{๑๒}ช^{๑๒}อ^{๑๒}บ^{๑๒}   เป^{๑๒}น^{๑๒}ค^{๑๒}น^{๑๒}มี^{๑๒}อ^{๑๒}ช^{๑๒}ยา^{๑๒}ไ^{๑๒}ศ^{๑๒}ร^{๑๒}ย^{๑๒}
 ม^{๑๒}ุ่ง^{๑๒}ห^{๑๒}มา^{๑๒}ย^{๑๒}ป^{๑๒}รา^{๑๒}ถ^{๑๒}น^{๑๒}า   แต่^{๑๒}ถ^{๑๒}า^{๑๒}ถ^{๑๒}ัก^{๑๒}
 ก^{๑๒}าร^{๑๒}ค^{๑๒}ว^{๑๒}าม^{๑๒}   ด^{๑๒}ั^{๑๒}ร^{๑๒}ว^{๑๒}เด^{๑๒}ริ^{๑๒}ญ^{๑๒}ถ^{๑๒}าย^{๑๒}   เต^{๑๒}ีย^{๑๒}ว^{๑๒}เท^{๑๒}่า^{๑๒}
 น^{๑๒}ั้น^{๑๒}   เม^{๑๒}ื่อ^{๑๒}   พ^{๑๒}ระ^{๑๒}   ค^{๑๒}่า^{๑๒}ด^{๑๒}ต^{๑๒}า^{๑๒}   ต^{๑๒}ัม^{๑๒}มา^{๑๒}   ต^{๑๒}ัม^{๑๒}พ^{๑๒}ุ^{๑๒}ท^{๑๒}ช^{๑๒}
 เจ^{๑๒}่า^{๑๒}   ต^{๑๒}ร^{๑๒}ดี^{๑๒}   เท^{๑๒}ศ^{๑๒}น^{๑๒}า^{๑๒}แ^{๑๒}ด^{๑๒}ต^{๑๒}ง^{๑๒}   ช^{๑๒}ร^{๑๒}ร^{๑๒}ม^{๑๒}ด^{๑๒}ัง^{๑๒}   ด^{๑๒}็^{๑๒}อ^{๑๒}น^{๑๒}
 เพ^{๑๒}ื่อ^{๑๒}   จ^{๑๒}ะ^{๑๒}ม^{๑๒}ด^{๑๒}ะ^{๑๒}ช^{๑๒}ร^{๑๒}ร^{๑๒}ม^{๑๒}ด^{๑๒}า^{๑๒}ม^{๑๒}ก^{๑๒}   ท^{๑๒}ี^{๑๒}ช^{๑๒}ั^{๑๒}ว^{๑๒}   ท^{๑๒}ร^{๑๒}า^{๑๒}ม^{๑๒}
 เ^{๑๒}ถ^{๑๒}่า^{๑๒}   ไ^{๑๒}ด^{๑๒}   ๆ   เ^{๑๒}ี้ย^{๑๒}   ช^{๑๒}น^{๑๒}อ^{๑๒}า^{๑๒}มิ^{๑๒}ช^{๑๒}ท^{๑๒}าย^{๑๒}าท^{๑๒}
 เ^{๑๒}ถ^{๑๒}่า^{๑๒}   น^{๑๒}ั้น^{๑๒}   ห^{๑๒}า^{๑๒}ม^{๑๒}า^{๑๒}ม^{๑๒}ด^{๑๒}ะ^{๑๒}ช^{๑๒}ร^{๑๒}ร^{๑๒}ม^{๑๒}   เ^{๑๒}ถ^{๑๒}่า^{๑๒}
 น^{๑๒}ั้น^{๑๒}   ๆ   เ^{๑๒}ี้ย^{๑๒}   ไม้^{๑๒}   ท^{๑๒}า^{๑๒}   พ^{๑๒}าก^{๑๒}   เพ^{๑๒}ี้ย^{๑๒}ร^{๑๒}
 ช^{๑๒}ว^{๑๒}น^{๑๒}   ช^{๑๒}ว^{๑๒}าย^{๑๒}   เพ^{๑๒}ื่อ^{๑๒}   จ^{๑๒}ะ^{๑๒}ม^{๑๒}ด^{๑๒}ะ^{๑๒}ช^{๑๒}ร^{๑๒}ร^{๑๒}ม^{๑๒}ท^{๑๒}ี^{๑๒}ด^{๑๒}า^{๑๒}ม^{๑๒}ก^{๑๒}
 เ^{๑๒}ถ^{๑๒}่า^{๑๒}   น^{๑๒}ั้น^{๑๒}   ๆ   ไม้^{๑๒}   เป^{๑๒}น^{๑๒}   ค^{๑๒}น^{๑๒}   ม^{๑๒}ัก^{๑๒}
 ม^{๑๒}าก^{๑๒}   ป^{๑๒}ระ^{๑๒}   พ^{๑๒}ฤ^{๑๒}   ติ^{๑๒}   ย^{๑๒}่อ^{๑๒}   ห^{๑๒}ย^{๑๒}   อ^{๑๒}น^{๑๒}   ค^{๑๒}่อ^{๑๒}   ป^{๑๒}ฏิ^{๑๒}   บ^{๑๒}ัต^{๑๒}   ต^{๑๒}

นเมยฺยํ เต ยทิจฺฉาย

ธมฺมํ พาทา อเปตฺตา

พฺทฺชนามา ปเทเสน

ธมฺพฺทฺชวณฺณํ อิติ .

สโตลํ ปยฺยคฺคโน วาทิ

ภิกฺขุเก สทฺทฺทหาปยฺยํ

ชอบเป็นเบื้องหน้า เป็นผู้ไป
ก่อน เป็นประธานในการที่ถ้อย
ตง เลี้ยจากคุณที่ชอบทอดธุระปลง
ธุระในวิเวกการสังตกายสังตจิต
เลี้ยไม่ได้ใจใฝ่ฝันเอาเป็นอารมณ์
คน พาด พวกอามิชทายาท เหล่านั้น
ใช้คนรักก็คิดไม่เป็นคนมีก็คิดเป็นที่รัก
ก็จะพึงหมอมรรวมไปตามปรารถนาอัน
ผายเยื้องย้ายมรรวมไปตามปรารถนา
เอาพระนามพระพุทฺธเจ้า ซึ่งเป็น
บรม ศาสตร์ตา เจ้า อ่าง ว่านี้คำ
พระพุทฺธเจ้า นี้ พุทฺธวณฺณํ ดังนี้
แม้ออัยคำ ของคน มีโทษอยู่ ไม่
ควรเชื่อไม่น่าเชื่อ ก็จะมีใจเฝ้าว่า
กล่าวให้คนที่ฉลาด ๆ กัดัวบาป
เชื่อถือ เอาว่าเป็น ธรรมเป็นวินัย
เป็น สัตถุ ศาสตร์นา เป็น พุทฺธวณฺณํ คำ
ตั้ง ถอน ของ พระพุทฺธเจ้า คำ
พระพุทฺธเจ้าตรัสเทศน์นา ดังนี้ ๆ

เคนแหว กถาโทเสน
 อูปบั้นเนน อเนกธา
 มตบิเฒคักุสทิดน
 ทุกกรันถานิ ญาตเว
 ดาดัน ปทิสส์ คุตติ
 ัจจันต วา มุลาติ วา
 เขวิ สันเคบิ อัมหากิ
 รัมมยัคคกวาทีน
 ปทัญฐานารหิ อัมเต
 สारมคักิ คเวธคักิ
 นานาคิตถายคเนล
 วิญญาเตล อเนกธา
 นานบปการเก รัมเม
 สันมาโวปปริกขค
 อัมญา ปทัญฐานคเถว
 หริ โคตมดาดนา

เพราะโทษ แห่ง ถ้อยคำนั้นนั้นแหละ
 ไต่บังเกิดมี ชน แด้ว มากหลายอย่าง
 นึก เปน เหมือน สนิม เหมือน
 กระพี้ คำที่คนเก่า ๆ ไต่อ้าง
 พระ ดาดนา กล่าวไว้ ชน ใน ทุกวัน
 บัดนี้ ยาก นึกที่จะ รู้ แน่
 ว่า โหนเป็น คำสั่งสอน ของ พระพุทธ
 เจ้าจริง โหน เปน คำเท็จ แซก แซม
 แปลกปลอมเข้ามา ตั้งนี้ ไต่
 แม้ ถึง เมื่อกรรมวินัยดาดนา มี
 โทษ แห่ง ถ้อยคำเข้ามา แปลกปลอม
 เจือปนระ คนคนละอยู่ มากตั้ง นี้ แด้ว
 เราทั้งหลาย ผู้ ธรรม ยุติกวาที มี
 วาท ถ้อย คำ กล่าว ตาม ที่ ชอบ แก่
 ธรรม ผู้ เดอก คัด แต่ ขี้ ที่ ชอบ แก่
 ธรรม ไม่ผิด ไม่ดเมิดจาก ธรรม แด้ว
 หาประโยชน์ ที่เป็น แก่น สาร อัน
 ควรจะ เปน ที่ พึ่ง ไต่ ใน กาล ที่ สุก
 ใน เวลา ที่ จะ ตาย เรา ทั้ง หลาย

ได้รู้ตถิธิต่าง ๆ ที่แผนกแยกคำสั่งดา
 ผู้สั่งสอนหลายอย่างแล้ว ใคร่ครวญ
 ตรึกตรวนตถิธิต่าง ๆ นั้น พิจารณา
 โดยเหตุผล ก็ไม่เห็นว่ามี ธรรม
 ตถิธินั้น นอกจาก คำสั่งนา ของพระ
 โคตม ดัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ที่จะ
 เป็นที่พึ่ง ได้นั้น ไม่มี นอกจาก คำสั่งนา
 คำสั่งสอน ของ พระโคตม ดัมมา
 สัมพุทธเจ้าแล้ว ตั้ง ขึ้นที่จะเป็นที่
 พึ่งได้ ไม่มีเลย

ศัสมา เอวมมิม ภูตัสมี
 ศัสมี จิเรน อากเต
 ดาวิญญูญ เวตถมคตมมิม
 ปุพเพ ทตติตถกขณ
 สันทสิฐฐิกานิสัส วา
 อถวาปี อับันณก
 นิจจิมมิม ปกियีสาม
 นิจจยาม ยถารห

เพราะฉะนั้น แม้ ถึง ธรรม วินัย
 คำสั่งนา นั้น ที่ได้เป็น อย่างนี้ ท่านแต่
 ก่อน ๆ ได้นำมานานแล้ว เรา
 ทั้งหลาย แล่ดวงหา แต่ ประโยชน์ ที่เป็น
 แก่นสารตั้งเตี้ยวมิตกษณตั้งแตตั้งแล้ว
 ในก่อนนั้น อยู่เป็นนิตย ตั้งใด
 มีอันตั้งตั้งเห็นประกฤษ หรือที่เป็น
 อับันณกะ ไม่ผิด เรา ทั้งหลาย มา
 แล่ดวงหาประโยชน์ แก่นสาร อันนั้น อยู่

เป็นนิตย ในขรรณวินัย พุทธดำดนา
 นั้นเราดง ดันนินฐฐานคักสัน ตามควร

สันนินฐฐานิ ดเจ ตักขิ

ปาพิยิ ยตถ กตถจ

กาย วาจา มเนหะ

ปฏิบัติชาม ดาสนิ

ปุกุชชานา นรู เปหิ

ยถาดติ ยถาพถ

คัสเสวารหโต สัมมา —

สัมพุทฺธัสส สัมมโต

อาหิจฺจ ปทสम्मุตฺติ

นิพพิทา ทิกฺขณาจหิ

โลกุตฺตร สุนฺญตา

โยเคน วุคฺคตักฺขณิ

สุคฺคิ สัพเพหิ วาเทหิ

ปมาณิ พุทฺธภาสสิ

สังคิตฺติโย สมารุพฺหิ

พหุ อตถ อนนฺตปกา

เมื่อเราไดคความ ดันนินฐฐาน ดงในทีใด
 ทีหนึ่ง ในพระ บาพัว นี้เป็นคำ

ตั้ง ดอน เป็น แก่นดาร พระพุทธ ดาสนา
 แน่ ดงนแล้ว เรา ทงหตาย ก็ปฏิบัติ

ตาม คำตั้ง ดอนนั้น ด้วยกาย วาจา
 จิตร ทีสม ควร แก่ บุกุชน จะ พัง

ปฏิบัติ ตามลค ก้าง พระสูตร
 ทีเป็น พุทธรภาสสิ เป็น คำ ของ

พระ พุทธเจ้า แท้ ทีได้ เป็น อา
 หิจบท คำ ของ พระผู้ มี พระภากยสัมมา

สัมพุทธเจ้า นั้น ทีเป็น คำนำ มาซึ่งคุณ
 มีความ เห็นอຍหน้าย เป็นต้น แดประ

กอบด้วย สุนฺญตา เป็น โลกอุตร พระ
 สูตร พุทธรภาสสิ ทีมี ตักฺขณ อย่างนี้ เป็น

ประมาณ กว่าคำอื่น ๆ ทงปวง พระ
 สูตรพุทธรภาสสิซึ่งได้ จนตั้งคคแล้ว เช่น

ตักกัญญ์ ฐานบัญญัติ
 ฐาวัด โทติ วัฒนนา
 อัญญมัญญ สริกขานี
 ปาฐกาหรณานิ ๑
 ฐานาฐานิกญาณ
 สขเมเนว สัพพะโส
 สัตตกเขตวา สมานะตวา
 วิจาเรตวา ตถา ตถา
 ปาส โยเยวนิสสาาย
 กาทัพ โภ ชัมมณีจโย

สัม โมหกุนหิภาวดีมา
 อัญ ฐานคตนาย ๑
 เขวัญหิ โสธนา เสยโย
 กถ มุพฺหา ภวามเส

นุ่มอยู่ มาก ที่อื่น จาก ที่นั้น ก็เป็น
 วัฒนนา มาแต่ที่อื่น ๆ ปาฐกาธรรณ
 ที่คล้าย ๆ กันก็ เป็นวัฒนนา แห่งกัน
 เป็นพยานให้ หยักรูว่านั่นเป็นพุทธภาษิต
 จริง ผู้ มีบัญญัติ ฟัง ไซ้ บัญญา
 ฐานาฐานิกญาณ อันรู้ ว่านั่นพอ
 จะเป็นได้ นี่จะเป็นไม่ได้ เข้า สังเกต
 กำหนด ปาฐบท บาฬีธรรณ
 เขาเทียบเคียง พิจารณา ให้ ถ้วน ถึ ทุก
 อย่าง อาไศรยพระบาทอย่างเดียว
 เป็นที่ตั้ง แด้ว ฟัง ทำวินิจฉัยตัดสิน
 ขอธรรมที่ชอบที่ เป็นประโยชน์แก่นสาร
 จริง นั้นเกิด

เพราะว่า การที่ ไซ้ บัญญา เสาะต่าง ที่นั้น
 เพื่อแสวงหาประโยชน์แก่นสารเช่นกล่าว
 มานี้ ดีกว่า นึง ๆ อยู่ด้วย ใจเซตา
 งมหลง แดกความยินดี สบาย เสียด้วย
 ไซ้ที่ ไฉน เราทั้งหลาย จะเป็นคน
 หลงคนงม อยู่ได้ จักขุ สำหรับเห็น

โศกสำหรับ ไต่ ยินสำหรับ ฟัง ใจ
สำหรับรู้ สำหรับคิดอ่าน ตรีตรอง เมื่อ
ไต่เห็น ไต่ ยิน ไต่ ฟัง ไต่รู้ ไม่ตรีตรอง
ตาม ที่ชอบ ที่ควร แล้ว จักมี โศก แด ใจ
จะ มีอยู่ทำไมเล่า

เฮว วิหาริ โน พุทฺธิ —
ดาสเน ดาษุดิมมตา
ดกบักเข ปวฺจจันติ
ดทชม มยต ตกาอภ

ผู้มีปัญญา ที่มาอยู่ ด้วย การ ตรึกหา ประ
โยชน์ แก่นสาร ที่ชอบดังกล่าวมานี้ นัก
ปราชญ์ ไต่รู้ว่า เป็นดี ปุบุษคนดี ในพุทธ
ศาสนา ในโลกนี้ พวกนิกลายเดียวกัน
ย่อมกล่าว สรรเสริญว่า นักปราชญ์
ดี ทรรรมยุดติกา ท่านผู้ ถ้อ เขา แก่นสาร
ตาม ที่ชอบแก่ สัทธรรม ด้วยประการฉะ

พระราชนิพนธ์ ๔๐ คาถานี้ แสดงความเตือน ใจในพระพุทฺธวินัยสุคต
ศาสนา ซึ่งเป็น อัจฉรย ชิงนัก ยากที่จะมี ชน ใน โลกย์ แต่หากมา
อาไศรย โมฆบุรุษเหล่าอำมชทายาท ที่เขา ฟังเพียงชีวิต แดเขา ฟังแต่
พวกหลง งมงายก่อ สัทธรรม ปฏิรูป ให้เกิด ชน เกิด ชน พอกเขา พอกเข้า
มาก จึงอันตรธาน เลื่อนไป เลื่อนไป ยากที่ผู้มีปัญญา เกิดกายหลัง ไต่เห็น
ไต่ ยิน ไต่ ฟัง ไต่รู้ จะตรีตรอง ถ้อเขา แก่นสารได้ แม้เป็นเช่นนั้นแล้ว เพราะ

ที่พึ่ง อันดี อันประเสริฐ นอกจาก พระ สัจฉนา พระ โคตม สัมมา สัมพุทธเจ้า
 แล้ว ไม่เป็น ที่พึ่ง ไตจริง มนุษย์ผู้มี บัญญา ทัศนะ ประ โยชน์ แก่นสาร
 ได้คน ทั้ง คฤหัสถ์ บรรพชิต บรุษ สตรี ควรที่จะพิจารณา ติตรอง ถือ
 แก่นสาร ที่ชอบ ใน พระพุทธ สัจฉนา แล้ว นับถือ บำเพ็ญปฏิบัติ ให้สำเร็จ
 ผล ประ โยชน์ แก่นคน แก่นคน ในทาง สัมบัติ มนุษย์ สัมบัติ สวรรค์ สัมบัติ
 นฤพาน ตามประสงค์ เทอญ ะ

กาดเต เตเต กดา อัย
 อัจเจวิทานี อเมหิ
 อวิทเทหิ คัตตโต
 คมททิสต์ ภควันตี
 สัมมาสัมพุทธสมุตตม
 พุทธิสต์ ปรีนิพพาน—
 กาดโต สัมภาคโต
 ทวินัน วิสสหัสสาน
 สัมปยุตตกาดโต ปุเร
 อเนเกหิปี วิสเสหิ
 ปวัตเตหิ ปุราตนา
 กทาจิ กัตตจิ เตเต
 กุโตจิ มณินาทิย
 กถญจิ มหัทธสาร
 มหันตี อัมหายี วร
 สันดา สัมพุทธิมพิพ—
 ภาเวณ อัสส ปุชิตา ๑
 นเหว ปน โน ตัทธา
 คัตตโต วิตถูปนา
 กดา คัสสา ปุญญา

กาดเป็นที่ปรีนิพพาน แห่ง พระพุทธเจ้า
 ไม่รู้แล้ว ตาม ความ เป็นอย่าง นั้น ว่า
 พระปฐมมานอันมนุษย์ทั้งหลายครั้งก่อน
 ได้มได้แล้วใน พระศาสนา กระทำ
 แล้ว ใน กาด มีชื่อ อย่าง นี้ ๆ ใน
 ประเทศมีชื่อ อย่าง นี้ ๆ คึง นั้น นั้น
 เทียว (อัน บุคคล) ถือเอาแก้ว
 เปน ตำร มีค่า มาก แต่ที่ไหน ใน
 ประเทศไหนใน กาดไร กระทำดี
 (เจียรไน) ด้วย ประการไร บูชา
 แล้ว โดย ความ เป็นพระรูป แห่งพระ
 สัมพุทธเจ้า แต่ กาดมีใน ก่อน แต่ บ
 ทั้งหลาย แม้ เปน อเนก อัน เปน ไปแล้ว
 ใน ก่อน แต่ กาด อัน เต็ม พร้อม แห่ง พัน
 บ ทั้งหลาย สอง.

ก็ แด กดา สำหรับ แดตง เรือง แห่งพระ
 ปฐมมานั้น โดย ความ เป็น อย่าง นั้น
 อัน ควร เชื่อ คัด ความ สง ใส ย อัน

ศัพท์เขยียา กังขเจติกา ๗

กัม โพงชาบี ดยามาบี

ดาวาบี โยนกาบี ๑

คัสสา พุณี วัตถุณี

กถยิตวา อเนกธา

บุพเพ อมูหิ กาดมฺหิ

รัฐูเทเต อมูหิ ๑

อสังเขวญฺเจวญฺจ

ปฏิมายํ ดุม่าบีตา

อสังกตเถตฺตกํ กาด

ฐาบีตา บุริตา อหุ

ตโต หริคฺวานามุตร

ตณฺฐาบีตานิมาณิตา

อิจฺเจว นานาวาเทหิ

วทิสฺ ๑ วทณฺติ ๑ ๗

อจฺจากุณานิ ตฺ เตะ

วจนานิ ปทิสฺสเว

อญฺญมญฺญวิรุทฺธานิ

อับปติฏฺฐานิ ปายโต

มิสฺสกันยานุมาเนน

เราไม่ได้ แลว นั้น เทียว.

ชาวกัมพูชาก็ดี ชาวสยามก็ดี พวก

ลาวก็ดี ชาวโยนกก็ดี ก่อว

เรื่อง แห่ง พระปฐมมา นั้น มาก ก่อว

แลว แด ก่อว อยู่ บัด นี้ ด้วย ฉา

ทะต่าง ๆ โดย ประการ เปน อเนก

อย่างนี้ว่า พระปฐมมา นั้น อัน ผู้ โนน

สร้าง ด้วย ต แลว อย่าง นี้ แด อย่าง นี้

ใน กาด ก่อน โนน แด ใน แว่น แดวัน

ประเทศ โนน ให้ ตั้ง ไว้ แลว ใน

ที่ โนน ได้ บูชา แลว คดอด กาด มี

ประมาณ เท่า นี้ นำ มา แลว จาก

ที่ โนน ให้ ประคิษฐาน ณ ที่ นั้น

นับ ถ้อย ยัง แลว ตั้ง นี้.

ก็ ถ้อย คำ แห่ง ชน ทั้ง หตาย มี ชาว ก่า

พูช เปน คน นั้น สบสน เหลือ เกิน คัด

ค่าน กัน เอง เปน ที่ ฮาไศรย ไม่ได้

เจือ ไป ด้วย การ คาดคเน โดย มาก ทวี

ชน แลว ย่อม ปรากฎ ยิง ๆ หา

มิตานี อนุปัพพะโส

เอกวิธวธัมมคเต

กาเด ปวศคฺคมาเน

ภินฺนอสฺสนิมาเดเน

เจตยคฺคพฺเภ สฺฐาเมเย

คณฺกานฺยฺจนปฺเพหิ

ฉินฺนาว ปากฺกฺวา อหฺ ๗

คโต จ สํมณฺญฺเยเสถ—

สฺฐณฺญาเย อภิหาริเย

เอกสฺมิว วิหารสฺมิ

ฐบิเต ปฏิมามเร ๗

ทวคฺคมาตํคกฺกเมน

ปฏิมานวียํ ปน

สฺฐณฺเนเนสฺสวาปคเตสฺ

บญฺญายาตา วิทิตา อหฺ

ฉนฺนภคฺคณฺนิกฺขณฺท—

มยภาเวเน สํ ตทา ๗

คตํมณฺญฺญเวย สฺฐวฺจฺฉเร

โยนรฺฐฐมฺหิ สฺฐณฺฐิตํ

ประมาณ ยี่สิบเอ็ด ปีนั้น เสนไปอยู่
โดยลำดับ แห่ง พันปี ทั้งหลาย ของ
อัน บัณฑิต นั้นแล้ว แต่ กาด เป็น ที่ ปริ
นิพพาน แห่ง พระสัมพุทธเจ้าผู้ เป็นจอม
แห่ง นักปราชญ์.

ก็ (พระปฐมานี) อัน บุคคล เชิญ
ไปแล้ว จาก ห้อง แห่ง พระเจตีย์
นั้น ด้วย สำคัญ ว่า ศิลา สํมณฺญ
ตั้งไว้ ใน เรือน พระปฐมา ใน วิหาร
หลัง หนึ่ง.

ก็ ครั้น เมื่อ ทอง ที่ ลิว แห่ง พระ ปฐมา
ตก แล้ว โดย กาด เป็น ที่ ก้าวถ่วง แห่ง
สอง ตาม เดือน พระปฐมา นั้น ได้
ปรากฏ แล้ว อัน บุคคล รู้ แล้ว โดย
ความ เป็น พระปฐมา ดำไว้ ด้วย ก้อน
แก้ว แห่ง ใหญ่ ใน กาด นั้น

(พระปฐมานี) อัน บุคคล นำมา แล้ว
สู่ มหา นคร มี ชื่อ ว่า ดำปางค์ ซึ่ง

สัมพุทธเจ้าจยกาตโต
 ที่วันนี วัลลภหัตถ์ธานี
 อติกกกันตาน โมปริ
 วัลลภะ ปัญจนวุคัมมิหิ
 วัตตมาเน อนุกกมา
 โยนกานี พเต มนที—
 ภูเต ปราภิมัททเน
 ดาวรรุชเฐ ตู พตสัม
 วัตตมาเน มหัทพเต
 ดาวเกหิ อีสสรिय
 โยนรรุชเฐ ปวคตिय
 สเก ดาวรรุชเฐ โขงค—
 มหานคริสัตติ ปุริ
 มหานครสัมภุตติ
 นีตา ชาวาภิขานกั ๑
 คตถ ทิวาทลวัลลภานี
 ฐาบีตา ปุชิตา อหุ
 ตโต โข ปนาภินว—
 มาบีคิ จันทนวย
 มหาปุริ นยิตวาน

เปน ของอ้อน อินชาคักย้ายแล้ว อึ้ง
 ครั้น เมื่อกำลัง ใน แว่น แคว้น ดาวมี
 กำลังใหญ่ ยัง ความเปนอิศรอัน ดาว
 ทั้ง หตาย เบนไป แล้วใน โยนราษฎ ให้
 เจริญอยู่ (พระปฐมานี) อันบทคนนำ
 ไปแล้ว จาก นคร นพตนั้น ดูบุรี
 อันฮาไศรยแม่น้ำใหญ่ชื่อโขงก็ เปน
 มหานครมีชื่อว่าชาว (เมืองหลวง
 พระบาง) ใน แว่น แคว้น ดาวของ
 ตน ใน ปีเก่าสืบทำ ใน เมือง บน แห่ง
 พัน ปีทั้งหตาย สอง อัน ก้าว ถ่วง แล้ว
 เบนไปอยู่ โดยดำตัม แต่ กาด เปน
 ที่ ถ่วง แห่ง พระ สัมพุทธเจ้า

อัน บท คน ประดิษ ฐานไว้แล้วที่ นคร
 ชาวนั้น บูชาแล้ว คดอดบ้ทั้งหตาย สิบ
 สอง ก็ (พระปฐมานี) แลอันบทคนนำ
 ไปแล้ว จากเมือง ชาวนั้น ดูมหา
 บุรี อัน สร้างแล้ว ใหม่มีชื่อ ว่าจันทน์

ฐาปิตา สักกตา อหุ ๗

คัสสิมิ โห จันทนปุเร

จิวิ บันณรตุคฺคริ

ทวิสคิ ปน วัตตํ

เอกคฺเคว ปทิวฺฐิตา

อิจฺเจว โห โยนเกสฺ

ดาวเกสฺ ยถากกมํ

คัสสิมา พุทฺธปฏิมา

นิตาย ฐาปิตาย ๗ ๗

พุทฺธนิพฺพานโต เอก—

วิลาสิคฺคตฺคฺคริ

ทเว วัตตํ สหฺสฺสํ

กเมเนว อตฺถกกมํ ๗

เคสฺ โมปริเม วัตตํ

ทวาวัตติมฐานิเย

อิมสฺสิ สยามราชฺฐสมฺหิ

อิทานิ วัตตํมานเก

สยามราชวตฺตํ

(เวียงจันทน์) ให้ประดิษฐานไว้
แล้ว ได้สักการ แล้ว.

ก็ (พระปฐมานี้) ประดิษฐานณะที่
เดียว นั้น เทียวในเมืองเวียงจันทน์นั้น

แต่ ศตอดกาท นานคือ สองร้อย
แห่ง บั้ทั้ง หตายยัง ด้วย สิบห้า

เมื่อพระ พุทธปฐมานี้ (อัน บุคคล)
นำไปแล้ว แต่ ให้ตั้ง อยู่แล้ว

ในโยนทุกทั้ง หตาย ใน ดาว ทั้งหตาย
ตามลำดับ อย่างนี้ ด้วยประ

การ นี้แต่.

พัน บั้ทั้งหตาย สอง ยัง ด้วย สาม ร้อย
ยัง ด้วยยี่ สิบเอ็ด (๒๓๒๓ปี) กาว

ถ่วง แล้ว โดยลำดับ นั้นเทียว แต่กาท
เป็น ทินพพาน แห่ง พระ พุทธ เจ้า .

ครั้น เมื่อ วงษ์ แห่งพระ เจ้า สยาม ราช
ประเสริฐสูง สุดตั้ง ขึ้น อยู่ ใน

สยาม ราชฐ นันเป็น ไป อยู่ ใน
กาท นี้ ใน บั้เป็นที่ตั้ง แห่ง บั้ที่ยี่

สิบสอง มี ในเบื้อง บน แห่ง สอง พัน

ดิฉันรู้เห็นแต่ วรรค์ตเม. ๑

อิช สัพพะปฐเมน

วรานาจักกชาวินา

จักกักรปรมมาถ—

นามเน สุตติตารินา

มหตา ปญญิตเตเสน

ชตมาเนน ราชินา

สัมมาอภิวิชิ นันเตน

สกถ์ ตาวรวิฐุภัก

กิริควา สยามฉลัมมิ

ปรมบี จันทนวิหยัง

คโค วิม สยามวิฐุภัก

ชยัพพะเตน อานิช

อิช อัยยานเทสสัมหิ

รมเม พางโกกนามเก

คทา ไปราณนครี—

ภุคั ชนบุรีวิหยัง

ปรี ปเวสยิต์วาน

สามร้อยปีเหล่านี้

(พระพุทธรูปปฏิมา) อันพระราชา

พระองค์ก่อน กว้าพระราชาทั้ง

ปวงในพระราชวงศ์นี้ ผู้ทรงไว้

ซึ่งอาณาจักร อันประเสริฐมีข้าศึก

อันปราบตีแล้ว ทรงพระนามว่า

จักรกวีบรมนารถ รุ่งเรืองอยู่ด้วย

บุญเดชใหญ่ ทรงปราบปราม

แว่นแคว้น ดาวทั้งสิ้นถึงบุรีช่อว่า

จันทน์ กระทำ (ให้ อยู่) ในอ่า

นาจของสยามโดยราบคาบ นำ

มาแล้ว จากเวียงจันทน์นั้นนั้น

เที่ยว ลู่สยามราชธานีโดยกำลัง

แห่งความชนะ เชิญเข้าไปสู่

กรุงมีชื่อว่า ชนบุรี อันเป็นนคร

ก่อนในกาลนั้น ในประเทศเป็น

สวน อันบุคคลพึงรื่นรมย์มีนาม

ว่า บางกอกนี้ สักการอยู่โดย

ล้วจันทรานี คณปี่
 ล้อมมาดักกรวยมานา
 คัดแถว รุบีทา อหุ ๆ
 เยล คี่ลบี วลัดลัด
 เตะเนวตตมราชินา
 คัดลดา ชนบุรียาว
 ภาเค ปุทธิกิมูเท
 นทคเร มาปยัด
 ราชธานี ลุภา อัย
 รัมา รตนโกสินท์—
 เทวมหานครวิหยา ๆ
 เคส คินเนนค วลัดลัน
 อัจเจน ปรีนฏูเท
 รมเม มหานครเร จ
 คัดล ราชนิเวศเน
 ปติฏูเท ลีรัตน—
 เจตยาราเมจ โดภเน ๆ
 พุกขลัด ปรีนัพพาน—
 กาดโต คัดลคัตริ

ชอบ ได้ประติษฐานไว้แล้วในกรุง
 ชนบุรี นั้น นั้น เทียว คตอก บั ทัง
 หตาย ลาม.
 พระราชธานี ชนงาม นั้น ชน บุกกต พัง
 รัน รมย์ มี นาม ว่า เทพมหา นคร รัตน
 โกสินทร์ ชน พระราชผู้ตั้ง ตั้ง นั้น
 นั้น เทียว ให้สร้าง แล้ว ที่ฝั่ง แห่ง
 แม่น้ำ ชน ตั้ง อยู่ ใน ปุทธิกิมภาค
 แห่ง กรุง ชนบุรี นั้น เทียว ใน บั ทัง
 หตาย ลาม ไค.

ก็ ครั้น เมื่อ มหานคร ชน บุกกต พัง
 รัน รมย์ แด พระ ศีร์รัตน เจตยาราเม ชน
 งาม ซึ่ง ตั้ง อยู่ ใน พระราช นิเวศ นั้น
 ดำ เร็จ แล้ว โดย กาด เบน ที่ ถ่วง
 ไป แห่ง บั ทัง หตาย ลาม เหล่า นั้น.

พระ ปฎิมานั้น (ชน พระราช นั้น)
 นำ มา แด จาก กรุง ชนบุรี ใน วัน

ทวิณัน วิสัณห์หัตถ์ดานัน
 บัญจวิมลมหิ หายเน
 วิสาขปณฺณมมายิ ส่า
 ปฏิม่า อาหตา คโค ๗
 วิสุมฺหวิริคณฺพเพเช
 ขนโถณฺณมเย ส.ภ
 กุฎาการสีม วิริคตา
 สัมปติฏฐูฐาบีภา อห
 ปฏิพมฺเพ ทสฺสตีเคน
 นเยเนวาภิตังกตา ๗

นานาวิชาศักรตน—
 วจิเคหิ ตถา ตถา
 อตฺตคฺชานนฺรเปหิ
 อตังกาเรหิ มณฺเฑิตา
 ปวิจกฺกเคหิ คคฺชิตฺตํ
 ตันนิตฺตโมตฺตุนมฺจฺจเย. ๗
 อคณฺเญเยหิ สักการ—
 ภณฺเฑเทหฺวูปโลภิตา
 อีเชว ยาวชฺชคณา

วิสาขบรรณมี ในบิยสืบห้าแห่ง
 พนบทั้งหลายสอง ยิ่งด้วยตาม
 ร้อย แต่กาดเปนที่ปรินิพพานแห่ง
 พระพุทธเจ้า.

ประดิษฐานไว้แล้ว ในกุฎาคาร
 อันงามดำเร็จด้วยทองที่มั่งสูงยิ่งสืบ
 คอกก่า (๒๐ ก่ามา) ได้ประดิษ
 ฐานตั้งแล้วคกแต่งแล้ว โดยนัย
 อันเราแสดงแล้วในปฏิพมพ์นั้นเทียว

อันประดับแล้วด้วยเครื่องประดับทั้ง
 หลายอันแต่งแล้วด้วยแก้วเจดีย์
 อย่างต่าง ๆ อันสมควรแก่ฤศตาม
 อันปลี่ยนแล้วด้วยประการนั้นสืบ
 ตามครั้งในกาดเปนที่สืบไปแห่งฤศ
 ทั้งหลายนั้น ๆ.

งดงามแล้วด้วยเครื่องสักการทั้ง
 หลายอันจะนับมิได้ทีเดียว ประ
 ติษฐานอยู่ด้วยดีแล้ว ในพระศรี

ดักกตา สัมปติญฐิตา
 รัญ โญ สัพพะปฐมัตถ
 วราณาจักกขาริ โน
 จักกกรัปรมหารถ—
 นามัตถ สุตตาริ โน
 รัชชัตถ กาดภูตานิ
 วัตถานิ สัตถวัตถิ ๆ
 มหิสสรตฺถนทรตฺถ
 ตถเสวทรชราชิ โน
 รัชชัตถ กาดภูตานิ
 สวัตถารานิ โสฬส

เชฏฐาธิปคินทวหัตถ
 ปรมชัมมิกราชิ โน
 รัชชัตถ กาดภูตานิ
 ติพพสหายนาหิเส ๆ
 อิจเจว อติกกนคานิ
 ราชนิ รัชชการินิ
 คินณมมิ รัชชกาเดส

รัตน เจต ยาราม นันน เทียว อัน
 บทกตดักการมากราบเท่า ถึงกาดทุกวัน
 นันน บึงหลาย ยี่สิบเจ็ดเป็น รัชกาล แห่ง
 พระราชา พระ องค์ ก่อนกว่า พระราชา
 ทั้ง ปวงผู้ ทรงไว้ ซึ่งอาณาจักรอันประ
 เสริฐมี ชาติก อัน ชะนะคี่แต่จ ทรง
 พระ นามว่า จักรกรั บรมหารถ
 บึง หลายสิบหก เป็น รัชกาลแห่ง
 พระ ราชาผู้เป็น พระ โอรสแห่ง พระ
 ราชา พระ นามว่า จักรกรั บรม นารถ
 นันน เทียว (ทรง พระ นามว่า)

มหิศร ตฺถนทร
 บึง หลาย ยี่สิบหก เป็น รัชกาล
 แห่ง พระราชา ผู้ประ กอบใน จรรณ
 อย่าง ยิง ทรง พระ นามว่า เจษฏา
 ธิปคินทร
 พระ พุทธ ปฎิมา นั้น (อันม หาชน)
 ดักการ อยู่ โดยชอบ คตอดม บึงหลาย
 หกสิบเก้า ในรัชกาล แม่แห่ง พระ

วัลล์ธานี อนุตต์คต
ดัมมาตักกรียมานา
ดา อัญฐาตี นรินทร์

เขล วัลล์ธานเมกุน—
ตคตคยาอ อัจเจ
รณ โนญตัพพฐมต
เสฐฐนคตา สฐาติมา
ทุคยลต มหารณ โน
อค โค วรคตุมตโร ไช
วยล่าว ตคยลต
รณ โนญ กนญฐฐาติ โก
หุทวาเนเกตุ เทเตล
เอตัจจณญเณว ปากโค
สฐฐฐฐาตยาทคเณหิ
มหาชนาภิมานโค
อยเมว ปรมนัท—
มหามกฐลว्हโย

ราชาทั้ง หตาย ลาม ผู้กระ ทำซึ่ง
ความเปน พระราชา อัน ถ่วง ไปแล้ว
อย่างนี้ ด้วย ประการ อัน ไค่ ตั้ง
อยู่แล้ว คตอต นรินทร์ กาด
พระ ราชาผู้เปนพระ นคตา ประเดริฐ
ที่ลุด แห่ง พระราชา พระ องค์ กอน
กว่าพระ ราชาทั้งปวง มีพระชาติค
เปน พระโอรส อัน ประเดริฐ สูง ลุด
เตค แห่ง พระมหาราชที่ลุดอง เปน
พระ กนญฐฐาตา โดยไวย แห่ง พระ
ราชาที่ลุดตามเทียว เปนผู้เปนไปถ่วง
ปรากฏแล้ว นั้น เทียว ในประเทศทั้ง
หตาย เปน อเนก อัน มหาชน นับถอ
แล้ว ด้วยคุณทั้ง หตาย มีพระชาติ
เปน คัน อัน ประเดริฐที่ลุด เปนไป
ด้วย พระนามว่า ปรมนัทรมหา
มกฐพระองค น นน เทียว เปนพระ
ราชา ธิราช เปน จอม แห่ง มนุษย์เปน

ราชาธิราชา มนชินี โท
 ติยามวิญญู นริตต์โร ๑

พุทธชิลล์ ปรีนิพพาน—

กาตโต คิตตคัตติ

ทอนัน วุตตตหัตถานัน

อติกกนทาน โมปริ

จตุคัตตรนวุติยา

ตวัจณเรตุ สัพพะโต

ปริปุณเณตุ วิสาข—

ปุณเณมายมูโปสเถ

อภิลิตโต ปรมวิชัย—

อภิลเณน ธัมมโต

หัตถวา คเทจามรกก—

มณิกขณัทมยิ สุกุ

ตัมพุทธชปฏิมึ เติฐฐิ

ตัมมเทจ อุตฐฐิ

ฐวมาณกพุทธชิว

กตวา ติัพพาภิมานโน ๑

ใหญ่กว่าคนในแคว้น แคว้น ดยาม ใน
 กาด เปนที่ ถ่วงไป แห่ง บั๊ตัง หตายหก
 ดิบเก้า เทียวเหล่า ไตเหล่า.

อภิศก แด้ว ควดย บรมราชาภิศก โดย
 ธรรม ใน วันวิสาข บรมเม อัน เปนวัน

อโบสถ ในบั๊ตัง หตาย เก้าสิบยัง

ตวัตตี อัน เต็มพร้อม แด้ว ควดย

ประการ ทั้ง ปวง ในเบื้อง บน แห่ง

พัน บั๊ตัง หตาย สอง ยัง ควดย สาม รอย

อัน ถ่วง แด้ว แด็กาด เปนที่ ปรีนิพพาน

แห่ง พระพุทธเจ้า ทรง บำรุงอยู่ ซึ่ง พระ

ตัมพุทธชปฏิมา อัน สำเร็จ ควดย กอนแกว

ชื่อ มรกก อัน งามประ เติฐฐิ ที่ สุต นั้น

นั้น แด โดย ชอบนั้น เทียว มี

ความ นับถือ ถากกระ ทำให้ เปน ตั้ง

พระ พุทธเจ้า ยัง ทรง พระ ธรรม อยู่

เมศคิยา ปฏิพัทธ์ธานี
 ทูเร วิเทศวาสน์
 อธิษณาคคปัพพาน์
 ชนานิ ทัญญูคามิน์
 พหุณัน ทิสันตถาย
 จิตตภาเวหิ กัมมุนา
 วณฺณเดปสชาเคน
 คัมพมพัสเสว สาทิส
 ศาหาเปตฺวาน อาการ
 มัญญนีย สริกฺขกั ๑
 อุตฺตคฺเช อตฺถกต—
 ภาวากาเรน คณฺธิ
 รูปานิ เอกเมกฺสฺม
 เตปารเห มหาปญฺเ
 ทิสฺสาปยิตฺวา ปฏิมา—
 พิมฺพรูปปชามิเต
 พหุณฺธิ การาเปติ
 วิเทสิเกมิ โคสย ๑
 มาคชายบิ ภาตฺาย

ยัง บุคคล ให้ ถ้อเอา ซึ่งอาการ เช่นกับ
 คต้าย ส้มด้วย จิตรการ กรรม ที่นับ
 ว่า ระบาย ดี แห่ง พระ พุทธ พิมพ์ นั้น
 นั้น เทียว เพื่อ อัน คุ แห่ง ชน
 ทั้งหลาย มาก ผู้ อยู่ ต่าง ประเทศ ไกล
 รู้ เฉพาะ แล้ว ด้วย สัญญา มิ ไม่ คร
 ไม่ เคย มา แล้ว ใน สยาม ประเทศ นี้ มิ
 ความ ไคร เพื่อ อัน เห็น

ให้ แสง ติง รูป ทั้ง หลาย มี ตาม อย่าง
 ด้วย อาการ คือ ความ เปน พระ ปฏิมา
 อัน ประ คับ แล้ว ใน ฤตุ สาม ใน แผ่น
 ผ้า ใหญ่ ควร แก่ อัน ระบาย อัน หนึ่ง แด
 อัน หนึ่ง ให้ กระจ่าง ทำ รูป ทั้ง หลาย แม้
 มาก สำหรับ รอง แบบ พระ ปฏิมา แม้
 ยัง ชาว ต่าง ประเทศ ทั้ง หลาย ให้ ยิน ติ อยู่

ให้ เขียน เรื่อง แห่ง พระ พุทธ ปฏิมา

ด้ายมาหมกขเรหิ

เองคตีสหามัน บียกขเรหิ

อภถวิญญาปนารหิ

เกนจยาปฏิพาเหยย

คัสสา วจถุ ติชาปิ ๗

พุทธัสส ปรินพพาน-

กาตโต ปริมานิเต

ตัสคตฺตกรนวุติยา

วตฺเตหิ อธิเกนตฺ

คิสฺสเนวตฺตกรเน

ทวตฺตหตฺเตน มานิเต

พุทธัสส ตานายุมหิ

คัสส รัชชัสส ราชนิ

จตฺตถตฺตวจจรุมหิ

อิทฺ ติชาปิตฺ อหุติ

นั้น ควรให้ รู้เนื้อความอันใด ๆ

พึง คิดคำนึงได้ ด้วยอักษรทั้ง

หลายแห่ง ชาวสยามบ้าง ด้วยอักษร

อังกฤษบ้าง แม้ด้วย ภาษา แห่ง

ชาวมคธ

ก็ เรือง นอน เรา ให้เขียน แล้ว ใน

ปีที่ ๔. แห่ง รัชกาลของเราผู้เป็น

พระราชา นั้น ได้มีใน ภาย แห่ง

พระ พุทธสาสนา อัน นับแล้ว ด้วย

สอง พัน ยี่ ด้วย สาม ร้อย ยี่ ด้วย

สี่ ห้า หดาย เก้า สิบ ยี่ ด้วย เจ็ด อัน

บันทึก กำหนด แล้ว แต่ กาด เปน

ที่ ปรินพพาน แห่ง พระพุทธเจ้า ด้วย

ประการ ดังนี้ แล

หอสมุดแห่งชาติ
สาขาพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

